





Sala S.P.  
Gab. -  
Est. L  
Tab. 6  
N.º 17

~~44~~

$\frac{20}{6}$

Q-10-1335



# DIVERSORVM

IVRIS ARGVMENTORVM,

LIBER PRIMVS.

AUTHORE DOCTORE GONÇALLO

MENDEZ DE VASCONCELLOS

ET CABEDO.

Olim collega in Collegio Diui Pauli Academiae  
Conimbricensis: & in eadem cathedrae  
Sexti libri Decretalium, & Decreti  
publico professore.

*Nunc vero Canonico doctorali in insigni  
Ecclesia Eborensi.*

(:.)

Accesserunt & alia quaedam opuscula in gratiam studiosorum.

CONIMBRICAE.

*M. Coll. de S. Pedro de Coimbra*

Cum facultate Reuerendissimorum patrum

supremo sanctae Inquisitionis consilio

Præfectorum, & Ordinarij.

Apud Antonium Barrerium typogr. Reg.

in Vniuersitate.

1594.

*L. Cabedo.*





Licentia.

Mandato serenissimi principis Alberti, Archiducis Austriae, S. R. E. Cardinalis, & Inquisitoris generalis huius regni sedula, qua potui euolui diligentia, librum hunc, cum ceteris adiunctis, authore clarissimo doctore Gonçalço Mendez de Vasconcellos, & nihil in eis est (mea sententia) quod, vel bonos mores, vel Christianam pietatem, offendat Omnia enim sunt orthodoxa, & singulari eruditione, & rerum varietate, scripta, ac proinde digna iudicio, quæ in publicam utilitatem excudantur.

Fr. Bartholomæus Ferreira.

Vista a informação podese imprimir este livro, & depois de impresso torne a esta mesa, com o proprio original pera se conferir com elle, & selhe dar licença pera correr. Em Lisboa aos xxvj. de Janeiro de 1593.

O Bispo de Elvas.

Diogo de Sousa.

Marcos Teixeira.

*Imprimase, O Bispo Conde.*

O Suplicante pode imprimir este livro que foy visto na mesa, vista a licença do sancto officio, pera o que se lhe passará pro uisam na forma ordenada, em Lisboa a 6. de Abril de 93.

Damião de Aguiar.

Pireira.

Este livro foi visto na mesa, & taxado a duzentos rs. em papel & não se podera vender, no tempo que durar o prinilegio, por maior preço. Em Lisboa a xij. de Maio de 93.

Diogo Lameira.

Antonio de Almeida.

Pireira.



PRIVILEGIO.



V el Rei faço saber aos que este aluará virem que a tendo respeito ao que na petição a traz escripta diz o Doctor Gonçallo Mendez de Vascócellos Conego na See da cidade de Euora, & por lhe fazer merce ei por bem & me praz que por tempo de dez annos Imprimidor nem liureiro algum nem outra pessoa de qualquer qualidade que seja não

possa vender nem imprimir e todos meus Reinos & senhorios de Portugal, nem trazer de fora delles o liuro intitulado *Diuersorum iuris argumentorum*, que elle compos, saluo aquelles Imprimidores, liureiros, & pessoas que pera isso tiuerem seu poder & licença, & qualquer Imprimidor, liureiro, ou pessoa que durando o dito tempo imprimir, ou vender o dito liuro nos ditos meus Reinos & senhorios, ou trouxer de fora delles sem licença do dito Gonçallo Mendez perderá pera elle todos os volumes que assi imprimir, vender, ou de fora trouxer, & alem disso encorrerá em pena de cincoenta cruzados ametade pera a minha camara, & a outra ametade pera quem o acusar. E mando a todas as justiças a que este aluará for mostrado, & o conhecimento pertencer, o cumprão & fação inteiramente cumprir & guardar como se nelle conthem, o qual me praz que valha como carta feita em meu nome, por mi assinada, sem embargo da Ordenação do segundo livro titulo xx. que o contrario dispõe. Ambrosio de Aguillar o fez, em Lisboa a onze de Abril de 1593. & eu Francisco Nunez de Pauia o fiz escrever.

E o dito liuro foy visto na mesa do despacho dos meus desembargadores do paço, & está taxado a duzentos rs cada volume em papel, durando o tempo do privilegio neste aluará declarado se não poderá vender o dito liuro por maior preço dos ditos duzentos rs em papel, & este aluará terá impresso no principio do dito liuro, & sem elle ahi ser tresladação não poderá correr.

Rey.

A ij



Illustrissimo Præsuli D. Georgio de Attayde  
Philippi Regis Catholici, rerum Regni Lu-  
sitaniæ Consiliario, & Capellano maiori,  
Tribunalique mensæ conscienciæ &  
ordinum militarium præfidi  
dignissimo.

*Doctor Gonçallus Mendez de Vasconcellos & Cabedo Eborensis  
Canonicus perpetuam felicitatem exoptat.*



Ransactis viginti circiter annis, Præsul Illustris-  
sime, quos in euoluendis iuris vtriusq; authoribus  
consumpsimus, depositis quotidianæ prælectio-  
nis curis, in qua ferè per decennium in insigni  
Conimbricensi Academia elaborauimus: nacti  
aliquantulum liberius otium, & si non parum occupati quoti-  
diano huius almæ Eborensis Ecclesiæ obsequio, & allestoris san-  
ctæ Inquisitionis munere;) constituimus aliqua opera diligen-  
tius eliminare, vt typis mandari possent. Hanc igitur aggredi-  
enti curam occurrit in primis tractatus quidam a me horis  
subcissiuus concinnatus, qui de diuersis iuris argumentis inscri-  
bitur, cuius librum primum in luce edere decreui, mox reliquos  
editurus si per tempus licuerit: illi adiūxi carmina quædam dul-  
cissimi parentis mei Michaelis Cabedij, vt libellus varietate  
materiæ delectationem asferre posset: nihil enim ( vt quidam  
ait) iucundum, nisi quod reficit varietas. Huius nostri laboris  
primitias tibi offero, Præsul illustrissime, quod te nostrorum  
studiorum fautorem, & Mecanatem iam diu senserim, atq; re  
ipsa sim expertus, licet enim intelligam, quàm exiguum ac te-  
nue hoc opus sit, vt tibi dedicari debeat, viro in tam excelso  
dignitatis gradu constituto, non tamen me latet, quàm gratus  
tibi esse soleat (pro tuo incredibili erga literas amore) illorum  
animus, qui tibi qualescunque vigilarum suarum, & lucubra-  
tionum primitias, libenti ac beneuolo animo offerunt, Vale,  
Præsul Illustrissime, Eboræ vij. Idus Decembris M.D. XCI.



In laudem Michaelis Cabedij Regij quondam  
Senatoris, Authoris patris.

*Emmanuel Pimenta societatis IESU.*

**S**edes Vlysis, qui lauit aureas  
Tagus fluentis aurifer aureis  
Fuluoque thesauros profundis  
Gemmifera pretiosus urna:  
Fuluo decorus tegmine sustulit  
Aurata fuluo tempora gurgite,  
Interque Nympharum cateruas  
Ora sua lita soluit auro.  
Heróa nostis nobilis ingeni,  
Qui nos Hydaspí prætulit Indico,  
Niloque, famosoq; Gangi,  
Eridano, latioque Tibri:  
Nymphæ superbi gloria fluminis  
Non vsitatis tollite laudibus  
Insigne Kebedi per ortus  
Nomen, Hyperboreosque campos.  
Virtus inerti pressa silentio  
Parum sepultæ distat inertia  
Heroes à musis sepulti  
Ad superas reuocantur auras.  
Obliuiones non ego liuidas



Si nam labores carpere, maximi  
Et facta Kebedi superba  
In genuis camulata palmis.  
Æquum merenti reddere gratias  
Quo gloriosus ciue superbio,  
Dum frænat insignem per annum  
Iure domos Ithaci beatas.  
Præses seueræ iure potentia  
Dum regna lustrat proxima Duria  
Vel flore, vel Lympha fugaci  
Elyfias imitata syluas.  
Seu consulentis Regia Curia  
Consulta, lingua prouehit aurea  
Prudens futuri, vel per vsus  
Dotibus ingeni superbus:  
Seu clara profert lumina patriæ  
Claros decoro nomine liberos  
Queis ardor in morem leonum  
Ense sacro lacerare Turcas,  
Queis sacra cordi, queis benè Principis  
Commiffa magni cura negotij,  
Queis cura niptorum decus, vel  
Virgineam capere ante palmam.  
Herôa Nymphæ dicite, plausibus  
Permiffa latis carmina: non volo  
Cessent per Europam, per Afros,



Perque Asiæ locupletis oras  
Donec decoris parta laboribus  
Conuexa mundi gloria transuolet,  
Noritque præclaros honores  
Posteritas venientis æui.  
Sic fatus vndis mergitur aureis  
Nymphæ coronas vertice detrahunt,  
Ex hisque Kebedo coronam  
Flore parant pretiosiore  
Cui nec procellæ, nec fuga temporum,  
Mauorsque, vel mors Marte potentior,  
Non ira cœli fulminantis  
Executient meritos honores.

*Epigramma ad eundem Michaelem Cabedum.*

**S** Tirps, genus egregium dedit inclyta, docta Mi-  
nertiam  
Iura tibi, linguam gratia, Musa chelimi  
Vtiliter patriæ vixisti, mortuus illi,  
Vtilises natis, post tua fata, tuis.  
Non moritur moriens, qui pignora clara relinquit  
Clara sibi, patriæ non minus illa suæ  
Te nata coluere duæ, nam ætate trophæis  
Illustri in campis maxima iuncta viro est.  
Altera dulce iugum mundanæ nescia vitæ

Sustinet



Sustinet, hanc refouet religionis amor:  
Proq; fide sacro præbes duo fulmina Marti  
Dissimiles fratres tempore, Marte pares.  
Hic sacri Antistes iuris, sacer additus aris,  
Et mundum sacris, ingenioque iuuat.  
Alter ius callens augusta negotia curat  
Iustitiæ Regi gratus honore suæ.  
Mortuus, in natis viuis post fata, tibi que  
Longior efficitur, quam data vita fuit,  
Non habet ætatem, sed numinis æmula virtus  
Omnia transcendens sæcula sine caret.

*Aliud de Authore operis Gonçallo Mendez de Vasconcellos.*

**H**ic tibi præcipue, lector, sit cura libellus,  
Quem Vasconcelli maxima musa dedit.  
Parnasi flores affert, arcanaq; iuris  
Pandit, in accessas pandit & ille vias.  
Si te iusta tenet dominorum Curia forsan  
Accipe causidici dogmata mille fori:  
Si magis oblectant Gymnasia, disce profundos  
Totius iuris, difficilesque locos.  
Illum doctrinae studium, virtutis amorque  
Abiecta iam dudum ambitione tenent:  
Scilicet hoc magno Conimbrica gaudet alumno,  
Natus Octobrix, Eboracisq; ciue suo.



1

DIVERSORVM IVRIS  
ARGVMENTORVM  
LIBER PRIMVS.

Authore D. Gonçalo Mendez de Vasconcelos  
& Cabedo, Canonico Eborensi.

*SVMMARIVM EX CAPITE PRIMO.*

- R**eferuntur argumenta probantia Vicarium Episcopi præferendum esse in seisionibus capitulo. 1.
- Contraria opinio approbatur. 2.
- Referuntur argumenta probantia capitulum præferendum esse Vicario. 3.
- Redditur responsio ad argumenta contraria. 4.
- Licet Vicarius faciat vnum tribunal cum Episcopo non propterea illi debetur tantus honor, quantus Episcopo debetur, cum inter eos diuersa ratio reperiatur. 5.
- Maior honor debetur personæ, quam ei qui eam personam representat. 6.
- Appellatione generis veniunt omnes species qualificatæ ex verbi significatione, aliquando tamen ex intentione proferentis non veniunt. 7.
- Henricus de synodo 3. p. à n. 10. (qui videbatur contraria asserere) reducit ad concordiam. 8.
- Canonici Ecclesiarum collegiatarum item Ecclesiarum suffraganearum, item Canonici Ecclesiæ cathedralis, alterius provincie, si in synodo adsint, non debent præferri Vicario Episcopi. 9.

CAPVT PRIMVM.



Liquando dubium fuit in hac insigni Ecclesia metropolitana Eborési, dum synodus celebranda foret, an Vicarius præcedere deberet capitulum, an vero



è cōtrario capitulum Vicarium. Consultus in hoc dubio, dicebam probari posse Vicarium præferendum esse tribus fundamentis: primo quia Vicarius exerceat iurisdictionem Episcopi, & facit cum eo vnum tribunal cap. 2. de consuetudine in 6. vnde debet iuxta illum sedere, nam cum illius vices gerat, & quasi in eius locum sit substitutus, eius sapit conditionem, iuxta vulgare axioma, quod subrogatus sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur l. si cum. 10. §. qui iniuriarum .ff. si quis cautionibus .§. fuerat, instit. de actionibus cum vulg. cum igitur Vicarius sit in locum Episcopi substitutus, ac subrogatus, eius conditionem sapit, & ita illis, quibus Episcopus præfertur, Vicarius præferendus est. Secundo facit quod repræsentans aliquem afficiendus est eodem honore, quo erat afficiendus ille, quem ipse repræsentat, cap. præcipimus 93. distinctione. Adiuncto dicto celebri Roman. in singul. 340, id clarè asserentis, hinc est, quod licet Episcoporum maxima sit dignitas, maximus honor, tamen quâdo in negotijs fidei concurrunt cū Inquisitoribus: præferuntur inquisitores, cum summus Pontif. in ea causa specialiter repræsentet, quorum sunt delegati, Eym. ricus in directorio 3. p. q. 50. n. 3. vltra antiquiores Carrer. in pract. crim. tit. de hæret. n. 7. Locatus, in iudiciali Inquisitorū verb.



Inquisitor. n. 7. Franciscus Penh. vir satis doctus & diligens lib. 3. adnotationum in directorium q. 5. n. 4. Campegius ad Zanchinum cap. 8. vers. Episcopus, & hæc est verior, & communis opinio (licet alij contradicant) vt ostēdemus lib. 1. sententiarū Inquisitionis. cap. 4. Tertio facit id quod cōsultit Abb. in consil. 21. 1. part. & dicta per Felinum, & alios quos refert Cassaneus in Cathalogo gloriæ mundi 4. p. consideratione 50. Vicarium scilicet, præferendum esse omnibus clericis suæ diocesis, ergo & canonicis Ecclesiæ cathedralis, quia appellatione generis (id est clericorum) veniunt species quantumcūque qualificatæ, & ita canonici Ecclesiæ cathedralis, cap. primū, & ibi notatur, de præbend. cap. si sententia 16. de sentētia excom. lib. 6. l. Si d'io. 52. ad fin. ff. de administratione tutorum l. Si chorus 77. ff. leg. 3. optimus textus in specie in cap. cum tibi 18. de verbor. significatione, & ita hanc opinionem tenuit Reuerendissimus Episcopus Franciscus Sarmiento lib. 7. selectarum cap. 17. & in eam videtur inclinare Héricus de synodo 3. p. à .n. 10. vbi ait primo loco sedere Episcopum. 2. Abbates. 3. Vicarium, & in nono loco collocat canonicos Ecclesiæ cathedralis, ergo apertè sentire videtur, vicarium præferendum esse capitulo Ecclesiæ cathedralis.



- 2 His tamen non obstantibus contrarium dicendum est, imo capitulum debere sedere iuxta suum Episcopum, & præferendū esse Vicario Episcopi.
- 3 Primo quia Episcopus facit vnum corpus cum suo capitulo, cuius corporis Episcopus caput est, Canonici autem membra, cap. nouit. 4. de his quæ sunt à prælat. sine consensu capituli, gl. memorabilis in cap. irrefragabili verb. per capitulū de off. ord. vnde quemadmodū in corpore humano non potest caput esse diuisum ab alijs membris, nec mēbra à suo capite, ita nec in illo corpore mystico, valet enim argumentum de corpore naturali ad corpus mysticū, iuxta D. Paul. Prima ad Corint. ca. 12. D. Thomas cōmuniter receptus 3. p. quæst. 8. art. 1. intendit Summus Pontifex in cap. cum non liceat de præscript. Secūd. pro hac opinione vrget, quia quemadmodum absurdum est dicere Vicarium præcedere Episcopum, ita etiam absōnū & inciuile est affirmare, Vicarium præcedere capitulum: ratio huius rei est, quia in illis rebus, in quibus fit repræsentatio totius Ecclesiæ Episcopalis, non solum Episcopus facit eam repræsentationē, sed Episcopus & capitulum simul, Episcopus quidem vt caput, capitulū verò vt membra, cap. scire 7. quæst. 1. gl. in cap. requisisti verbo exprimatut de testam. notat Castaneus in cathalago gloriæ mundi



mundi 4. p. confid. 32. vers. 4. pro hac parte facit,  
 & hinc est quod relictū Episcopo cēsebatur relictū  
 capitulo, & cōuerso cap. requisisti, de test. quia & si  
 Episc. non significet capitulū, tamen quādo bona  
 non erant diuisa, & Episcopo aliquis quidpiam re-  
 linquebat, in dubio cēsebatur illi relictū, tanquam  
 capiti Ecclesiæ, cūm igitur membra debeant par-  
 ticipare, cēsebatur etiam capitulo relictum, dicto  
 cap. requisisti, de testam. quod sic intellige, idque  
 intendit Innoc. in cap. dilecti. num. 1. de maior. &  
 obed. vbi Pan. n. 3. & alij, ob id asserentes digni-  
 tatem Episcopalem esse communem Episcopo, &  
 capitulo. Quibus consequens est, rectè consuluisse  
 Felin. quem citat Chastanæus vbi supra, dum di-  
 xit capitulum Ecclesiæ cathedralis præferendum  
 esse capitulo Ecclesiæ collegiatæ in propria Ec-  
 clesia collegiata, faciens hęc consequentiam: Epi-  
 scopus præferendus est capitulo Ecclesiæ colledi-  
 atæ in propria Ecclesia collegiata: ergo & capi-  
 tulum Ecclesiæ cathedralis, & ita absque dubio  
 similiter inferret Felinus, Episcopus præcedit Vi-  
 carium, ergo & capitulum Ecclesiæ cathedralis  
 debet præcedere Vicarium: propter quas rationes  
 cuiuslibet videbitur iure factum fuisse in synodis  
 celebratis in hac insigni Ecclesia Eborensi, Me-  
 tropolitana, semper capitulum non solum Vica-



rium, sed & Episcopos suffraganeos præcessisse, ac Abbates, cum enim Archiepiscopus eos præcederet, & capitulum eos iure optimo debet præcedere, licet ob reuerentiam dignitatis Episcopalis factum sit, vt ex vna parte Archiepiscopus cum suo capitulo sedeat, & ex alia Episcopi suffraganei, & Abbates locum obtineant, & ita iure attento faciendum fore tradit Henricus vbi supra Ratio est huius veræ conclusionis, quia scilicet capitulum huius Ecclesiæ Eborensis metropolitaneæ facit vnum corpus cum Archiepiscopo, quod iure attento non potest diuidi, cum igitur absque vlllo dubio Archiepiscopus præcedat Episcopos suffraganeos & Abbates, necesse est, quod capitulum eos etiam præcedat, vt intendit Henricus vbi supra: etenim si capitulum (vt diximus) præcessit Episcopos suffraganeos, & Abbates, idque iure attento fieri planè docuimus, Henricus verò vbi supra ait dictos Episcopos suffraganeos & Abbates debere præcedere Vicarium, ergo capitulum debet præcedere Vicarium iuxta illud axioma, quod si vinco vincentem te, à fortiori vincam te leg. in accessionibus ff. de diuersis & temporalibus præscriptionibus, adiuncta doctrina Bart. in leg. Claudius num. 2. ff. qui potiores in pignore habeantur.



Tertio facit, quod Episcopus cum capitulo so-  
 let comparari cum summo Pontifice, & Cardina-  
 libus, sic sanè quemadmodum Papa concurrit cū  
 omnibus ordinarijs, ita etiam Episcopus cum om-  
 nibus Abbatibus, & parochis suæ diœcesis, Chassa-  
 næus in cathalogo gloriæ mundi, quarta parte, cō-  
 sideratione septima, & quemadmodum Papa vo-  
 cat Cardinales fratres, ita Episcopus vocare debet  
 canonicos fratres capitul. primum de offic. leg. in  
 6. adiunctis notatis per Alfonso Guerrero (vi-  
 rum variæ lectionis) in thesauro Christianæ re-  
 ligionis cap. 3. numer. 5. asserentem eodem modo  
 debere Episcopos vocare suos Canonicos ac tra-  
 ctare, intendit concilium Tridentinum sessione  
 13. de reformatione cap. 1. quam æquiparationem  
 ferè in terminis facit Chassanæus vbi supra vers.  
 tertio Canonici. Clarum autem est, & perspicuum  
 nec in concilijs generalibus, nec in alijs cōgrega-  
 tionibus factis à summo Pontifice præcedere ali-  
 quem illustrissimos & reuerendissimos Cardina-  
 les, nec idem Vicarius Papæ, de quo loquitur text.  
 in cap. sua nobis, de officio Vicarij, licèt in vr-  
 be Romana summi Pontificis vices gerendo eius  
 iurisdictionem exerceat, ideoque cū summus  
 Pontifex cum Cardinalibus id obseruet, Episcopi



cum Canonicis suis, similiter obseruare debent: consuetudines enim deriuandæ sunt de capite ad membra cap. cum non licet, de præscriptionibus intendit Antonius à Gamma iuris scientia & senatus Palatini dignitate insignis, decisione prima numer. 7.

Quartò facit pro hac sententia consilium Pænorm. quod extat in suis consilijs. 21. prima parte in quo per multas rationes ostendit, Vicarium debere præcedere Archidiaconum, idem faciunt Henricus, & Chassanæus vbi supra quod minimè necessarium fuisset si Vicarius præcederet capitulum: etenim si id verum esset, necessariò faciendum erat sine vlllo dubio Vicarium præcedere Archidiaconum, ne sequeretur inconueniens, quòd pars (nempe Archidiaconus) dignior esset toto, id est capitulo, quod constat ex Canonicis & dignitatibus, quarum aliquæ Archidiaconum præcedunt, vt Decanus, & Cantor, ergo clarissimè constat prædictos doctores absque dubio sensisse, Vicarium non præcedere capitulum, aliàs enim relictis omnibus rationibus & fundamentis, solùm illud vnum afferrent, quòd Vicarius præcedebat capitulum, ergo multo magis Archidiaconum, cum igitur eo argumento non vsi fuerint satis probabiliter existimare possumus il-



los non putasse, Vicarium debere præcedere capitulum.

Quintò facit quòd ille qui maiorem dignitatem habet, præcedere debet: dignitas enim vtrplurimum consistit in prærogatiua prius sedendi, incedendi, loquendi, & subscribendi cap. Episcopus. 16. distinctione leg. 1. & 2. ff. de albo inscribend. glos. in cap. benè quidem, verb. Mediolanensis. 95. distinctione, Abb. in dict. consilio. 21. num. 1. prima parte, Chassanæus vbi supra consideratione. 50. Antonius à Gamma vbi supra num. 1. Lara in leg. si quis à liberis, in princ. num. 21. ff. de liberis agnoscendis: at capitulum Ecclesiæ cathedralis magnam habet dignitatem, & præeminentiam, vt patet, constat enim ex multis dignitatibus, & Canonicis quorum maximus est honor, & prærogatiua, Staphileus de literis gratiæ, titulo de gratijs expectatiuis num. 61. iuuant cap. quanuis. 4. §. quanquam, de præbend. in 6. & ita hanc opinionem, quod scilicèt capitulum præferatur Vicario amplectuntur doctores communiter, Dominic. in dict. cap. quanuis. §. quanquam, num. 3. de præb. in 6. asserens Canonicos in processibus præferendos esse Abbatibus, adiuncta opinione Henrici, de synodo tert. part. à num. 10. affirmantis, Abbates debere præcedere Vicarium, qui



Henricus in dicto loco num. 16. clarissimis verbis  
asserit capitulum præferendum esse Vicario ( nul-  
lum doctorem in contrarium allegans ) Chassa-  
næus in cathalogo gloriæ mundi quart. part. con-  
sideratione. 32. vers. sed intellige, Menochius vir  
apprimè doctus lib. 1. conf. 51.

- 4 Nec obstant fundamenta aduersæ opinionis,  
non primum de Vicario faciente vnum, & idem  
tribunal cum Episcopo: nam diuersa sunt esse  
Episcopum, & exercere eius iurisdictionem, Epi-  
scopis enim primi honores debentur quia habent  
supremam dignitatem, & officium propè diui-  
num, quod non inspicimus in illis, qui iurisdic-  
tionem eius, id est in Vicarijs, exercent. Nec Pa-  
norm. in dicto consil. 21. numer. 1. prim. part. id  
dicere voluit, sed ponderat Vicarium facere vnum  
tribunal cum Episcopo, & eius iurisdictionem  
exercere, vt propter illam qualitatem ( quæ non  
leuis est ) præcedat Archidiaconum, non vero ad  
hoc vt propterea debeat sedere primus post Epi-  
scopum, quia etiam legatus de latere exercet iu-  
risdictionem summi Pontificis in Prouincia sibi  
commissa, non tamen ob id si in eadem prouin-  
cia summus Pontifex cum Cardinalibus confi-  
storium faceret, legatus de Latere præferretur om-  
nibus Cardinalibus, idemque assero de Vicario



Papæ, qui Romæ exercet iurisdictionem summi Pontificis, nec tamen ob id præfertur Cardinalibus, admissa comparatione de summo Pontifice cum Cardinalibus ad Episcopum cum suis Canonicis; si enim consideremus Vicarium præferendum esse quia idem consistorium faciat cum Episcopo, & ita tanquam ipsum Episcopum honorandum esse, asserendum foret Vicarium Archiepiscopi debere præcedere Episcopos suffraganeos, & Abbates in concilio prouinciali, quod negant doctores supra allati, & consuetudo apud nos non admittit. Nec aliquem moueat quod Vicarius subrogatur in locum Episcopi, & ita eius conditionem debet sapere, nam illud axioma intelligendum est quando inter subrogatum, & illum, in cuius locum subrogatur, non est diuersa ratio, nec in eisdem datur diuersa qualitas leg. 1. §. Siquis autem .ff. successorio edicto leg. 1. §. hæc actio .ff. Si quis testamento liber esse iussus fuerit: & est elegans doctrina Bald. in leg. certum, numer. 22. Cod. vnde legitimi: refert plures in eandem sententiam Menochius de arbitrarijs iudicium causis quæst. 54. num. 36. lib. 1. Item procedit dictum axioma, quando id, quod disponitur in subrogato potest adaptari ei,

in



in cuius locum subrogatur, Bartol. in leg. libero-  
rum. nu. 15. ff. de verborum signification. Peralta  
in leg. Lucius, in prima. num. 17. ff. de leg. 2. &  
Luce meridiana clarius est, qualitatem, propter  
quam Episcopi primum locum, primos honores  
obtinent, non posse adaptari eius Vicario, & ita  
non debet tanquam Episcopus honorari, vt in  
terminis hanc rationem assignans tradit An-  
dreas Alciat. vir eminentis scientiæ, in Rub. de  
offic. ord. n. 28.

- 6 Non obstat secundum argumentum deductum  
ex capite præcipimus. 93. distinctione, quia licet  
Roman. vbi supra dicat per illum text. vicege-  
rentem alicuius honorandum esse quemadmo-  
dum ille, cuius vicem gerit, honoratur, & re-  
præsentantem aliquem tanquam repræsentatum:  
tamen id falsum est regulariter. Nam text. so-  
lùm probat honorandum esse tanquam perso-  
nam repræsentantem aliquam personam grauem,  
& qualificatam, vt melius cum iudicio aduertit  
Dec. in Rub. de offic. deleg. num. 2. Staphileus  
de literis gratiæ titul. de modo & forma impe-  
trandi. §. transeo. num. 12. Chassanæus in catha-  
logo gloriæ mundi quarta parte consideratione  
46.



Illud tamen certum est delegante Episcopo alio cui actum celebrandi synodum, propter absentiam, vel iustam causam, delegatum ad illum actum, siue sit Vicarius, siue alius, omnibus præferendum esse, & in loco Episcopi delegantis debere sedere, quia in eo actu specialiter eum repræsentat, & ita debet ferè honorari, tâquam persona repræsentata, id est Episcopus, in quo casu intelligendus est tex. in dicto cap. præcipimus & opinio Roman. vbi supra: sic procedit opinio cõmunis doctorum assertivum, Inquisitorem in negotijs fidei præferendum esse Episcopo, vt supradiximus, Vicarius autem exercens iurisdictionem Episcopi, nec tam exactè eum repræsentat, nec est ab eo delegatus, sed solum ordinariam Episcopi iurisdictionem, exercet, vt cõmuniter tradunt doctores in Rub. de offic. deleg. & de offic. ord. aliàs, si ea repræsentatio tam exacta foret omnibus præferretur Vicarius, quod tamen doctores supra allegati non admittunt.

7 Non obstat tert. & vltimũ fundamentum, nã licet appellatione generis veniant omnes species qualificatæ, ex verbi significatione, tamen aliquãdo non comprehenduntur, ex defectu intentionis, cap. quanuis 4. §. quanquam de præb. in 6. cap. Inquisitores de hæretic. cod. lib. & hinc est, quod quando doctores dicunt, Vicarium præferendum esse



esse omnibus clericis, non comprehendunt cano-  
 nicos per viam capituli congregatos, tum quia ca-  
 nonici sunt clerici qualificati, & ita non compre-  
 henduntur appellatione clericorum regulariter, ar-  
 guméto tex. in d. §. quanquam d. cap. Inquisitores:  
 tum etiam (quod verius videtur) quia doctores eo  
 modo loquentes, non loquuntur de clericis prout  
 sunt in capitulo, vel collegio congregati, sed tan-  
 tum de clericis táquam personis particularibus, &  
 seipfos tantum repræsentantibus: quo pacto etiam  
 intelligenda sunt iura cap. vlt. 18. distinctione vbi  
 summus Pontifex ait Episcopū vocare debere om-  
 nes clericos diœcesis, ad publicáda coram illis sta-  
 tuta concilij prouincialis, nec loquitur tex. de capi-  
 tulo, præsupponit enim prælatum debere esse iuxta  
 suum capitulum, & capitulū prælatum suum de-  
 bere sequi, non enim in illis actibus publicis perti-  
 nētibus ad Ecclesiam, potest interuenire Episcopus  
 sine suo capitulo iuxta cap. cū non liceat, de præ-  
 criptionibus. iuuat doctrina cōmunis, quæ habet  
 dispositionem simpliciter loquentem de personis,  
 non comprehendere collegium seu capitulum,  
 nisi expresse de eo mentio fiat, Roman. cons. 436.  
 quem refert & sequitur Gomes, in regul. de an-  
 nali possessione quæst. 12. vers. addo, tradit Bald.  
 in l. omnes populi .n. 23. vers. sed nunquid .ff. de  
 iustitia



iustitia & iur. sequitur Ioannes Arnorius Epitoma.  
17. iuuat glos. in cap. fin. verb. debeat de sup-  
plend. neglig. Prælat. in 6. quantum vero ad do-  
ctores attinet, qui contrariam sequuti fuere opi-  
nionem, non inficior reuerendissimum Episco-  
pum Franciscum Sarmientum, suo Vicario fa-  
uisse, nego. tamen Henricum de synodo vbi supra  
contraria dixisse, vt aliqui existimant, dum dicit  
post Episcopum debere sedere canonicos per viam  
collegij congregatos, & postea subdit, Vicarium  
debere præcedere canonicos: tunc sic arguunt in  
synodo non possunt esse canonici, nisi per viam  
capituli sint congregati, sed Henricus existimat  
vicarios debere præcedere canonicos, ergo & ca-  
pitulum. Sed non est verisimile doctorem gra-  
uem in quatuor regulis, sibi contraria & aduer-  
santia protulisse, illud verissimum est Henricum  
pro comperto habuisse de iure communi Episco-  
pum posse facere synodum sine capitulo, remota  
consuetudine, qua contrarium videtur esse in-  
ductum (cuius conclusionis veritatem nunc mihi-  
mè examinamus) & ideo per transennam dixit ca-  
pitulum debere sedere post Episcopum, quâdo sy-  
nodo adesset, vnde recedendo ordinem sedendi col-  
locant canonicos post Vicarium, intellige quando  
canonici non sunt congregati per viam capituli,  
sed



sed tanquam personæ priuatæ, quod fieri posse dixerat Héricus vbi supra 2<sup>o</sup>. intellige dicta Henrici de canonicis Ecclesiarum suffraganearum qui ad synodum debent accedere iuxta cap. fin. de his quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli: item potes intelligere de canonicis alterius prouinciæ, & Ecclesiæ collegiatæ, nam hi omnes cum in synodo non adsint congregati, per viam capituli, post vicarium sedere debent, non vero agit Henricus de canonicis sedentibus per viam capituli cōgregatis, quia in principio dixit illos debere sedere iuxta suū Prælatum.

(:)

*SYMMARIVM EX CAP. SEQVENTI.*

**C**onsultus fuit author an vacante sede Apostolica beneficia in mensibus reseruatis vacantia ab ordinarijs possint conferri. 1.

Regulæ cancellariæ sunt quadam mandata summorum Pontificum. 2.

Mandatum morte mandatis extinguitur: si res est integra. 3.

Beneficia semel affecta, semper affecta censentur. 4.

Mandatum morte mandatis non extinguitur si res non est integra. 5.

Referuntur doctores qui tenent beneficia semel affecta, semper censeri affecta, licet reseruatio cessauerit. 6.

CAP.



## CAPVT SECVNDVM.



Onsultus fui in hac nobilissima Eoborensi ciuitate, an beneficia vacantia in mensibus reseruatis Summo Pontifici, vacante sede Apostolica, possent conferri per ordinarios?

Primò videbatur quòd ordinarij, ea possent conferre, nam regulæ cancellariæ (in quibus hæc mensiu reseruatio reperitur) sunt quædam Summorû Pontificum mandata, vt patet, & ita eius morte finiuntur iuxta cap. si gratiosæ, de rescript. in .6. l. mandatum, re integra, domini morte finitur, Cod. mandati, notat Rebuffus de reseruation. n. 25. Gomesius in regul. cancell. in proem. vers. sed dubium, Quintilian. Mandosius in regul. cancell. regul. prima de reseruationibus .n.6. Contrarium tamen respondi, ordinarios scilicet non posse conferre beneficia sic vacantia, ex ea potissimum ratione, quia etsi reseruatio prædicta per mortem Summi Pontificis extincta sit, tamen illa beneficia affecta sunt, beneficia autem semel affecta per reseruationem Summi Pontificis licet reseruatio extinguatur, semper manent affecta, vt interpretatus est Papa Paulus, id ipsum testante Gomesio vbi supra vers. & propter illud, de quo est Extrauagâs ad Romanî.



**DIVERSORVM IVRIS ARGVM:**

de præb. inter communes, vbi Summus Pontifex Paulus, de consilio illustrissimorum Cardinalium, constituit nullū posse disponere de beneficijs semel reseruatis à Summo Pontifice, licet reseruatō per illius mortē extincta fuerit, ibi, Omnia & singula beneficia Ecclesiastica, & secularia, & cuiusuis ordinis regularia, etiam si præpositatus, canonicatus, præposituræ, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint: etiam si ad illa consueuerint, qui illis præficiuntur, per electionem assumi, eisq; cura immincat animarū (vt præmittitur) reseruata, & per Romanos Pontif. successores nostros canonicè intrantes in posterum reseruāda, ac etiā quouis modo vacantia, & in antea vacatur, per huiusmodi reseruationem, & decretum remansisse, & remanere semper affecta, nullumq; de illis (cum primum vacare cōtigerint) præter eundem Romanum Pont. ea vice quouis modo disponere potuisse, siue posse, harum serie decernimus, & pariter declaramus. Hactenus Sūmus Pont. Paelus: idem tenet Rota de præb. decis. 31. in antiq. aliās est. 554. & alibi sæpe, sentit Petr. Rebuf. & Quintil. Mandosius vbi supra. Nec obstat difficultas supra proposita, quòd scilicet regulæ cæcellariæ sint mādāta Summorum Pontificum, quæ eorum morte finiuntur iuxta cap. si gratiosæ, de rescriptis in .6.

dicta



dicta l. mandatū. 15. Cod. mandat. Respondemus enim ea iura intelligenda esse, quando mandatum est re integra vt text. inquit in d. l. mandatū. At in nostra specie iam non est res integra, cum affecta sint beneficia, & propterea declarauit Summus Pontifex, cessante reservatione, beneficia illa non posse conferri, nisi per Summum Pontificem: præsertim, quòd licet cōcederemus rem esse integram, tamen fateri oportet in eo casu limitari regulā cap. si gratiosæ de rescript. in .6. dicta l. mandatum, ob id quod Summus Pont. ob causam constituit beneficia reseruata semel per Summos Pontifices, non posse ab alijs conferri, quam per eosdem quantumcunque reservationes extinctæ fuerint, vt tenuerūt Rebuf. Gomezius & Mandosius vbi sup. tex. optimus, secundum quem prædicta declaranda sunt in cap. si Apostolica. 35. & ibi notatur de præbend. in .6.

*SUMMARIVM EX CAP. SEQ.*

- P**ROponitur facti species. 1.  
 Refertur opinio Rebuffi existimantis renuntiantem simpliciter posse percipere fructus, quousque Reliquatarius non fuerit adeptus possessionem beneficii resignati. 2.  
 Referuntur quatuor argumenta pro opinione Rebuffi. 3.  
 Reprobatur opinio Rebuffi. 4.  
 Differentia debet fieri in hac materia inter fructus extantes, & fructus consumptos. 5.  
 In fructibus consumptis Rebuffus loqui intelligendus est, nam in illis potest esse dubium, in extantibus, minime. 6.



- P**redicta opinio Rebuffi nec in fructibus consumptis tenenda est. 7.
- A**d acquisitionem fructuum requiritur civilis possessio & naturalis, vel saltem civilis. 8.
- R**esignans beneficium in manibus superioris acceptantis resignationem, nec habet titulum nec possessionem civilem. 9.
- I**nsistens beneficio post resignationem acceptatam à superiore non possidet beneficium legitime. 10.
- T**itulus est de substantia beneficij, licet non sit de substantia fundi, ideo fundus potest possideri sine titulo, non tamen beneficium. 11.
- C**onfirmatur opinio contra Rebuffum, iurium & doctorum auctoritate. 12.
- R**editur responsio ad argumenta contrariae opinionis Rebuffi. 13.
- P**ost renuntiationem admissam non datur in beneficiario veteri resignante possessio legitima beneficij. 14.
- P**roponitur Rotæ intellectus. 15.
- T**raditur verus intellectus ipsius Rotæ. 16.
- T**raditur intellectus leg. 2. Cod. si quis ignorans rem minoris. 17.
- I**n beneficio resignato retinet resignans possessionem coloratam, quæ sufficit ad restitutionem obtinendam, nec est illi necessaria nova collatio si resignatarius non ingrediatur possessionem beneficij. 18.
- D**etenditur Rebuffus. 19.
- R**esignans, post admissam renuntiationem potest restitui, si ipolietur, & potest capere fructus, sed postea tenetur eos resignatario, vel ei, cui de iure competunt, restituere. 20.
- I**dem dicendum est in renuntiatione in favorem certæ personæ nulla re addita, quod dicitur in renuntiatione simpliciter. 21.
- S**ummus Pontifex potest rejicere quamcunque conditionem in renuntiatione adiectam. 22.
- D**e stylo hodierno Summus Pontifex non admittit conditionem aliquam, vt patet in literis beneficialibus ex eius narratione  
cui



- cui standum est. 29  
 Traditur intellectus Clement. unica de renuntiatione. 29  
 Declaratur species vltima casus propositi, quando scilicet ca-  
 nonicus resignans in fauorem certæ personæ illud addit, nec  
 aliter, nec alio modo, & constat Summum Pontificem eam  
 conditionem accepisse. 25  
 Proponuntur quinque argumenta, quibus probatur, etiam ad-  
 missa conditione non aliter, nec alio modo, beneficiarium  
 interim in seruientem suo beneficio non facere fructus  
 suos. 26  
 Opinio contraria approbatur, quod scilicet admissa renuntia-  
 tione cum conditione, non aliter nec alio modo benefi-  
 carius interueniens beneficio faciat fructus suos. 27  
 Actus gestus sub conditione suspensua ante aduentum con-  
 ditionis, non dicitur gestus, quò ad principalem obligati-  
 onem. 28  
 Referuntur Autores qui prædictam opinionem tenent. 29  
 Redditur responsio ad argumenta contrariæ opinionis. 30  
 Per clausulã, nõ aliter conseruatur ius resignantis si resignata-  
 rius non ingrediatur possessionem beneficij. 31  
 Modus, & conditio resolutoria, non suspendunt actum. 32  
 Carpitur Carolus Molinæus. 33  
 Ut cognoscatur modus, conditio resolutoria, & suspensua at-  
 tendi debet si oratio concipiatur per particulam, *si*, Vel  
 per particulam, *vs*, dummodo mens disponentis aliud  
 non suadeat. 34  
 Resignans cum conditione, non aliter, nec alio modo, & in-  
 incumbens possessioni beneficij, non intendit dimittere be-  
 neficiũ nec illud resignare quousque resignatarius possessi-  
 onem illius ingrediatur. 35  
 Conditio suspensua admittitur in beneficalibus si aliqua iu-  
 sta causa detur. 36  
 Quando resignatio cum clausulã (nec aliter, nec alio modo)  
 admittitur, etiam licet expeditis in forma gratiosa non  
 acquirit resignatarius beneficium nisi postquam possessi-  
 onem illius ingreditur. 37  
 Conditio casualis retro trahitur quoad alios effectus, non quoad



## DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

fructus.

38  
Conditio casualis suspensiva non retrahitur cum praeiudicio tertij, & illius, qui actum non gerit principaliter. 39

Propositur brevis conclusio, ex qua dependet resolutio totius capitis. 40

### CAPVT TERTIVM.



Vbium fuit haud parui momenti in hac insigni Ecclesia Eborensi, an Canonicus, qui Romæ apud summum Pontificem Canonicatum renuntiaverat, deberet percipere fructus à tempore, quo summus Pontifex resignationem acceptavit, vsque ad illud, in quo resignatarius possessione beneficij resignati accepisset? quæ dubitatio passim euenire solet in episcopatibus, Ecclesijs curatis, plerunque tamen in Ecclesijs cathedralibus. In hoc dubio ad faciliorem intelligentiam præmittendum est: diuersi modè posse hanc facti speciem accidere. Nam potest canonicus simpliciter canonicatum renuntiare Romæ, vel quia vult absolutè dimittere beneficium, vel quia illi aliud incompatible confertur, vel ob aliam quâcunque causam. Rursus potest contingere eadem facti species, quando canonicus resignat in fauoré

certa



certæ personæ nulla alia re addita, verbi gratia, renuntio beneficium meum in fauorem .N. Rursus potest contingere eadem species facti, si canonicus resignans in fauoré .N. illud addat, non aliter, nec alio modo, ita vt resignans renūtiat beneficium in fauorem .N. cum illa clausula, non aliter, nec alio modo. His sic præmissis de vnaquaq, specie separatim agendo omnia dubia resoluemus.

Quod attinet ad primam speciē propositam: Petrus Rebuffus vir selecti iudicij, in concordatis verb. volumus vers. vltimo, videtur in eam ire sententiam, vt existimet renuntiantē simpliciter beneficium posse percipere fructus, quousque Resignatarius possessionem beneficij consequatur. Hæc sunt verba illius, Vltimo tenere debemus mente quòd si resignans receperit fructus post resignationem, etiam alterius nomine, cū nullo iure recipiat tenetur eos restituere vt scribitur in prouinciali omnium Ecclesiarum fol. 33. vers. consultus &c. secus si tantū constituerit procuratores ad resignandum, quia tunc antequam eidem notificetur resignatio, facit fructus suos, etiam in conscientia, quia potest præsumere quod superior noluit resignationem admittere, vel procurator non resignauit, vel pars noluit arg. l. sed & socius. § si tibi absenti. ff. pro socio, Probis in addit. ad Monac. in d. c. 2. n. 30



idem Rebuffus in cōcordatis tit. de nominatione  
quæst. 14. n. 92. idem Rebuffus in praxi benefici-  
ali tit. de publicand. resignation. n. 7. existimat  
resignantem insistentem suo beneficio, & illi in-  
seruientem, facere fructus suos quousque resigna-  
tarius literas præsentauerit, & possessionem benefi-  
cij resignati acquisierit.

3. Pro hac sententiâ Rebuffi quatuor vrgent ar-  
gumēta. Primum est quod bonæ fidei possessor fa-  
ciat fructus suos, l. bonæ fidei emptor, 48. ff. ac-  
quir. rer. dominio, sed iste renuntians, de quo agi-  
mus, est bonæ fidei possessor, vt Rebuffus præsupo-  
nit, ergo facit fructus suos. Secundò pro eadem  
sententiâ facit quod renuntians suo beneficio, si in  
possessione eius mansit, licet titulum perdat, non  
tamen amittit possessionem: Rota in nouis de re-  
nuntiatione decisione prima, incipit, licet Reus,  
prout declarat Nauar. in cap. accepta, oppositione  
7. n. 21. de restitutione spoliator. cum igitur renū-  
tians de quo agimus maneat in possessione sui be-  
neficij, eam non amittit, & per consequens fructus  
eiusdem beneficij percipiet, præcipuus enim posses-  
sionis effectus est fructuum collectio l. si stipulatus  
sis. 4. in princ. & in vers. sed tamē. ff. de vsur. adiū-  
cta doctrina Baldi in l. pen. n. 2. Cod. de conditio-  
nibus insertis, Felin. in cap. cum Ioannes n. 31. de



fide instrum. Aretin. in l. 1. col. 2. ff. acquirenda  
 possessione. Tertio vrget quod bonæ fidei pos-  
 sessor cum titulo irrito propter aliquem defectum  
 causatam ex errore facti, facit fructus suos cum ille  
 titulus habeat effectum tituli validi, vt colligitur  
 ex l. 1. Cod. si quis ignorans rem minoris; tradit do-  
 ctissimus Arius Pinel. in l. 2. Cod. de rescind. vé-  
 ditione 2. p. cap. 4. n. 56. at qui canonicus resignans  
 4 est bonæ fidei possessor, licet titulum nullum ha-  
 beat, ergo debet facere fructus suos. Quarto facit  
 quod resignans beneficium, & manens in possessi-  
 one illius si propter aliquam causam resignatarius  
 non consequitur beneficium, vel quia non fuit in-  
 uentus habilis, vel quia noluit vti literis, vel ob aliã  
 quamcunque causam, resignans, inquam, absque  
 noua collatione beneficium suum retinet, vt notat  
 Paul. Parisius 4. p. cons. 93. n. 9. Petrus Rebuff. in  
 praxi beneficiati tit. de publicand. resignation. n.  
 31. cum igitur resignans retineat beneficium sine  
 noua collatione, non vacauit, si enim vacasset  
 opus esset noua collatione: si ergo non vacauit  
 semper resignans habuit titulum, & possessionem  
 donec resignatarius beneficii possessionem adeptus  
 fuisset. & per consequens fecit fructus suos, cum be-  
 neficium suum cum titulo possidisset. His tamen  
 non obstantibus opinio illa Rebuffi (si cum sensum  
 habui



habuit) vera non est & antequam de eius veritate dicamus illud aduertendum est in hac specie, quã tractamus posse esse dubium, vel de fructibus extantibus, vel de fructibus consumptis à canonico resignate, verbi gratia, admissa fuit resignatio Romæ Kalendis Ianuarijs, canonicus id ignorans interfuit horis canonicis, & percipiebat pecuniã, & alios redditus qui consueverunt elargiri singulis mensibus canonicis, quam pecuniam, & redditus consumpsit: dubium esse potest an faciat suos fructus illos consumptos post renuntiationem admissam? Rursum dubium esse potest de pecunia & alijs redditibus, & emolumentis quæ licet canonicus in illo tempore lucratur, tamen non dari solent Canonicis nisi post festum Diui Ioannis Baptistæ, habitis rationibus cum procuratore deputato ad exigendas pecunias à publicanis (vulgo Prioste:) finge enim admissam esse renuntiationem Romæ Kalendis Ianuarijs, canonicus interfuit horis canonicis in singulis mensibus, & ob id lucratur plures distributiones, & emolumenta, quæ danda sunt post festum diui Ioannis Baptistæ, ante illud festum Resignatarius ingreditur possessionem canonicatus resignati, dubium esse potest de hac pecunia, & redditibus extantibus, quos adhuc canonicus resignans non consumpsit.

Quãtū attinet ad primos illos fructus, quos legitur



canonicus resignans consumpsit, dubium esse po-  
 test, de quo mox disputabimus, de illis enim intel-  
 ligi possunt, Rebus. & alij, si qui sunt, existimâtes  
 beneficium, vel canonicum resignantem bene-  
 ficium, & insistentem possessioni illius, eique inser-  
 uientem bona fide, facere fructus suos; at vero in  
 fructibus non cōsumptis per beneficium, seu ca-  
 nonicum, sed extantibus, nulli dubium esse debet  
 talem beneficium, seu canonicum post admisâ  
 renuntiationem illos restituere debere, vel si eos nō  
 recepit, minimè illi reddendos esse, etiam si illum  
 beneficium, aut canonicum bonæ fidei posses-  
 sorem esse concedamus. Cùm enim nemo ambi-  
 gat post renuntiationem Romæ admisam benefi-  
 cium resignantem, titulum perdere, succedit re-  
 gula iuris notissima, quod à bonæ fidei possessore  
 non habete titulū debēt repeti fructus extantes, &  
 non cōsumpti, l. fructus. ff. vsur. l. qui scit §. in alic-  
 no ff. eodē, gl. in l. ex diuerso verb. non habedā. ff.  
 de rei vendic. in quo ōnes cōuenire asserit Reuerē-  
 tissimus Præsul Conar. lib. 10. resolut. c. 3. n. 6. vers.  
 3. conclusio, Abb. n. 6. & cōmuniter doct. in c. gra-  
 uis, de restitutione spol. Tradit Bart. & scribentes in  
 l. ex diuerso in pr. ff. de rei vend. post alios eleganter  
 Ioannes Garcia gallecus, de expens. & melior. c. 23.  
 n. 39. cū igitur in proposito loquamur de fructibus  
 extantibus



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

extantibus, & non consumptis à beneficiario, quã-  
 tumcunque concederemus illum esse bonæ fidei  
 possessorem, tamen negandum est fructus illos fa-  
 cere suos, immò si eos habet, debet restituere, si vero  
 non habet, quia apud aliquem sunt, non sunt illi  
 reddendi, dolo enim facit qui petit, quod restituere  
 oportet, eundem reg. dolo de regulis iur. in 6. qui  
 casus est extra omnem dubitationem licet multi  
 ad hæc non aduertant. Porro de fructibus cõsum-  
 ptis à beneficiario, dubium est; in qua specie Petrus  
 Rebuffus in prædictis locis semper loqui videtur,  
 præsupponit enim fructus apud beneficiarium fuis-  
 se, & ita probabilius est consumptos esse à commu-  
 niter accidentibus: cuius tamen viri opinio, nec in  
 his fructibus cõsumptis à beneficiario defendi po-  
 test, immò dicendum est quemcunque beneficia-  
 rium resignantem beneficium, & in possessione il-  
 lius remanentem, eique inseruientem, debere resti-  
 tuere omnes fructus (etiam quos consumpsit) à tẽ-  
 pore admittæ renuntiationis, per summum Ponti-  
 ficem; quæ opinio duabus rationibus se ad inuicẽ  
 coadiuuantibus comprobatur.

Primò, quia vt fructus alicuius rei percipi pos-  
 sint legitimè, vt scilicet percipiens non teneatur  
 eos restituere, necesse est vt quis eam rem possideat  
 naturaliter, & ciuilitè, vel saltem ciuilitè (non  
 facta



facta differentia inter vtramque possessionem notabili, sed qualiquali, vt cū iudicio aduertit, alijs omisis, Aluarus Valascus vir & eruditione clarus, & senatoria dignitate cōspicuus, de iur. emph. 1 p. quæst. 18. n. 1. l. serui, & ibi notat gl. 1. & Bart. ff. de pericul. & commodo rei vend. Cyn. in l. certū. n. 6. Cod. de rei vendic. notanter Bart. in leg. 3. §. ex contrario .n. 5. ff. de acquir. possess. Bald. in l. 2. in princ. Cod. Si quis ignorans rem minoris, Alex. in cons. 34. 4. p. & in d. §. ex contrario, Paulus de Castro in l. Iulianus. §. ex vendito. ff. action. empt. ac resignans beneficium in manu superioris acceptantis renūtiationem, postquam superior eam acceptauit nec habet titulum, nec possessionem naturalem aut ciuilem, sed solūm facti insistentiam, Innoc. communiter receptus in cap. quod in dubijs, & in cap. super hoc de renuntiatione, quem in id. citat Rota in nouis de renuntiat. decisione prima, quæ verbis clarijs asserit, renuntiantem perdere possessionem iuris, & solūm per insistentiam in beneficio habere possessionem de facto, vbi latè Antonius Maria .n. 1. Gomez. in regulam de infirmis resignantibus quæst. 32. vers. nec obstat, idem Gomez. loquens in renuntiatione per permutationem, de trienal. possessione quæst. 24. vers. & quod talis renuntians: idem asserit Rebuffus in praxi be-



beneficii tit. de infirmis resignantibus nu. 16. vbi  
 inquit, Notandum est præterea, quòd licet per resi-  
 gnationem quis sit priuatus & possessione, & pro-  
 prietate, id est titulo, cap. inter, iuncta gl. de præb.  
 cap. vnic. de rerum permutatione in 6. hoc intelli-  
 gitur de possessione iuris quam perdit resignans teste  
 Innoc. in cap. quod in dubijs, de renunt. quippe si  
 priusquam desit ipso facto incumbere possessioni  
 spoliaretur haud dubiè veniret restituendus teste  
 Innoc. in cap. super hoc, de renuntiatione Rota,  
 decisione clviij. incipit, Licet Reus, in nouis, &  
 hoc dicitur in regula de publicandis resignationi-  
 bus, quam inferius elucidabo post tractatũ permu-  
 tationum, idem Rebus. in praxi titul. de simon. in  
 resignatione nu. 43. inquit in hæc verba, Non me-  
 mouet quòd per resignationem quis sit priuatus &  
 possessione, & iure, id est tit. cap. inter, iuncta glos. de  
 præb. cap. vnic. vbi doct. de rerum permutatione  
 in 6. quia hoc intelligitur de possessione iuris, quæ  
 perdit resignans, teste Innoc. in cap. quod in dubijs,  
 de renuntiatione. Secus in possessione naturali, cui  
 potest incumbere donec se iuerit prælatam resigna-  
 tionem admissam, imò si ista possess. quam post re-  
 signationem habet, spoliaretur, veniret restituendus,  
 vt docet idem Innoc. in c. super hoc, de renunt. Rota  
 decisione clviij. licet Reus, in nouis, & sic interim



& præsentare licebit, & conferre. Haftenus Rebuffi  
 cuius verba ad longum transcripsi, vt ex illis claris-  
 simè cōspiceremus, Rebuffum pro cōperto habuif-  
 se, renuntiantem non habere possessionem iuris, nec  
 titulum, sed solam possessionem naturalem, quam  
 Rota ab eo citata, de facto appellat, ergo talis renū-  
 tians debet restituere oēs fructus perceptos: si enim  
 secundum cōmunem sententiam Accurt. Bart. &  
 aliorū, quos proximè citauimus, ad hoc vt quis fa-  
 ciat fructus suos requiritur naturalis, & ciuilis pos-  
 sessio, vel saltē ciuilis: & cōmunis opinio approbata  
 per ipsum & Rebuffum, asserit renuntiantem non  
 habere possessionem iuris, sed quandam naturalem  
 insistentiam, benè sequitur renuntiantem non posse  
 facere fructus suos, & debere eos restituere.

10. Secunda ratio prædictam adiuuans est, quia ad  
 percipiēdos fructus alicuius rei duo copulatiuè re-  
 quirūtur, primū vt possideat rem de qua agitur;  
 Secūdo, vt habeat bonam fidem, & ita vt sit bonæ  
 fidei possessor: at ille qui insistit beneficio resignato  
 in manibus superioris post admissam resignationē,  
 non possidet beneficium cū non habeat titulum  
 quem per renuntiationem perdidit (vt omnes fa-  
 tentur) ergo renuntians beneficium non potest per-  
 cipere fructus: licet enim sine titulo quis possideat  
 fundum, verbi gratia, quia tit. non est de substantia  
 fundi



fundi, tamen beneficium non potest possideri sine titulo salté colorato, quia titulus est de substantia beneficij, regula enim est certissima apud Philosophos, & nostros, quòd illa sunt de substantia rei, quæ in eius definitione collocantur l. i. ff. de dolo: constat autem titulum poni in definitione beneficij: est enim beneficium ius spirituale depédenter, per canonicam institutioné, ad percipiendos redditus, perpetuum saltem quo ad accipientem, vt colligitur ex D. Thom. 22. quæst. 100. art. 4. Anchar. in regulam primam à .n. 3. de reg. iur. in .6. Rebus. de pácificis possessor. à .n. 287. Ioannes Nicolaus in enchirid. beneficiorum cap. 1. n. 7. Ioan. Corras. de sacerdot. 1. p. cap. 2. Gonies. in Rub. de rescript. lib. 6. n. 8. Duaren. lib. 2. de sacris ministris cap. 4. Nec mireris, lector humanissime, si in hac re cõtra meum institutum plures citauerim authores, id enim consultò feci vt intelligeres cõmuni doctorũ nostrorum calculo comprobatum esse in definitione beneficij addenda esse illa verba *per canonicam institutionem* sine quibus beneficiũ esse non potest, cap. vnicum, de eo qui mittitur in possessionem causa rei seruand. in 6. iuuat optimus tex. in l. 2. §. quædam, ibi, Sed & illa interdicta, quæ de locis sacris & Religiosis proponuntur veluti proprietatis causam continent. ff. de interdict. si igitur de sub-

stantia



stantia beneficij est titulus, id est Canonica institutio, nullo modo potest beneficiũ possideri, si non dantur in detinente illud ius spirituale, partes substantiales beneficij, qualis est titulus, id est canonica institutio. Et ita hanc opinionem contra Rebuffum veriore esse existimo ex principijs iuris id concludentibus, quæ manifestè colligitur ex cap. vni. de rer. permutatione in 6. clem. vnica de renuntiatione, vbi probatur beneficia permutata ea conditione, vt ad Sempronium deueniant, verè vacare, & conferri posse, nisi Summus Pontifex contrarium æquitate suadente cõstituisset. Ex quibus iuribus doctores nostri cõmuniter deducunt, beneficia permutata, vel resignata cum conditione, vt ad aliquẽ deueniant, ferè quoad omnes effectus vacare, præter illũ de quo in d. cap. vn. de rer. permutat. in 6. & in Clem. vnic. de renuntiatione, si igitur vacant, nemo illorum beneficiorum habet proprietatem, nec possessionem, argumento l. 2. in .§. 1. leg. 3. ff. act. empt. facit pro eadem sententia gl. in cap. inter, verbo, assignari, de præb. quæ ait renuntiatione facta per Sempronium tali modo vt confertur beneficium Titio, Sempronium perdere possessionem beneficij, licet prædictum beneficium non conferretur Titio, gl. illa est cõmuniter recepta, vt per doctores in d. cap. vni. de rer.



permutatione in 6. & in d. Clem. vnica, de renun-  
 tiatione, teste Gomesio in regulis Cancellariæ tit.  
 de triennali possessore quæstione 24. in principio,  
 Rebus. vbi suprâ, si ergo renuntians non habet  
 possessionem, secundum communem sententiam,  
 non potest dici bonæ fidei possessor. Colligitur  
 hæc etiam opinio ex dictis per Guilhelm. de mon-  
 te Lauduno in cap. deliberatione, de offic. delegat.  
 in 6. prope fin. Vbi in fortioribus terminis ait, per  
 renuntiationem perdi penitùs possessionem bene-  
 ficij, ex cap. 1. 17. quæst. 2. l. si quis vi. 17. §. vlt.  
 ff. de acquirend. possessione; tradit Innoc. in cap.  
 quod in dubijs, de renūtiatione, & propter has for-  
 sitan rationes in terminis voluit Ioannes Prob. ad  
 Monachum in cap. 2. de renuntiatione lib. 6. à .n.  
 30. renuntiantem non posse percipere fructus, nisi  
 vsque ad tempus resignationis, & non vltra (sunt  
 verba illius) & statim subjicit hæc verba (Et sic ex  
 quo nec ius, nec possessionem habeo non mireris  
 si non faciam fructus meos, ideò ad restitutionem  
 me teneri dico, Rota in nouis, clviij. vbi citat quod  
 qui renuntiat liti, causæ, & beneficio, nisi de facto  
 possessionem dimittat, tenetur ad fructus percep-  
 tos) Hactenus Ioannes Prob. qui claris verbis hanc  
 sententiam tenet: in eandem sententiam inclinat  
 Reuerendissimus præsul Couarruu. lib. 1. variar.



cap. 5. num. 6. eandem sententiam videntur tacite tenere doctores illi, qui nituntur defendere prædictam Rotæ decisionem, incipit, licet Reus, in titulo de renuntiatione, decisione prima in nouis, dum dicit renuntiantem posse insistere possessioni realiter, & de facto, intelligentes sanè contra principia iuris esse, renuntiantem habere possessionem beneficij resignati, hi sunt Gomefius in regula de triennial. possef. quæst. 24. vers. sed circa præmissa, insignis Nauar. in dict. cap. { accepta. de restitutione spoliat. oppositione 7. num. 7. Anton. Maria, in additionibus ad dictam Rotam .n. 10. qui eam solùm defendit ex vi clausulæ, nec aliter, nec alio modo, sentiens planè si clausula illa non fuisset apposita, renuntiantem nullam habere possessionem in beneficio resignato. Cùm igitur nos tractemus in hoc articulo solùm de renuntiatione simplici, vel in fauorem certæ personæ, nulla alia conditione apposita, ex mente prædicti doctoris absque dubio asserendum est talem renuntiantem possessionem veram non habere, & ita debere omnes fructus perceptos restituere. Pro hac parte etiam consuluit Hieronymus Paulus in practica cancellariæ fol. paruo 86. vers. consultus à quodam amico, & ita hanc opinionem tenuit olim præceptor meus D. Gemmes de Moraes ca-



thedrae primariae iuris Pontificij in Academia Co-  
nimbricensi professor celeberrimus, qui cum esset  
iudex declaravit in causa gravissima post admis-  
sam renuntiationem à Summo Pontifice, resignan-  
tem non posse percipere fructus, admittens tamen  
aliquid emolumenti illi esse largiendum, qui bona  
fide Ecclesiae inseruiuit.

- 13 Non obstant argumenta contrariae partis, non  
primum ex l. bonae fidei emptor .ff. acquir. rer. do-  
minio, quòd scilicet bonae fidei possessor, faciat  
14 fructus suos: Respondemus enim in nostra specie  
renuntiantem post renuntiationem admissam non  
esse possessorem beneficij: nam in his spiritualibus  
ita possessio dependet ex titulo, vt qui titulum non  
habet saltem coloratum, possessionem minimè te-  
neat, ex resolutis supra n. 10. d. cap. vn. de eo, qui  
mittitur in possessionem causa rei seruand. in 6.  
dict. leg. 2. §. quaedam .ff. de interdict. cum igitur  
omnes fateantur per resignationem admissam re-  
signantem amittere titulum, necesse est fateantur  
etiam, & possessionem legitimam perdere.

- 15 Non obstat secunda difficultas ex decisione Rotae  
(mihi est decisio prima de renuntiatione in nouis in-  
cipit, licet reus, alijs est decisio clviiij.) dum inquit  
renuntiantem si de facto insistit beneficio & ab eo

spolietur



spoliatur posse intentare interdictū vnde vi, & ob-  
 tinere restitutionem: nam insignis Nauar. & An-  
 tonius Maria, vbi proximè dicunt illam decisionē  
 Rotæ procedere attento stylo, ex quo in litteris ap-  
 poni consuevit clausula illa, Nec aliter, nec alio  
 modo, quæ responsio, & solutio nobis sufficiebat,  
 non enim in hoc articulo, quem tractamus, solum  
 loquimur de resignatione, sine illa conditione, &  
 sic Rota intellecta secundum doctores præcitatos,  
 nobiscum non pugnat, quæ secundum illos pro-  
 cedit tantum quādo clausula, Non aliter, nec alio  
 modo, apponitur. Sed (si verum amamus) Rota  
 non habuit illum sensum: & ille mihi aptior vide-  
 tur, quòd scilicet, ille, qui renuntiavit beneficio  
 semper habeat insistentiam quandam coloratam  
 donec resignatarius ingrediatur possessionem be-  
 neficij, ita vt si beneficio spoliatur debeat restitui,  
 quia cum maneat reliquæ veteris tituli, quæ &  
 titulum & possessionem quoquo modo efficiunt  
 coloratam, & ex tacita mente superiorum, & par-  
 tium colligamus, non esse eorum intentionem, vt  
 per resignationem penitus resignās statim desistat  
 à beneficio, imò videtur tacitè velle, vt illi de facto  
 insistat quousque resignatarius acceptet possessio-  
 nem beneficij resignati, merito ex ea mente, & vo-  
 luntate tacita superiorum, & partium cum reliquijs



veteris tituli datur insistentia quædam colorata, à qua si deicitur resignans restitui debet, quòd in odiũ spoliantium receptum est, vt tradit Gomes. in regul. cancellariæ tit. de triennial. possessore, quæst. 24. vers. nec obstat. Anton. Maria vbi supra, quid quid aliud dicat insignis Nauar. vbi supra, à cuius opinione recedimus in hac re, quia in beneficiis nunquam datur legitima possessio sine titulo saltem colorato, vt supra duabus rationibus probauimus. n. 9. & 10. Non vero eadem insistentia colorata operabitur, vt fructus faciat suos, ita vt non teneatur eos restituere, nam ad id magis qualificata possessio requiritur, naturalis scilicet, & ciuili, aut saltem ciuili, vt supra probauimus; ad restitutionem verò obtinendam non requiritur tam qualificata possessio cap. in literis, de restitutione spoliator. l. 1. §. qui à me, ff. de vi, & vi armata, & hinc est quòd sentiens prædicta Rota illam possessionem esse sufficientem ad obtinendam restitutionem, sentit etiam non esse sufficientem ad omnimodam acquisitionem fructuum, imò ait prædictum renūtiante (quem mox dixerit debere restitui si deiceretur) eos debere restituere prout cū iudicio ad hoc illà Rotam citat Ioanes Probus vbi supr. n. 31. vers.

& sic: quod maxime notandum est in hac materia.

17 Non obstat tertia difficultas, ex l. 2. Cod. si quis  
ignorans



ignorans rem minoris, quæ probat bonæ fidei possessorum cum titulo irrito propter defectum causatum ex errore facti, facere fructus suos: Respondemus enim duplici modo; primo huc de quo agimus non esse possessorem, cum non habeat tit. qui requiritur ad habendam possess. in spiritualibus, ut supra probauimus. n. 14. Secundo, respondemus in specie d. leg. 2. ad esse titulum aliquem realiter, irritum tamen ex aliquo errore facti, tunc enim pro valido habetur, ut intedit imperator in d. l. 2. Arius Pin. in l. 2. Cod. de rescindenda venditione cap. 4. n. 56. At verò in nostra specie non adest titulus aliquis quippe qui amissus fuit per resignationem acceptatam, quo casu non procedit d. l. 2. ut ex ea colligitur, Ibi, si non bona fide emptorem fuisse, qui emit, & ita clarè supponit tex. ad fuisse titulum emptio- nis, intendit Pinel. vbi sup. at nos in specie de qua agimus tractamus quado titulus non est à parte rei, quia per resignationem admissam à Summo Pont. perditus est, & ita nullum potest producere effectum iuxta illud axioma quod non entis nullæ sunt qualitates l. eius qui in prouincia 4. r. ff. si certum petatur.

18 Non obstat quarta difficultas quòd scilicet resignans beneficiū, & manens in possessione illius si propter aliquem casum resignatarius non cōsequitur possessionem beneficij absq; noua collatione beneficiū



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

retinet, ergo antequam resignatarius possessionē  
 beneficij non fuit consequutus non vacauit bene-  
 ficium: Respondemus verum esse, non indigere re-  
 signantem eo casu noua collatione, si in beneficio  
 remansit, & resignatarius non fuit ingressus posses-  
 sionem beneficij, sed non inde sequitur beneficium  
 non vacasse, verè enim vacauit, quo ad titulum, &  
 possessionem legitimam, vt supra diximus, habet  
 tamen beneficiarius resignans quandam insistentiā  
 coloratam ex reliquijs veteris tituli, & ex tacita  
 niente superiorum, & partium resignantium, con-  
 ditione tacita, quousque resignatarius beneficij pos-  
 sessionem ingrediatur, à qua insistentia ipse resig-  
 nans non intendit recedere, si resignatarius non  
 ingrediatur possessionem beneficij: propter quæ,  
 virtute tituli pristini, & continuationis in insisten-  
 tia beneficij, non censetur titulum perdidisse quo  
 ad illud ne scilicèt indigeat noua collatione si re-  
 signatarius non fuerit ingressus possessionem bene-  
 ficij vt colliges ex Rebus. in praxi tit. de publicad.  
 resignation. n. 31. Paris. 4. p. cons. 93. à. n. 9. vbi .n.  
 14. clarè sentit titulum per resignationē extingui,  
 sed postea virtute ipsius, & continuationis in bene-  
 ficio remansisse quoad illud. Nec aliquem moueat  
 illud quod diximus de conditione resignantium,  
 cum enim illa tacita sit, & subintellecta non facit

resig-



resignationem cōditionalem, l. actus legitimi. 78.  
post principium .ff. de regulis iuris.

19 Et quauis aliqui existiment Rebuffum in cō-  
trariani inclinasse sententiam quòd scilicet be-  
neficiarius post resignationem acceptatam faciat  
fructus suos, mihi tamen non est probabile virum  
tam probatæ eruditionis, rem iuris principijs con-  
sonam, vel saltem dubiam sine solido fundamento  
tanquam falsam rejicere. Reor sane aliud sensisse:  
nam in concordatis, verbo, Volumus vers. vltimo,  
intelligendus est de fructibus perceptis vsque ad re-  
nuntiationem, nam illud apud omnes constat, do-  
ctorem allegātem textum vel alium doctorem in-  
telligendum esse secundum id, quod allegat: Plane  
Rebuf. vbi supra allegat Ioannē Probum (in cap.  
2. de renunt. in 6. n. 31) ad confirmationem suæ cō-  
clusionis: at Ioānes probus clarissimis verbis asserit,  
renuntiantem solūm facere fructus suos vsque ad  
renuntiationem, vt intuenti patebit, ergo id solum  
intelligendum est voluisse Rebuffum. Nec obstat  
si replices id nullum habuisse dubium, nemo enim  
nescit ante resignationem renuntiantem beneficiū  
facere fructus suos: Respondemus namq; eam fuisse  
dubitationem, an si aliquis in partibus dicat, Re-  
nuntio, cedo, statim amittat titulum, & possessi-  
onem beneficij, vt colliges ex Ioanne Probo, dicto  
num.



n. 30. in principio, qui omnino est videndus, vnde Rebuf. eandem quæstionem prosequens ait, Secus si tantum constituerit procuratores ad resignandũ quia tunc antequam eidem notificetur resignatio facit fructus suos in conscientia, intellige vsque ad tẽpus renuntiationis admissæ, quia id asserit Prob. quem ipse Rebuf. in hoc casu allegat. In alijs vero locis Rebuffus intelligẽdus est loqui, attento stylo illius temporis, in quo omnes renuntiationes fiebãt cũ clausula, Non aliter, nec alio modo, & à Sũmo Pontifice eodem modo acceptabantur, vt aliàs securè præsupponit idem Rebuf. in praxi beneficiali tit. de resignatione conditionali .n. 17. & de publicandis resignation. n. 33. Nec est mirandũ me hoc modo defendere virum grauissimum, & doctissimum Petrum Rebuffum quia sic insignis Nauar. in d. cap. accepta, oppositione 7. n. 7. ait aliquãdo defendisse. Rotam de renuntiatione decisione prima in nouis, incipit, licet Reus, dum dicit renuntiamẽtem beneficio, si spoliatur, debere restitui, & eodem modo dictam Rotam defendit Antonius Maria vbi supra num. 10. vt igitur existimemus Rebuffum noluisse renuntiantem suo beneficio facere fructus suos post admissam renuntiationem, contra principia iuris, sanè eum intelligimus, vt velit id procedere propter clausulam, Non aliter



nec alio modo, quæ illo tempore & apponi, & ac-  
 ceptari solebat à summis Pontificibus. Vel intel-  
 ligendus est Rebuffus velle, talem renuntiantem  
 facere quidem fructus suos, sed postea eos debere re-  
 stituere vero domino: vt aliàs in alio casu dixit gl.  
 verb. non habendam, ibi, quia percipientis sunt in  
 leg. ex diuerso .ff. de rei vendic. communiter re-  
 cepta à Bart. & alijs, teste Couarruias lib. 1. re-  
 solut. cap. 3. num. 6. vers. his sane, Paul. Castrens.  
 in leg. si fundum num. 3. prope fin. Cod. de rei vé-  
 dicat. Ioannes Garcia Gallecus de expensis cap. 13.  
 num. 29. Sic similiter renuntians beneficio, licèt  
 post renunciationem admissam possit recipere  
 fructus, cum id ad qualemqualem possessorem  
 pertineat, leg. mala fide Cod. de conditione ex  
 lege, intendit Innocent. in cap. dilecti, verb.  
 appellauerunt, de maior. & obedient. & contra  
 id perturbantem possit resignans intentare in-  
 terdictum vnde vi cùm prohibeat eum effectum  
 maximum possessionis, vt superius diximus, &  
 ita succedit regula legis. Vim facit. ij. ff. de vi & vi  
 armat. merito asserit Rebuffus vbi supra talem  
 renuntiantem debere recipere fructus, sed non ne-  
 gat postea restituendos esse fructus vero domino,  
 illos scilicèt, quos resignans percepit post resig-  
 nationem admissam quæ omnia (etiam aduerso  
 lumine)



flumine) admittenda sunt, ne dicamus Rebuffum  
asserere renuntiantem beneficio debere facere fru-  
ctus suos, contra principia iuris, & Rotam quam  
ipsemet in hanc sententiam citavit, in praxi bene-  
ficial. tit. de publicand. resignat. n. 7.

- 21 In secunda specie proposita quãdo scilicet Ca-  
nonicus resignat in fauorem certæ personæ, nulla  
alia re addita, verbi gratia, renuntiat Canonicus  
beneficiũ in fauorem Sempronij, & nihil amplius  
addit. Vel quia Summus Pontifex reiecit condi-  
tionem appositam, modumũe, quod facere potest,  
cũ sit dominus beneficiorum cap. proposuit, 4.  
de præb. Petrus Rebuf. in praxi beneficial. tit. de  
resignatione conditionali à .n. 29. quod nunc de  
stylo hodierno videtur fieri, nam summus Pontifex  
in literis beneficialibus narrat renuntiationẽ fuisse  
liberam & puram (narrationi autem Summi Põ-  
tificis credendum est Clem. vni. de probat.) qui  
stylus forsitan originem habuit ex decisione tex. in  
cap. ex parte, in primo de offic. deleg. ibi, omnino,  
adiũcta gl. eodẽ verbo, vbi Abb. n. 4. idem Abb.  
in cap. inter .n. 4. de præb. In hac inquam specie  
resignans perdit titulum beneficij, & possessionem,  
vt expressit glo. communiter recepta in cap. inter,  
verbo assignari, de præb. cũ enim hæc renun-  
tatio non habeat conditionem, modumũe, sed  
tantum



tantum intentionem renuntiantis declaret, cense-  
 tur simplex & pura; & in ea id ipsum dicendum est,  
 quod in renuntiatione pura, & simplici diximus in  
 24 prima specie. Quod apertissimè probat c. vnicū,  
 de rerum permutatione in .6. Clem. vnic. de renū-  
 tiatione, adiuncta cōmuni sententia doctorum, qui  
 omnes utrobique censent dicta iura esse noui iuris  
 inductoria, & beneficia eo modo permutata de ri-  
 gore iuris omnino vacasse, & potuisse liberè cōferri  
 per summum Pōtificem, qui motus æquitate nouè  
 per illa iura sanciuit, beneficia illo modo permu-  
 tata non posse alijs personis conferri, quam permu-  
 tantibus, nec senceri vacasse, quò ad hūc effectum:  
 ergo ex eisdē iuribus benè colligitur quò ad alios  
 effectus vacasse, nam si permutantes eo modo re-  
 manerēt in possessione vera beneficij, non possent  
 beneficia permutata alijs conferri, etiam absque  
 æquitate, & noua constitutione dictorum iurium,  
 cū non vacarent, iuxta l. secundā §. i. ff. action.  
 empt. At Summus Pontifex in d. cap. vn. & in d.  
 Clem. vni. vbi concors est doctorum nostrorum  
 sententia, censet ad illud opus fuisse noua constitu-  
 tione, ergo ante illa iura beneficia permutata quo  
 ad omnes effectus verè vacabant, & ita non poterāt  
 insistentes prædictis beneficijs facere fructus suos,  
 immò eos debebant restituere cū beneficia illa

verè



verè non possiderent.

25 Ultima species, quam supra proposuimus, est quando canonicus resignans in fauorem certæ personæ illud addit, Nec aliter, nec alio modo, verbi gratia, renuntio beneficiū meum in fauorem Sempronij, nec aliter, nec alio modo, constatque Summum Pontificem renuntiationē cum illa clausula emissam acceptasse: tunc etiam dubium esse potest an resignans si incūbat possessioni sui beneficij & illi bona fide inseruiat, fructus beneficij faciat suos ita vt eos restituere non teneatur. Et in hac specie videtur prædictum beneficiariū non facere fructus suos, imò si eos recepit debere restituere.

26 Primò quia illa clausula, non aliter, nec alio modo, &c. nihil magis videtur operari, quàm conseruationem iuris resignantis, ita vt si beneficium non conferatur illi personæ, in cuius fauorem renuntiatio fuit facta, ius penes resignantem remaneat, vt aduertit Quintilianus Mandos. in praxi tit. de signatura gratiæ c. de resignationibus vers. item clausula, & non videtur operari quin beneficium statim vacet, si personæ confertur, in cuius fauorem beneficiarius renuntiauit. Si igitur clausula prædicta, nec aliter, nec alio modo, non operatur, quòd resignans retineat titulum beneficij post renuntiationem à Summo Pontifice admissam, de



ea dicendum est id, quod in renūtiatione simplici,  
& plura paulò ante diximus.

Secundò facit pro eadem sententia quod clau-  
sula illa, Nec aliter, nec alio modo, inducit modū,  
vel quandam cōditionem resolutoriam, quæ actū  
sub ea gestum minimè suspendit, cap. verum,  
de condition. appositis l. 2. ff. de indiem addictio-  
ne, intendit in terminis Ias. in leg. fin. num. 142.  
Cod. iur. emphyt. dum facit differentiam inter il-  
lam formam, Vendo tibi emphyteusim, saluo iure  
domini directi, & non aliter, nec alio modo, & in-  
ter illam. Vendo tibi emphyteusim si domino di-  
recto placuerit, agnoscēs planè non esse vtranque  
conditionem suspensiuam, & est de mente om-  
nium quos superius citauimus: at actus gestus sub  
conditione non suspensiuam, sed resolutoria statim  
fortitur suum effectum d. cap. verum d. l. 2. ergo  
cum prædicta renuntiatio fiat sub conditione non  
suspensiuam, sed resolutoria, statim tenuit, & ita be-  
neficiarius amisit titulum & per consequens posses-  
sionem legitimam & necessariam ad acquisitionē  
fructuum. Vnde eos tenebitur restituere, si percepit,  
iuxta ea, quæ supra in renuntiatio simplici, &  
pura resoluimus.

Tertiò facit, nam si ista  
cōditio, Nec aliter, nec alio modo, fuisset suspensiuam

&



& ita admitteretur à Summo Pontifice, & beneficium resignatum cōferretur, collatio dependeret, & esset in suspenso contra cap. 2. de electione in. 6. cōstat enim collationem sortiri naturam resignationis, ita quòd si resignatio est conditionalis, collatio in ea fundata sit etiam conditionalis argumento regulæ .§. fuerat, instit. de action. Quartò vrget pro hac parte, quòd saltem in literis emanantibus in forma gratiosa beneficiarius resignans statim debet perdere beneficium, vbi primum à summo Pontifice facta est collatio resignatario: etenim Summus Pontifex statim confert beneficium, vbi gratia, Sempronio, & ita licet absenti, & ignorati acquiritur glos. in cap. si tibi absenti, de præb. in .6. verb. habuerit, cum in hoc casu procurator in curia ratam habeat collationem, & eam accipiet nomine resignatarij, cum igitur non possint duo esse quasi domini vnus beneficij argumento l. si vt certo .§. si duobus vehiculum .ff. cōmod. si resignatarius per concessionem in forma gratiosa illicò acquirens titulum habet quasi dominium beneficij, necesse est fateri resignantem illud amisisse.

Quintò facit pro eadem parte, quòd aut hæc cōditio, Non aliter, nec alio modo, est suspensiva, aut est resolutoria: si resolutoria est, statim tenuit actus, & ita beneficium illicò vacauit: vt supradiximus,



in 2. argumento: si est suspensiva cum casualis sit, adueniente conditione, retrotrahitur ad tempus actus gesti, l. qui balneum, nona, vers. amplius l. potior xj. ff. qui potiores in pignore habeantur, quid quid contrarium indistinctè, imò conditionem suspensiuam non retrotrahi incautè asserit Carolus Moli. in regulas cancellariæ regula 34. tit. de publicand. resignation. num. 143. cùm igitur ad tempus actus gesti retro trahatur censetur vacare tempore, quo beneficium collatum est à Summo Pontifice, & ita ab eo tempore nec titulum, nec possessionem habuit, & per consequens fructus, quos percepit tenetur restituere iuxta supradicta.

7 His tamen non obstantibus in renuntiatione facta cum cōditione, Non aliter, nec alio modo (quã constat Summum Pontificem acceptasse) cōtrariũ asserendum est, vt scilicèt resignans non perdat titulum beneficij, nec possessionem quousque resignatarius possessionem beneficij resignati ingrediatur, & ita sit interim quasi dominus beneficij, & possessor, faciatque fructus suos, & eos non teneatur restituere: quod sic manifeste probatur, actus gestus sub conditione suspensiva non dicitur gestus, quoad principale, nisi post aduentum conditionis, l. cedere diem. 213. ff. de verbor. significatione, sed hæc resignatio, de qua loquimur

D. fuit



fuit facta cum conditione, Non aliter, nec alio modo, Summo Pontifice acceptante, ( vt supponimus ) quam suspensam esse probabimus in responsione secundi argumenti, ergo ante aduentum illius conditionis, non intelligitur facta renuntiatio, & ita hanc opinionem in his terminis, tenet Rebuffus in praxi beneficii tit. de publicand. resignationibus à num. 33. & clarius de resignatione conditionali num. 17. Nam in titulo de publicandis resignationibus sic ait, Tertius casus quando quis resignat in fauorem alicuius, & non aliter, ipso non acceptante, resignans manet in possessione donec ipse acceptauerit, nec aliàs renūciatio valeret .d. cap. si beneficia, & in Clem. vn. de renunciatione. Rursus in titulo de resignatione conditionali num. 17. inquit in hæc verba,

Quartò requiritur, quòd is prouisus per resignationem acceptet beneficium, alioquin resignans semper in suo beneficio remanebit, ratione illius clausulæ, nec aliter nec aliàs & c. quia non intelligitur dimissum quod nondum ablatum est, leg. nec vtilem .ff. ex quibus causis maior. Idem sensit Anton. Maria in addit. ad Rot. de renunciatione prima num. 10. Vbi ait in hac verba, Considera vnam rationem in qua posset fundari iste stylus, nam cum resignationes vt plurimum fiant in fa-



uorem certæ personæ cum clausula & non aliàs,  
 nec alio modo, resignatio non sortitur effectum  
 donec acquiratur beneficiũ resignatario, & sic inte-  
 rim titulus remanet penes resignantẽ, iuxta notata  
 in cap. cum pridem, de factis, & pacit dicta decis. 2.  
 de renuntiatione in antiquis, ibi, si modus &c.

Nec obstant difficultates suprapositæ, non prima  
 ex dictis Quintiliani Mandosij vbi supra; Respõ-  
 demus enim Mandosium pro nostra esse sententia  
 asserit enim per clausulã, Non aliter, nec alio mo-  
 do, conseruari ius resignantis, si Papa nollet benefi-  
 cium nominato à resignante conferre, idemque  
 est si nominatus quoquo modo beneficium non  
 consequatur, nam id ipsum concludit in ratione  
 quam assignat, dum ait, Clausula enim illa ope-  
 ratur vt nihil in cõtrarium, factum esse videri pos-  
 set: cùm igitur partes in prædictis resignationibus  
 intendant non aliàs dimittere beneficium nisi re-  
 signatarius illud acquirat & possessionem ingre-  
 diatur, vt in secunda difficultate inferius resolu-  
 mus, merito ex mente eiusdem Mandosij nolunt  
 partes aliquid videri factum, quousque resigna-  
 tarius beneficium plenè consequatur.

Non obstat secunda difficultas, quòd scilicet clau-  
 sula, Non aliter, nec alio modo, inducat modũ, vel  
 conditionẽ resolutoriã, quæ actũ minimè suspedit,



d. cap. verum de condit. apposit. l. 2. ff. de indiem  
 additione, & ita apposita in renuntiatione non  
 33 efficit, quin statim valeat. Quæ difficultas tam  
 grandis est vt eam præsenties Molinæus vbi supra,  
 n. 142. & perspicuens notabilem differentiam, quæ  
 in hac materia reperitur inter conditiones suspen-  
 suas, & resolutorias, dicat parum esse curandum,  
 an conditio sit suspensiva, an resolutoria, cum (in-  
 quit ille) idem ferè resultet effectus, subtilitas illa  
 magis curiosa est, quàm utilis, quæ responsio nobis  
 inseruiebat, sed miserrimi ingenij est, oculis clau-  
 sis, ad praxim confugere, neglectis principijs iuris,  
 in quibus ipsa praxis sæpe sæpius fulcitur. Nec mi-  
 rum videri debet hominem curiosius indagãtem  
 ea, quæ ad illius scientiam, non pertinebat, in pro-  
 34 pria miserè cæcutire. Qua propter vt huic dif-  
 ficultati plenè satisfaciamus (post longũ examen)  
 præmittendum est, nullo modo melius cognosci  
 posse conditionem suspensiuam, modum, vel cõ-  
 ditionem resolutoriam, quam si actus celebretur  
 cum illa particula ( Si ) vel cum illa ( Vt ) aut simi-  
 libus quia si actus celebretur cū particula ( Si ) aut  
 simili, conditio suspensiva præsumenda est, si verò  
 cum particula ( Vt ) modus, aut cõditio resolutoria  
 intelligenda est, vt notat gl. in d. cap. verum verb.  
 conditione, de condit. apposit. gl. in Rub. Cod. de



falsa causa, Præpositus in d. cap. verum, in principio, Sylvester verb. cōditio .n. 2. & 3. Soto in 2<sup>a</sup>. 4<sup>i</sup>. distinctione 29. quæst. 2. art. 1. Antonius Gamma decisione 158. n. 1. Hoc tamen intelligendum est in dubio, nam si de mente partium, & materia subiecta, vel aliunde constet noluisse partes vt actus esset perfectus, & absolutus, ita vt teneret absque conditionis implemento, tunc illa conditio licet in tenore verborum resolutoria, aut modus apparet, suspensiva absque dubio erit iuxta regulam l. in conditionibus .ff. de condit. & demonstrat. Intendit Iure consultus in l. quæsitum vbi gl. verb. liber sit, & ibi notat Imol. in principio, l. in factum, & ibi notat Paul. de Castro num. 2. ff. de condit. & demonstrat. Tradit Bartol. in leg. quibus diebus. §. vltim. num. 6. ff. illo titulo. Rursus si constet partes noluisse facere actum perfectum, & absolutum, ita quòd actus statim teneat, & conditionem postea adimpleri, non obstante particula (Si) aut alio quocunque verborum tenore, censebitur modus, tradit eleganter Socinus in leg. quibus diebus .§. vltimo. ff. condit. & demonstrat.

35 Cum igitur in specie, de qua agimus constet de voluntate partium, & materia subiecta renuntiantes cum clausula, Non aliter, nec alio modo,



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

nolle renuntiationem valere illicò, nec vllum effectum talem resignationem sortiri, nisi beneficiũ cum effectu veniat ad resignatarium, & tunc temporis solũ quando illius possessionem ingressus fuerit, merito ea cõditio, Non aliter, nec alio modo, licet in tenore verborũ resolutoria, aut modus appareat, tamen ex mente coniecturata partium, & materia subiecta, suspensiva iudicabitur. Quòd autem id colligatur ex mente partium, & materia subiecta patet, nam qui possidet beneficium, & resignat illud in fauorem alicuius apponendo prædictam clausulam, & insistendo possessioni beneficij (si non rejiciatur à summo Pontifice) non vult renuntiare absolutè, sed tunc demum vult cedere beneficio, & illud omninò dimittere, si resignatarius, in cuius fauorem clausula, Non aliter, fuit apposita, possessionem beneficij acquirat, nec antea quam ipsiusmet possessionem ingrediatur. Cũ ergo ex mente partium, & materia subiecta id colligatur, & cõditionis verba ad id adaptari possint, absque dubio dicendum est quòd etiamsi renuntiantes non apponant particulam (Si) tamen clarè voluisse, vt prius modus, vel conditio ad impleretur, id est vt resignatarius possessionem beneficij adipisceretur, quàm renuntiatio perfecta censeretur, vt colligitur ex Rebuffo vbi supra.

Non



36 Non obstat tertia difficultas, nam respōdemus & renuntiationem, & collationem super ea fundatam suspendi propter illam cōditionem, Non aliter, nec alio modo, quæ suspēsiua est, vt modo probauimus. Nec obstat cap. secundum, de electione in 6. quia regula illius text. limitatur vt non procedat in conditionibus etiam suspensiuis, quæ propter aliquam rationem iustam approbantur à iure, vel à Summo Pontifice. Adde in ea, maiori cum ratione approbari, quia cessat ratio d. cap. 2. neque enim in nostro casu datur timor præ longæ vacationis, vel litigij (propter quas causas conditiones suspensiuæ reprobantur in beneficijs) cum interim beneficiarius resignās incumbat beneficio, & cum non intēdat dimittere, nisi postquam resignatarius possessionē beneficij resignati ingrediatur, Rebus. vbi supra.

37 Non obstat quarta difficultas, Respondemus enim quòd in specie, quam proposuimus quando scilicèt resignatarius resignauit, cum illa clausula, Non aliter, nec alio modo, nec acquireret resignatarius dominium beneficij quantumcunq; literæ expeditæ fuerint in forma gratiosa, sed tunc demum quando realiter ingressus fuerit possessionem beneficij resignati, cum enim (vt diximus) resignatio illam haberet conditionem suspensiuam, collatio



super ea facta eadem conditionem censetur habere,  
 vt intendit Rebuffus in praxi tit. de resignatione  
 conditionalis .n. 42.

- 38 Non obstat quinta difficultas quod aut hæc cō-  
 ditio, Non aliter, nec alio modo, est suspensiuā, aut  
 est resolutoria, si resolutoria est, statim tenuit, si est  
 suspensiuā cū casualis sit, adueniente conditione  
 39 retrotrahitur ad tempus actus gesti. Respon-  
 demus enim conditionem suspensiuam esse, & ca-  
 sualem, non tamen retro trahi quoad fructus per-  
 ceptos, cum bonæ fidei possessor interim cum ti-  
 tulo, quem tunc habebat, suos faciat, iuxta l. bonæ  
 fidei emptor 48. ff. acquir. rer. domi. cū enim me-  
 dio tempore fructus suos fecisset, superueniēs fictio  
 non debet operari illius præiudicium, arg. cap. si  
 prote. 13. cap. quanuis 8. de rescriptis, in 6. l. ex fa-  
 cto. ff. de vulgar. l. 2. & fin. ff. de natalib. restituēd.  
 intendit Bonifac. de Vitalin. in Clem. vn. in prin-  
 cipio .n. 7. de concessione præb. Nec contrarium  
 probat dicta l. potior, cum alijs, quia secundum  
 communem procedunt in conditione contractui  
 adiecta, & in iure debiliori, & in præiudicium eius,  
 qui actum gerit principaliter, non alterius tertij,  
 quæ omnia ferè in nostra specie reperiuntur Bart.  
 in l. bonorum .n. 1. vbi notat Paul. de Castro. n. 2. ff.  
 rem ratam haberi, Andreas Tiraquel. de retract. tit.



1. §. 1. gl. 10. à n. 71. Reuerend. præful. Couar. lib. 3. resolution. cap. ij. n. 1. Nec etiam procedit quâdo reperitur extremum inhabile vel respectu rei, vel personæ (vt in nostra specie cõtingit) l. quoties vbi Bart. n. 4. ff. de nouatione.

Ex supradictis illud resolutiuè opinor, quòd cum ius cõmune, Concil. Trident. Constitutiones Archiepiscopatus Eborensis, & statuta huius insignis Ecclesiæ prohibeant fructus donari, nisi beneficiarijs & interessentibus, non posse capitulum in cõsciētia prædictos fructus donare nisi resignans probet resignationem fuisse factam cū clausula, Nec aliter, nec alio modo, & prædictam resignationem fuisse acceptatam à Sūmo Pontifice cum prædicta clausula, si tamen capitulum resignāti aliquid donauerit ob laborē in Ecclesia impensum bona fide rectè faciet iuxta ea, quæ inferius tractabimus cap. 9. Imò & tenebitur bona fide inseruiēti satisfacere iuxta regul. cap. cum secundum Apost. de præb.

### *SVMMARIVM EX CAP. SEQ.*

**F**iliatio probatur per coniecturas. 1.  
 Verba in dispositione hominis intelligenda sunt verè & propriè, non fictè, præsertim quando in vim conditionis proferuntur. 2.

Rejicitur intellectus Alex. de Imol. & Alciat. 3.

Secun-



## DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

Secundum gl. & Costam non fuit testamentum nullum hic  
quia conditio erat impossibilis, sed quia erat difficilis. 4.

Rejicitur intellectus gl. & Costæ. 5.

Non potest suus hæres institui sub conditione, quæ non sit po-  
testatiua. 6.

Conditio, Si meum filium esse probauerit, non est potestati-  
ua. 7.

### CAPVT QVARTVM:

**I**ncius Titius ita testamentum fecit.  
Aurelius Claudius natus ex illa mu-  
liere si filiū meum se esse iudici pro-  
bauerit, hæres mihi esto. Paulus Re-  
spondit filiū, de quo quæreretur non  
sub ea conditione institutum videri, quæ in pote-  
state eius esset: & ideò testamentum nullius esse mo-  
menti. Hactenus Iureconsultus in l. Lucius 82. ff.  
de condit. & demonstrat. Obstat tamen huic cele-  
bri responso Iurecōsulti, quòd filiatio probatur per  
coniecturas cap. per tuas, de probat. l. filium defi-  
nimus. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris, l. si vi-  
cinis, Cod. de nupt. Cui difficultati tacitè videtur  
satisfecisse Alex. de Imol. in l. licèt imperator .n. 4.  
.ff. deleg. 1. tradit Andr. Alciat. de præsumpt. 3. p.  
n. 4. qui asserunt verba in dispositione hominis in-  
telligenda esse propriè, & verè, non fictè, præsertim  
quando ea in vim conditionis protulit. l. si ita quis  
53. l. cum Pater .§. hæreditatè. ff. legat. 2. l. vltima  
Cod.



Cod. de his qui veniam ætatis impetrauerunt, tradit Lusitanus Iacobus à Saá de primogenitura .n. 17. cùm igitur in hoc text. adsit dispositio hominis, id est testatoris, & naturaliter, verè, & propriè verba intelligenda sint, cùm per viam conditionis ea protulerit (ibi, si filium meum se esse iudici probauerit, hæres mihi esto) de probatione vera & propria, ac concludenti, non de illa impropria, quæ per coniecturas fit, text. est intelligendus. Planè probatio vera & propria filiationis impossibilis est, ideò text. ait institutionem factam sub illa conditione nullius esse momenti iuxta l. obtinuit. ff. cõdit. & demonstrat. præsertim quod ex institutione ipsius testatoris apparebat, noluisse vt filiatio probaretur per coniecturas, sed per veram & propriam probationem. Etenim in hoc text. filius erat in quasi possessione filiationis, propter quam habebat præsumptionem legis pro se quòd esset filius & ita per cõiecturas probationem habebat quòd esset filius, nec requirebatur alia, iuxta d. cap. per tuas, d. l. filium definimus, vt post alios, quos citat, tenet Andr. Alciat. vbi supra. Vnde cùm testator hic instituerit eum si probaret se filium, satis ostendit se non esse contentũ de illa probatione, imò veram, & propriam exigere, & quòd ille text. loquatur quãdo filius erat in quasi possessione filiationis probatur



batur ex ipso met tex. in fin. qui præsупponit absq;  
 aliqua probatione testamentum esse nullius mo-  
 menti, certè nisi fuisset in quasi possessione requi-  
 rebatur probatio, quia id erat fundamentum suæ  
 intentionis argumento l. 2. l. verius 21. ff. de pro-  
 bation. Item confirmatur hæc sentètia ex eo, quia  
 si iste filius non esset in quasi possessione filiationis  
 non esset in potestate, argumento l. filium defini-  
 mus. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris, principiũ  
 Instit. de patria potestate, vnde licèt præteritus fu-  
 isset, testamentum non erat nullum, l. inter cætera  
 30. ff. de liber. & posthum. Andr. Alciat. vbi sup.  
 vers. nam præteritus. Sed hic intellectus tanquam  
 3 diuinatorius rejicitur à Dec. in Rub. de probation.  
 n. 14. vers. & tenendam istam partem, & in l. 1. n.  
 7. Cod. de testam. Militis. & planè conuincitur,  
 nam si testator sensisset de probatione vera, & pro-  
 pria, cùm id esset impossibile, Iureconsultus dixit-  
 set testamentum nullum esse propter conditionem  
 impossibilem, imò dicere debuerat testamentum  
 validum esse reiecta conditione impossibili iuxta  
 dictã legem, obtinuit at qui Iurecõsultus nec dixit  
 testamentum esse nullum ex eo quia conditio fuisset  
 impossibilis nec testamentum esse validum, re-  
 iecta cõditione: ergo testator non intellexit de pro-  
 batione filiationis vera, & propria: Quapropter



gl. vltima in hac l. cum qua trásit insignis, & subtilissimus Emmanuel à Costa Lusitanus lib. 1. selectarum cap. 1. n. 2. existimat non esse illam conditionem impossibilem, cum re vera possit adimpleri si filius probasset filiationem per coniecturas, sed quia id nimis difficile est, non valuit testamentum quasi filius fuisset institutus sub conditione difficili, licet potestatiua. Sed nec hic intellectus placet, si enim id Iureconsultus sentiret, id sine dubio nos doceret, quòd scilicet idèò testamentum in proposita specie non valeret, quia filius fuisset institutus sub conditione difficili, non autem dixisset testamentum esse nullum quia filius institutus fuisset sub conditione, quæ in eius potestate non esset, aliàs inscitix argui posset Iureconsultus, quòd scilicet diuersam rationem ab illa, quæ vera est, reddidisset: quod multum notádum est ad aliquos intellectus nostrorum doctorum rejiciendos, qui in aliquibus iuribus eos assignant, reddentes diuersas rationes ab illis, quibus Iureconsulti in ipsismet responsis vtuntur. Qua propter, his relictis, dicendum est principium esse apud omnes receptum, filium non posse institui sub conditione, quæ in eius potestate non est l. suus. 4. ff. de hæred. instituend. planè hæc conditio, Si filiũ meum esse iudici probauerit, non est in potestate instituti, primò quia

forlan



forſan filius inſtitutus non habebat teſtes, vel aliam probationem ad demonſtrandum ſe eſſe filiũ, & ita non erat in eius poteſtate probare iudici filiationẽ.

Secundò quia licet filius inſtitutus probationem legitimam & concludentem faceret, tamen iudex vel propter malitiam, vel propter ignoratiam potuit pronuntiare non probaſſe: & ita non eſt in poteſtate filij probare iudici ſe eſſe filium, licet à parte rei probaſſet, ideòque (vt reor) Iureconſultus dixit non ſub ea conditione inſtitutum videri, quæ in poteſtate eius eſſet, quia ſcilicet ſenſit Iurecõſultus filiũ inſtitutum potuiſſe probare filiationem à parte rei, ſed quia ea probatio debebat à Iudice admitti, qui potuit non admittere, dixit non videri eam conditionem eſſe in poteſtate filij, cum & ſi poſſit fieri probatio à filio, tamen magis dependebat ex iudicis pronuntiatione, & ita ſimpliciter non erat in poteſtate filij inſtituti, ideòque benè concludit Iureconſultus, filium, de quo quæreretur non ſub ea conditione inſtitutum videri, quæ in poteſtate eius eſſet, & ideò teſtamẽtum nullius eſſe monẽti, tradit cum iudicio Dec. in rubrica de probationibus num. 14. verſ. & tenendo iſtam partem, vbi inquit, ſed ideò non valet inſtitutio quia erat inſtitutus filius in poteſtate ſub illa conditione, quæ non eſt poteſtatiua cum pendeat talis conditio ex teſti-



bus, & alijs probationibus, & filius familias non potest sub conditione institui nisi potestatiua sit l. suus quoque, in princ. ff. de hæred. instit. l. si pater Cod. de instit. & substitit. Hactenus Dec. cui ego addo non solum conditionem pendere ex testibus, & alijs probationibus, sed ex Iudicis pronuntiatione.

*SUMMARYM EX CAP. SEQ.*

- P**ROponitur facti species.
1. Delegatus a superiore ordinarij maior est ordinario.
  2. Articulus receptionis testium censetur commissus cum iurisdictione quando Index delegans non approbavit personas testium.
  3. Iudices inferiores pratendentes delegatum superioris non habere iurisdictionem, coram eo id debere allegare.
  4. Si partes negant qualitatem rescripti, vel comissionis, in qua fundatur iurisdictionio delegati, debent id allegare coram delegato.
  5. Proponuntur duo dubia decidenda, in quibus consistit resolutio eorum, quæ in capite scribuntur.
  6. Discutitur questio notabilis, an acta per delegatū valida sint, si postea appareat rescriptum, vel comissionem non contulisse iurisdictionem, ex defectu qualitatis rescripti.
  7. Tractatur late an delegatus ad recipiendos testes haberet iurisdictionem ad iubendum, vt iudices inferiores Ecclesiastici, reum ab illis incarceratum, a vinculis liberarent.
  8. Discutitur elegans questio, an delegatus possit facere ea omnia quæ ad faciliorem causæ expeditionem conducunt, an vero solum ea, sine quibus causæ precise expediri non potest.
  9. Iudices Ecclesiastici inciuiliter processerunt aduersus delegatum imponentes ei poenas.
  10. Non poterat ritè iudices inferiores Ecclesiastici pendere causa



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

- in superiori iudicio, reum in carcere detinere pro crimine  
leniori commisso, iubete superiore eum a carcere liberari. 11.  
Redditur responsio ad dubia quædam, quæ aliqui mouebat. 12.  
Auditor legati potest delegare causam cum iurisdictione siue  
ordinarius, siue delegatus censeatur. 13. 14. 15. 16.  
Legatus de Latere est superior in omnibus causis Ecclesiasticis  
in prouincia sibi commissa. 17.  
Approbatur opinio Decij contra Abbatem, asserentis delega-  
tum posse punire sibi resistentes etiam si non sint subditi pri-  
mi delegantis. 18.  
Malè, & temerariè fecerunt excommunicati a delegato, qui  
post declarationem publicè sacra fecerunt, ius publicè red-  
diderunt, & publicè communicarunt. 19.  
Scandalum semper vitandum est. 20.  
Non possunt iudices Ecclesiastici beneficiarium in carcere pro  
crimine simplici concubinitus, nisi aliqua interueniat cir-  
cunstancia, quæ id suadeat. 21.

CAPVT QVINTVM.



Auditor legati de Latere commisit  
N. articulum receptionis testium  
super causa, quæ per appellationem  
deuoluta erat ad ipsum: causa autè  
erat cuiusdam clerici, qui accusa-  
batur à promotore fiscali curiæ Ecclesiasticæ de  
adulterio, & incestu commisso cum foemina vxora-  
ta, & eius comatre. Deuoluta causa ad Auditorem,  
qui Olyssippone comoratur, vt solet fieri, inhibetur  
per ipsum iudices Ecclesiastici inferiores, qui in hac  
nobilissima ciuitate Eborensi ius reddunt, ne in ea  
causa vltèrius procederent: quòd si Reus, qui appel-  
lauerat



lauerat ad Sedem Apostolicam, & eius legatū intra  
 trium mensiū spatium sententiā absolutoriā non  
 afferret, extūc non censeretur inhibiti, imò in eadē  
 causa contra Reū procederent ad executionē sen-  
 tētiæ per eos latae, vt illi obtēperaret. Cū igitur Au-  
 ditor de causa cognocēs processum videret, & iam  
 iam laturus esset sententiā, dubitauit de fide, & qua-  
 litate vnius testis, & antequam per sententiā ne-  
 gotiū definiret, cōmisit N. articulū receptionis te-  
 stiū, qui Eboræ cōmorabatur, iussitq; vt testes re-  
 ciperentur circa qualitatem testis cuiusdam, & pro-  
 bationem exceptionū dicti testis (vulgo, das cōtra-  
 ditas.) Accepit igitur. N. delegationē, & coepit te-  
 stes recipere: Iudices inferiores Ecclesiastici iubent  
 Reum in carcerē cōjicere asserētes in ea causa iam  
 inhibitionē ab Auditore factam cessare cū elapsi  
 fuissent tres menses, quibus elapsis ex præcepto ip-  
 siusmet Auditoris cessabat: Reus, qui in carcerem  
 cōiectus fuit per supplicationē petijt à delegato N.  
 cui receptio testium cōmissa fuit, vt eū è carcere li-  
 berare iussisset, allegās iudices ecclesiasticos inferi-  
 ores ciuitatis Eborensis inhibitos esse in eadē causa  
 ab Auditore, quæ apud ipsūmet & delegatū N. tra-  
 ctabatur, insuper allegabat Reus pro eodē crimine,  
 vel diuerso non posse iudicari à diuersis iudicibus,  
 præsertim quòd, ipso in vinculis manente, non po-  
 terat



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

terat absolui articulus receptionis testiū, quippe qui impediretur, cuius articuli causa ipse N. iurisd. habebat. Delegatus N. iubet ostendi tenorem supplicationis à Reo propositæ, iudicibus Eccles. imperatq; vt ei intra tres horas respondeant, qui intra illud spatium nihil amplius responderunt, quàm vt promotor Eccles. responderet, nullum præfigeres terminum. Decernit N. Iudices Eccles. inferiores, debere liberare è carcere reum, vt articulus receptionis testium absolueretur, eosque monet censuris, & pœnis pecuniarijs vt id faciant intra terminum viginti quatuor horarū, qui Iudices Eccles. non obtemperantes præcepto N. ipsum monuerūt, ne iurisd. ordinariã impediret, desisteretq; à molestia, & gravamine illato iudicibus Eccles. intra trium horarū spatium sub censuris, & alijs pœnis pecuniarijs. N. delegatus ab Auditore ad articulū receptionis testiū iubet excommunicatos non parentes declarare: Iudices inferiores Eccles. iubēt N. declarare: fuit tamen declaratio prima N. ab auditore delegati, vt ex actis, & fide notariorum constabat, posterior iudicū Eccles. N. post declarationē nullum actum publicum egit, iudices Eccles. sacris interfuerunt publicè, & ea sacerdotes fecerunt, ius publicè reddiderūt, publicè cōmunicarūt; quærebatur quid iuris esset.

2 Respondi secundum ea quæ proponerentur sequē-



tia. Primo præmittere oportet N. ( vtpote delegatum ab Auditore legati ad recipiēdos testes) maiorem esse in hac causa iudicibus Ecclesiasticis ordinariæ iurisd. nam legatus delatere, & eius Auditor, superior est, & per consequens omnis ille, qui in aliquo negotio eius vices gerit argumento cap. cū inferior de maior & obed. cap. sanè de offic. deleg. optimus tex. in l. 1. §. qui mandatam ff. de offic. eius, quòd autē N. fuisset delegatus habens iurisd. in articulo receptionis testium, probatur quia cōmissio Auditoris cōtinebat hæc verba ( Pronuntiei que antes de final despacho se passē precatório pera vossa merce tomar en formação por testemunhas dignas de feeda qualidade do dito foam) & inferius subdit hæc verba (por bem do que foi passada a presente, pella qual requireo a V. M. da parte da See Apostolica, & da minha muito peço por merce que cõ hum notairo sem sospeita &c.) Ex quibus verbis manifestè colligitur Auditorem non approbasse personas testium, imò eorum approbationem commisisse N. quo casu articulus receptionis testium cū iurisd. cēsetur commissus vt in terminis concludit Abb. in cap. super quæstionum, in princ. n. 9. ad fir. em numeri, de offic. deleg. dum in ea quæstione, an delegatus inferioris possit cōmittere articulum iurisd. asserens non posse, infert ad articulum receptionis



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

testiū, vt scilicet tunc possit delegatus inferioris illū  
 cōmittere quando ipsemet delegatus approbavit  
 personam testiū, quia tunc nulla datur iurisd. sed nu-  
 dum ministeriū: secus si non approbavit, quia tunc  
 est articulus iurisd. & cum iurisd. demandatus  
 facit cap. præterea, de offic. de leg. l. 2. ff. iurisd. om-  
 nium iudiciū l. fin. ff. de offic. eius: certum est enim  
 non posse cōmodè expediti articulum receptionis  
 testiū, & examinationis à iudice, qui tam longè cō-  
 moratur ab Olyssipone, vbi Auditor cōmoratur  
 sine iurisd. iuxta dictum cap. præterea, de offic. de-  
 leg. cum alijs. Pro qua sentētia est tex expressus (quē  
 allegare posset Abb. vbi supra) in cap. cū causam  
 62. de appel. ibi vel quòd deleg. testes receptos à sub-  
 delegatis subdelegatorū suorū approbauerit, cum  
 non nisi delegatus à Principe causam alij valeat de-  
 legare. Probat igitur manifestè tex. artic. receptio-  
 nis testium iurisdictionalē esse: aliàs non cōcluderet  
 subdeleg. id non potuisse facere, quia nō nisi deleg.  
 à Principe causā alij valeat delegare, adiūct a doct.  
 Ab. vbi sup. n. 5. optimus tex. in Clem. 1. & ibi gl.  
 verbo, Iudices, de off. deleg. Nec obstant dicta per  
 Abbat. in d. cap. super quæstionum, in princ. n. 5.  
 vbi ait examinationem testium esse articulum sine  
 iurisdictione: procedunt enim quando iudex dele-  
 gans approbauerat personas testium, vel expresse  
 noluit



noluit iurisdictionem concedere, vel non potuit,  
 ita vt articulum merum sine iurisdictione cōmit-  
 teret, vt colligitur ex verbis Abb. in d. cap. super  
 quæstionum .n. 5. ibi, sed in deputato ad articulum  
 merum sine iurisdictione. Ex quibus manifestè col-  
 ligitur delegatum ad recipiendos testes, quos Audi-  
 tor non approbavit, habuisse iurisdictionem in il-  
 lo actu: cū igitur Reus in carcerem coniectus, per  
 supplicationem suam petiisset, vt N. delegatus iu-  
 beret eum liberare è carcere ad articulum recepti-  
 onis testium perficiendum, aliasque causas allegas-  
 set, vt supradiximus: ritè pronuntiatū fuit ostendē-  
 dam esse supplicationem Rei iudicibus Ecclesiasti-  
 cis, qui illum ad carcerem ducere imperarunt, quī  
 ostensa Rei supplicatione, responderunt ostenden-  
 dam fore supplicationem, & processum promotori  
 Ecclesiastico, quasi N. delegatus esset inferior, ip-  
 sique iudices superiores inter delegatum, & promo-  
 torem: Idque non iure factum esse crediderim.

Nam si iudices Ecclesiastici existimabāt vel N.  
 nullam habere ex cōmissione iurisdictionem, vel  
 propter aliquam rationem iustam non posse illud  
 imperare, id in termino præfixo debuerāt allegare  
 coram N. qui (vel iure, vel iniuria) se delegatum  
 esse prætendebat ex commissione Auditoris: Nam  
 in iure nostro regula est notissima quòd negatibus



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

partibus delegatum habere iurisdictionem, ex eo quia rescriptum est nullum, vel quia deficit aliqua rescripti qualitas tribuens iurisdictionem, ipse cui rescriptum, vel commissio tradita fuit debet esse Iudex an competat iurisdictione, cap. super literis, de rescriptis ad fin. notat gl. communiter recepta in cap. 1. verb. Conseruatores, de offic. deleg. in 6. vt tradit Fel. in d. cap. super literis n. 18. idque in simili specie in praxi obseruari tradit Simanch. de catholic. instit. cap. 30. n. 20. notabiliter Dominic & Perusinus d. cap. 1. n. 6. id optimè deducētes ex l. siquis ex aliena .ff. de iudic. Siquis ex aliena iurisdictione (inquit Iure cōsultus) ad prætorē vocetur debet venire vt. & Pōponius, & Vindius respōderūt; Prætoris enim est æstimare an sua sit iurisdictione, vocati autē non contēnere authoritatē prætoris nam & legati, cæteri q; qui reuocādi domū ius habēt in ea sūt causa, vt in ius vocati veniāt, priuilegia sua allegaturi. Hactenus Iureconf. quod quidem maximā habet rationē, si enim negāte parte iurisdictione iudicis ex rescripti defectu, ipsemet iudex non posset procedere, & cognoscere an haberet iurisdictione, ex rescripto vel cōmissione, esset illusoriū rescriptum & cōmissio, semper enim pars exciperet, dicēs, vel est nullū rescript. vel falsū, vel quid simile concludens delegatum non habere iurisdictionem vt. scilicet



iurisdictione iudicis eneruaretur, si igitur in hac specie  
 iudices Ecclesiastici affererent delegatū N. non ha-  
 bere iurisdictionem, id debuerant corā ipso allega-  
 re, qui audito Reo incarcerato & iudicibus Ecclesi-  
 asticis, sententiam proferret, à qua pars grauata ad  
 delegantē, scilicet Auditorem legati appellare po-  
 tuisset. Ex quibus sic propositis exoritur dubiū an  
 procedente delegato N. contra iudices Ecclesiasti-  
 cos censuris, & poenis pecuniarijs, valeret processus  
 etiā si postea appareret ex cōmissione nullam iuris-  
 dictionē N. fuisse tributam. Nam in hoc casu du-  
 plex dubium posset ventilari, primū an iudices Ec-  
 clesiastici deberent responderē corā N. vt ipse pro-  
 nūtiaret se esse iudicē, vel non, possetq; ad id iudices  
 ipsos cogere? Alterū est an valiter N. esset iudex &  
 ex vi illius commissionis haberet iurisdictionem?  
 Quantum ad primum attinet, sciendum est inter  
 doctores non plenē constare, an acta gesta per dele-  
 gatū sint valida, si postea appareat ipsum nullā  
 habuisse iurisdictionē, in quo articulo Ioan. Andr.  
 & Anton. quos refert & sequitur Abb. in cap. su-  
 per literis n. 11. de rescript. existimant illa acta mi-  
 nimē valere, ex eo quia fabricator falsi rescripti nō  
 potuit dare iurisdictionem, nec summus Pontifex  
 id intendit ex rescripto nullo, quia non entis nul-  
 læ sunt qualitates l. eius qui in prouincia. 41. ff.



si certum pet. Contrariam tamen sententiam non  
 inani fundamento tuetur Bar. in l. præscriptione  
 Cod. si contra ius vel utilitat. pub. dicens quod de-  
 legatus, de quo hîc, erat in quasi possessione iuris-  
 dictionis, ideoque acta ab illo gesta valere debent,  
 propter rationem, & utilitatem, de qua in l. Barba-  
 rius Philippus .ff. offic. præsid. nam in eo tex. ser-  
 uis ut pote incapax non habebat iurisdictionem,  
 & tamen acta ab illo sustinentur ne lites sopitæ ex-  
 citentur, contra cap. finem litibus, de dolo & con-  
 tum. l. properandum Cod. de iudic. Inter has duas  
 dissentientes opiniones quantum attinet ad casum  
 propositum, nempe in delegato ad vnâ causam,  
 vel ad duas (si enim daremus delegatum ad Vni-  
 uersitatem causarum ex rescripto falso idem, quod  
 in ordinario dicerem ex maxima utilitate, de qua  
 in d. l. Barbarius Philippus) ego hanc concordiam  
 assignarem, ut acta valerent à iudice delegato, licet  
 postea appareret (si non constat) notoriè carere iuris-  
 dictione iuxta notat. per Bart. quem probat Ias.  
 in l. præscriptione n. 24 Cod. contra ius vel utili-  
 tatem publicam, nullam habuisse iurisdictionem,  
 illa scilicet, quæ gesta fuerunt per delegatum vsq;  
 ad illud tempus, in quo pronuntiavit se esse iudicem,  
 vel non esse. In quo casu approbarem opinionem  
 Bart. in d. l. præscriptione, gesta verò in negotio  
 princi-



principali maxime valerent, quo casu reciperem  
 opinionem Ioan. Andr. Anton. & Abb. ubi supra.  
 Ratio est quia licet rescriptum sit falsum, vel nullum,  
 tamen iudex debet de eafalsitate, aut nullitate cog-  
 noscere, & pronuntiare d. cap. super literis d. l. si  
 quis ex aliena, si ergo iudex est, potest procedere im-  
 perado, & mulctado l. fin. ff. de offic. eius, ad hoc  
 scilicet ut sibi de causa liqueat, id est an sit iudex,  
 id que pronuntiet iuxta l. de qua re. ff. de iudic. ad-  
 iuncta d. l. fin. valent ergo gesta per illum, cum li-  
 cet rescriptum sit falsum, aut nullum, quo ad illud  
 verè sit iudex iuxta d. cap. super literis d. l. si quis  
 ex aliena, in quo eius iurisdictionio non dependet ex  
 falsitate, aut nullitate rescripti: secus dicendum est de  
 actis gestis in principali negotio, quia an illa sint  
 valida ex futuro euentu pendeat, an scilicet pronun-  
 tium sit rescriptum esse nullum & falsum, an va-  
 lidum & verum. Nec obstat fundamentum Abb.  
 in d. cap. super literis n. 11. quod scilicet fabricator  
 falsi rescripti non potuisset dare iurisdictionem: Res-  
 pondemus enim iurisdictionem hanc, quam habet  
 delegatus ad cognoscendum, an rescriptum sit fal-  
 sum, an nullum non prouenire ex ipso met rescrip-  
 to, sed ex lege iubente, ut iudex in ea specie cognos-  
 cat an sua sit iurisdictionio, ne illusorium maneat re-  
 scriptum, si parte opponente de nullitate, vel falsitate,



ligata manerēt manus iudicis ad procedendū, no-  
 tat Abb. in c. fin. n. 14. de rescr. Clem. 1. eodē tit. de  
 rescriptis: intēdit Pont. in d. ca. super literis, ibi, à de-  
 legato non est aliquatenus procedendū, nisi forsan  
 ea tenus, vt partibus ad suā præsentiā conuocatis  
 de precum qualitate cognoscat d. l. si quis ex aliena,  
 idque in effectu intendit Innoc. in cap. 2. de dilat.  
 vers. sed si postquam, vbi in vers. sed obijcies, sentit  
 id non solum procedere in ordinario, sed etiam in  
 delegato vbi Ab. n. 16. Deci. in l. si per errorē .n. 6.  
 ff. de Iurisd. omniū iudicum, cōsentit Abb. in d. c.  
 super literis ad fin. Quare necessariò fateri oportet,  
 quòd sentētia lata excōmunic. & pecuniaria in iu-  
 dices Ecclesiasticos inferiores lata tanquā in cōtu-  
 maces, & non respondētes coram N. qui se delegatū  
 esse dicebat ex cōmissione Auditoris ostensa, valu-  
 isse, licet postea Auditor decerneret N. non habuis-  
 se iurisd. Veniamus tamen ad prim. dub. quòd erat,  
 8 an N. delegatus ex vi cōmissionis, & rescripti Au-  
 ditoris haberet iurisd. aduersus impediētes recep-  
 tionē testiū delegatā, & ad cōpellēdos testes aliaq;  
 omnia, quæ ad similes actus necessaria sunt. Et post  
 quam ostendimus ex rescripto, & cōmissione Audi-  
 toris apparere illū actū receptionis testiū fuisse cō-  
 missū cum iurisd. restat nunc ostendere iudices Ec-  
 clesiasticos inferiores per capturā Rei impediuisse



receptionē testium eamq; reddidisse difficiliore ob  
 quam causam N. aduersus eos procedere poterat.  
 Nam prædictis iudicibus ostensa fuit supplicatio  
 Rei quinta die Decēbris, & nona die eiusdē mensis  
 Reus debebat præsentare Olyssipone coram Audi  
 tore testimonia data circa fidē testis cuiusdā, super  
 quo receptio testiū fuit demandata, intra quem ter  
 minū iurisd. N. expirabat, nec vltra poterat testes  
 recipere, ideóq; summarie, & celeriter processerat,  
 ne frustra periret iudicialis instantia cap. consuluit  
 de offi. deleg. præsertim quòd non esset facile, imò  
 impossibile videbatur in tam breui tēpore N. dele  
 gatū, absq; ministris, & sine apparitoribus testes re  
 cipere, ideóq; poterat cogere iudices Eccles. inferi  
 ores vt Reum è carcere liberarent, vt facilius nego  
 tium cōmissū perficeretur, licèt enim cōtrouersum  
 sit an delegatus possit facere ea omnia quæ ad faci  
 liore causæ expeditionē pertinent; tñ id sine dubio  
 in hac specie potuisse facere N. nemo ambiget qui  
 terminū iurisd. delegatæ, tēporis breuitatē, & ne  
 gotij qualitatem perpenderit, ita enim fiet, vt non  
 solum arbitretur difficile fuisse testes recipi, sed id  
 impossibile (moraliter loquendo) pro comperto ha  
 beant: sed oportebit in hac re paululum immorari  
 vt ostendamus sine dubio N. id potuisse facere, siue  
 receptio testiū non potuisset fieri in illis temporis  
 angu-



9 angustijs, siue ad eã facilius peragendã id esset neces-  
 sarium. Porrò in illa quæstione, an delegatus possit  
 facere omnia, quæ ad faciliorem causæ expeditio-  
 nem conducunt, an vero solum ea sine quibus cau-  
 sa expediri non potest, aliqua est apud nostrates cõ-  
 trouersia nam gl. in cap. solet, Verb. per superiorẽ,  
 de sententia excommunic. in. 6. cum aliis existi-  
 mauit delegatum solum posse facere ea sine quibus  
 negotiũ expediri non poterat, idem sensit Syluester  
 verbo delegatus n. 6. moti ex cap. præterea, vbi no-  
 tant aliqui, de offic. deleg. cap. prim, cap. pruden-  
 tiam, illo tit. Secundò facit quòd potestas delegata  
 est stricti iuris & idcò non debet ampliari, sed re-  
 stringi cap. licet in corrigedis. 12. de offic. ord. cap.  
 P. & G. ad fin. de offic. deleg. multi tamen quos  
 citat & sequitur Dec. in dicto cap. præterea .n. 7.  
 vers. 2. conclusio, putant delegatum posse omnia  
 facere, quæ ad meliorem, & faciliorem expeditionẽ  
 causæ conducunt. Mouent hos patres multa in no-  
 stro iure exempla, quæ delegati possunt facere, sine  
 quibus actus expediri poterat, facilius tamen cum  
 illis expediri solet. Poterat enim delegatus exerce-  
 re iurisdictionẽ, & causam sibi delegatam definire,  
 coertionem autem non habere, sed si ea opus esset  
 ad ordinarium recurrere, & tamen, commissa cau-  
 sa, confetur delegata coertio, l. 2. ff. de iurisd. omn.



iud. l. fin. ff. de officio eius. Poterat sane delegatus  
 suam causam finire, sententia lata, & postquam per  
 illam functus esset officio suo amplius de ea se non  
 intromittere, & tamen quia id non erat facile ad  
 causam plenè peragendam, si non posset exequi suã  
 sententiam, habet annũ ad exequendum cap. quæ-  
 renti. 26. de offic. de leg. poterat delegatus proce-  
 dere in causa sibi delegata cognoscendo de graua-  
 mine solum illato, quod ei fuit cõmissum, sed quia  
 non erat facile, nec commodum ad causam, si cõ-  
 stãdo de nullitate, de ea non posset cognoscere, cùm  
 illusoria mansisset eius sententia lata super graua-  
 mine, cap. causam quæ, de iudic. notat gl. commu-  
 niter recepta in cap. 1. verb. absentia, de electione in  
 6. quam bene examinavit Imol. in l. inter quos. §.  
 alieno. n. 9. ff. de damn. infect. censetur ei conces-  
 sa potestas vt de nullitate cognoscat, licet illi ex-  
 pressè non committeretur. l. quædam mulier ff. fa-  
 mil. herciscundæ, notat Lusitanus Franciscus Cal-  
 das Regius senator in Curia Portucalensi meritissi-  
 mus in l. si curatorem, verb. implorandum .n. 22.  
 Cod. in integr. restitutione; poterat delegatus pro-  
 cedere in causa, quod si testis apud ipsum deliquis-  
 set, id ad ordinarium remitteret & tamen delegatus  
 potest testem delinquentem castigare l. nullũ Cod.  
 de testib. Abb. in d. cap. præterea .n. 4. vbi Dec.  
 elegan-



eleganter. n. 5. vers. concludendo verò: poterat delegatus procedere in causa absq; eo quòd absolueret ad cautelam gl. in d. cap. solet, & tamen quia absolvere ad cautelam pertinet ad faciliorem causæ expeditionem delegatus absolutionem ad cautelam impartitur, vt melius aduertit Abb. in cap. ad præsentiam. n. 3. de appellat. & in praxi obseruari tradit Reuerendissimus præsul Couar. in cap. Alma mater i. p. §. 12. n. 6. de sententia excom. in 6. Illud notabiliter addens posse delegatū ( etiam si ad id non habeat licentiam à delegante qui campo- tuit dare) absolueret testes excommunicatos ad effectum testificandi, maximè vbi res non ita benè per alios testes probari posset, ex regula dicti cap. præterea, d. l. 2. & secūdum ea, quæ paulò ante diximus. Propter hæc exempla magis recepta sententia est (quam approbat Dec. in d. cap. præterea .n. 7. vers. 2. conclusio ) posse delegatum omnia illa facere quæ ad faciliorem causæ expeditionem pertinet. Inter has duas dissentientes opiniones mediū quoddam amplecterer ita vt nec auarè solūm delegato dare ea tantūm, sine quibus præcisè actus expediri non potest, nec prodigè omnia quæ ad faciliorem causæ expeditionem pertinere possunt, sed ea tribuerem sine quibus actus cōmodè expediri non potest: non enim censetur aliquid fieri si cō-

modè



modè non fit argumento l. Medicus. 26. ibi, Vt ac-  
 quiescere eos meridiano tempore, & valetudinis &  
 honestatis suæ rationem habere sineret. ff. de operis  
 liber. l. in ea, in principio. ff. postul. ibi; Nunc titulū  
 prætor proposuit habendæ rationis causa, suæque  
 dignitatis tuendæ, & decoris sui causa, &c. ita vt nec  
 delegatus solūm possit illa sine quibus actus omni-  
 no non potest celebrari; & ita intelligo doctrinam  
 Dec. & aliorum, nec possit omnia quæ ad faciliore  
 causæ expeditionem conducere possunt: ita intelli-  
 go gl. in d. cap. solet, verb. per superiorem & se-  
 quaces. Planè ex præcedentibus, & iam dictis appa-  
 ret non potuisse .N. delegatum recipere testes, &  
 testimonia repræsentari Olysippone coram Audi-  
 tore in spatio quatuor dierū cum non haberet mi-  
 nistros neq; apparitores ad negotij expeditionem  
 & quotidie esset occupatus vesperi in officio sanctæ  
 Inquisitionis, & aliquando matutino tempore in  
 congregationibus capitularibus! (vulgo Cabido)  
 ideoque ritè potuit iubere iudices Ecclesiasticos in-  
 feriores, vt Reum è carcere liberarent, cum non pos-  
 sent recipi testes in termino dato ab Auditore vel  
 saltem cōmodè fieri non posset, post què terminū  
 eius iurisd. expirabat, cap. de causis, 4. in princ. c.  
 consuluit, de offic. deleg. præsertim quòd Reus per-  
 sonaliter, & non per procurat. oportebat interesse



vt videret iurare testes, erat enim causa criminalis  
 grauissima, pro qua ipsemet Reus erat incarceratus  
 & ita non poterat respondere per procuratorem,

<sup>10</sup> Iulius Clarus in pract. crimin. quæst. 32. n. 16. Re-  
 stat nunc videre an Iudices inferiores Ecclesiastici  
 rectè contra N. delegatum ab Auditore ad recipi-  
 endos testes procederent, eum monendo, & excom-  
 municando, & insuper alias pœnas infligendo, &  
 non posse, certissimum est, primò quia delegatus  
 (siue ex commissione haberet iurisdictionem, siue  
 non haberet) maior erat Ordinario in quantũ co-  
 gnoscebat, an haberet iurisdictionem cap. sane ij.  
 cap. significasti, de offic. delegati, adiuncto cap. su-  
 per literis, ad fin. de rescrip. & his, quæ supradixi-  
 mus, & ita aduersus eum nulliter procedebat, cap.  
 cum inferior. de maior. & obed. l. ille, à quo. §. tē-  
 pestiuum ff. ad senat. consult. Trebellean. quòd si  
 iniuste procedebat non poterant resistere, sed apud  
 eum instare, vt in negotio supersederet donec ad  
 superiorem rescriberetur, cap. significasti, cap. si  
 quando, de offic. deleg. Secundo quia N. dele-  
 gatus, erat consultor sanctæ Inquisitionis, & in eius  
 ministerio actualiter inseruiebat, vnde nec excom-  
 municatione, nec vllis pœnis poterat mulctari ab  
 alijs iudicibus Ecclesiasticis ordinariæ iurisdic-  
 tionis, sed solum ab Inquisitore generali, siue Consilio

genera-



generalis Inquisitionis, aut ab inquisitoribus. Ratio est quia nullus Iudex siue delegatus, siue ordinarius potest aliquas sententias proferre contra officiales Summi Põtificis, extrauag. cum Mathæus de hæretic. Inquisitores autem, & alij ministri sanctæ Inquisitionis sunt officiales Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ, tractant enim de causis fidei quæ magis pertinent ad Summum Pontificem, quàm aliæ omnes, à quibus scilicet dependet status Pontificalis, nec ad partium priuatarum utilitatem principaliter sunt iudices dati, sed ad extirpandas hæreses, & ita Inquisitores esse officiales Summi Pontificis, & tanquam tales non posse iudicari ab alijs iudicibus ordinarijs, vel delegatis Ecclesiasticis, colligitur ex notatis per Lappum de Castilioneo, in consilio celeberrimo, quod extat post consilia Odradi, cui subscripserunt quamplures doctores magni nominis, & in specie id ipsum tenet Roias de priuileg. Inquisitor. 417. Franciscus Penh. in director. lib. 3. quæst. 30. Comentar. 79. nec possunt Inquisitores, Cõsultores, & alij ministri vlla iudicis excommunicatione ligari ex priuilegio Urbani quarti quod refert Penha vbi proximè quæstione .21. Comentar. 70. idque in Inquisitoribus dubium non est, immò & in alijs ministris perpetuis coadiuuantibus Inquisitores, dicendum est, non solum propter



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

rationes quas adducit Penha vbi proximè, sed etiã ex eo, quia priuilegia concessa alicui personæ, vel officiali censetur cõcessa ( nisi aliud repugnet ) eius ministris perpetuis, c. per exemptionẽ 9. ( ibi, Perpetuõq; oblati ) de priuileg. in 6. & ita per illum tex. id tenet Ias. in .l. serinarios .n.2. Cod. de testamẽto militis, cùm igitur cõsultores in hac Eborensi ciuitate sint perpetui, merito iisdẽ priuilegijs fruuntur, Penh. vbi supra, idq; non inarguta ratione cõprobatur, cùm enim ea priuilegia concedantur Inquisitoribus ad negotium Fidei commodius exequendũ ne scilicet metu aliquorum iudicum à negotio sanctæ Inquisitionis auertantur, vel ob malitiam ipsorum iudicum retardetur eorum processus. & ipsi Inquisitores non possint procedere absque suis ministris, merito eadem priuilegia illis concessa ministros perpetuos comprehendunt, iuuante reg. tex. in cap. licet .ii. vers. cum conceditur, de priuileg. in 6. vt post Bald. & alios, quos citat, bene aduertit Dec. in dict. l. serinarios num. 11. Intendit Ioannes de Platea in l. 3. n.2. Cod. de fund. patrimon. lib. 11. vbi inquit priuilegia concessa Ecclesijs, vel clericis respectu rerum comprehendere vasallos, de qua re latius agemus in tract. de hæretic. 1. parte cap. 4. nunc differendum est an iudices

**XI** inferiores Ecclesiastici possent Reum in carcerem

con-



conjicere, & videbatur, eos id posse facere quia in  
 hibitio Auditoris eam habebat conditionem si in-  
 tra tres menses sententiam absolutoriam obtineret  
 aliàs si intra illum terminum eam sententiam  
 Reus non ostenderet, videbatur Auditoris inhibi-  
 tionem cessare: sed verius est in hac specie, de qua  
 agimus id non obtinere, nam cautè quidem Audi-  
 tores in suis inhibitionibus illum terminum solent  
 præfigere, ne appellantes ad inueterata crimina  
 redeant, dum interim, pendente appellatione, iu-  
 dices à quibus, nihil aduersus Reum in illa causa  
 possint statuere iuxta cap. primum & per totum,  
 vt lite pendente, totus titulus, Nil nouari appella-  
 tione pendente: fitque sæpe sæpius vt ipsi appel-  
 lantes ob eam causam data opera negligant ap-  
 pellationem prosequi & in infinitum causam pro-  
 trahant, vt interim impudicè in sceleribus securi  
 permaneant: Id tamen sanè intelligendum est  
 quando constat appellantem non prosequi cau-  
 sam appellationis, vel eam, data opera, dilatare, at  
 in hac causa cõstabat Reum super eadem causa ab  
 Olysippone Eboram se cõtulisse, vnde pendēte cau-  
 sa, & Reo eam prosequente, impossibile erat afferre  
 sententiã absolutoriam, ideòq; inhibitio non cessa-  
 bat: adeò vt soleant aliqui docti Iud. Eccles. (licet  
 cõstet appellātes suã non prosequi appellationem)



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

terminum præfigere vel ad ostendendam sententiã absolutoriam, vel ad docendum an in causa procedatur (quod iuris regulis maximè consonat) nec statim elapso termino inhibitoriè cõtra illos procedunt ob reuerentiã Sedis Apostolicæ, sæpe enim existimant Auditores causam finiri posse intra certum spatiũ, quod tamen propter aliquam causam fieri non potuit, vt in hac apparuit, in qua ferè in illo termino finiri debuerat, ni Auditor dubitans de fide vnius testis articulum receptionis testiũ cõmitteret. Adde intra illum terminum trium mensium præfixum ab Auditore non esse computãdas ferias, quæ in hoc medio tempore interuenerunt, in quibus causa quieuit, & ita Reo nihil est imputandum argumento tex. in cap. quia diuersitatem, de concessione præb. l. 1. §. dies autem istos, quibus appellandum est ad aliquid vtilis esse, oratio Diui Marci voluit .ff. quando appellandũ sit, præsertim quòd vbi constat reum in causa procedere, superioremque de ea cognoscere datur inhibitiõ iuris notissima; illa est, non posse iudicem inferiorem de causa cognoscere, de qua apud iudicem superiorem tractatur cap. vt nostrum, de appellation. capit. licèt, de offic. leg. Nec excusabit iudices inferiores Ecclesiasticos si dixerint pro eodem crimine, vel diuersis Reum in carcerem coniectum esse:

nam



nam si est idem crimen, vel dependens, non potest ob eam causam à Iudicibus Ecclesiasticis inferioribus in carcerem conjici: tum quia iam illa causa in superiori iudicio pendet, iuxta d. cap. vt nostrū, d. cap. licèt, tum quia de eodem crimine non potest tractari apud diuersos iudices cap. fin. de rescriptis (ibi super vno negotio &c.) l. vnica. §. fin. Cod. de assertione tollenda; item nec si crimen fuerit diuersum poterit de eo tractari apud diuersos iudices quando sub vno iudice possunt tractari cōmodiūs d. cap. fin. (ibi vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus, quæ sub vno iudice possēt tractari cōmodiūs per varias literas coram diuersis iudicibus trahunt &c.) d. cap. dispendia (ibi vt si quis contra alium plures personales mouere voluerit quæstiones, non ad diuersos iudices, sed ad eosdem super omnibus huiusmodi quæstionibus literas studeat impetrare) gl. in .d. cap. fin. verbo, Ad diuersa loca, immò si ex petitione partis, vel aliunde Iudici superiori constiterit, contra Reum in diuerso iudicio crimen intentari, cognoscens de crimine apud ipsum commodiūs posse tractari, vetabit iudicem inferiorē (maximè parte postulante) procedere, vel si ad id habeat iurisdictionem, ad se acta omnia refert (vulgò auocarão os autos) ad quæ reducenda sunt, quæ tradūt doctores in d. cap. fin.



vbi eleganter Abb. n. 13. & in d. cap. dispendia, de rescript. in 6. Bar. in l. 2. ff. custod. reor & in l. cōtra pupillum .§. qui ad maius, vbi Alex. de Imol. ff. de re iud. iuuat .l. per minorem 54. ff. iudicijs. Quæ omnia non solum in delegatis procedunt, sed etiam in ordinarijs .l. prima (ibi sed non potest, quia apud alterum nomina ediderit, apud alterum manumittere, separatæ enim sunt manumissiones) .ff. de offic. Consul. per quem text. id tenet Ioan Monach. in d. cap. dispendia, prout refert Dominic. ibi .n. 11. intendit Abb. vbi proximè cum igitur crimen de quo Reus accusabatur, & pro quo in carcerem coniectus fuit, vel erat idem, vel si diuersum fuit, leuius erat, quàm illud de quo apud Auditorem tractabatur, nec posset commodè respondere coram diuersis iudicibus tam longè commorantibus præsertim quòd ipsi iudices Ecclesiastici inferiores, pendente appellatione, suspecti erant, cap. ad hæc .6. cap. proposuit 24. de appellat. insignis Nauar. in cap. cum contingat 10. causa nullit. vers. at replicari potest, de rescriptis Robert. Marant. de ordin. iudic. 6. p. vers. & quàmquam appellatio .n. 61. parte postulante, & N. de legato iubente deberent iudices Reum è carcere liberare, quod si noluerint, poterat delegatus ad recipiendos testes, contra eos procedere ne sibi ar-



ticulum receptionis testium demandatum impe-  
 dirent. Nec supradictis obstabunt d. cap. proposuit  
 d. c. ad hæc .6. & ibi Abb. n. 2. asserens ex illis iu-  
 ribus probari posse aliquem compelli ad respon-  
 dendum eodem tempore coram diuersis iudicibus  
 in diuersis causis: nam respondemus id tempore il-  
 lorum iurium potuisse fieri si pars non opposuisset  
 exceptionē, vel quia id tūc temporis non erat pro-  
 hibitum, vel postea vetitū fuit per Gregor. 9. in d.  
 cap. fin. de rescriptis, & vberius per Innoc. 4. in d.  
 cap. dispendia, de rescrip. in 6. vel quòd de illis cri-  
 minibus, aut causis cōmodè apud diuersos iudices  
 posset tractari, quo casu id potest fieri Abb. in d. c.  
 fin. n. 13. secundum quem debes intelligere verba  
 in d. cap. ad hæc. Nec dicas hunc intellectū esse di-  
 uinatoriū, nam apud nostros doctores doctrina est  
 notabilis (quam non obliuiscaris ad bonam iuriū  
 intelligentiā) quòd quādo textus non decidit prin-  
 cipaliter vnā rem, semper præmittēdi sunt termini  
 habiles in illa re, de qua text. principaliter non lo-  
 quitur, argumēto notabilis text. in l. qui testamēto  
 .20. (ibi, Hi enim testes possūt adhiberi, si aliud eos  
 nihil impediāt) ff. de test. In hac causa aliquot  
<sup>12</sup> dubia mouebāt, nūc iud. Eccl. nūc curiosi aliqui,  
 quæ referā & cōfutabo, non vt existimem id esse  
 necessariū: cui libet enim (etsi non docto) responsio



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

nota erit sed vt huic materiae plenissimè satisfacia-  
 mus primum dicebant. N. delegatum esse excom-  
 municatum ex Bulla Coenae domini, in qua repe-  
 ritur excommunicatio aduersus impediētes iu-  
 risdictionem Ecclesiasticam; sed id inciuile est, qui  
 nim iurisdictione Ecclesiastica Sedis Apostoli-  
 cae procedit non impedit iurisdictionē Ecclesiasti-  
 cā argumento l. coelicolarum Cod. de Iudæis. Imò  
 excōmunicatio illa videtur astringere dictos Iu-  
 dices Ecclesiasticos, & eos qui illis fauorem dede-  
 runt dum ligat omnes qui impediunt mandata Se-  
 dis Apostolicæ, vel Nuntiorum eius, vt est expref-  
 sū in nona clausula Bullæ Coenæ, & notauit Nau.  
 in Man. latino cap. 27. 3. tom. fol. 329. Idq; multo  
 magis oportebat fieri, nam iurisdictione ordinaria  
 plures ministros habet, & potentes iudices, qui eam  
 possint defendere, non sic iurisdictione delegata, quæ  
 inermis est & parum valida, ideoque necesse fuit  
 vt Summus Pontifex eam quoad fieri possit, illa  
 excommunicatione tueretur. Secundum dubium  
 erat, Auditorem non potuisse delegare cum sit de-  
 13 legatus ab inferiore, iuxt. cap. cum causam 62. de  
 appellation. l. fin. ff. de offic. eius, Cui dubio respō-  
 demus distinguēdo. Nam si Auditorē legati æqui-  
 14 paremus Auditoribus Romanæ Curia, ordinariā  
 habet iurisdictionem in procedendo & ita in no-



stro casu poterat subdelegare, cum ille actus subdelegandi fuisset gestus ante definitiuam sententiã & si de processu, cap. si à subdelegato .14. de offic. deleg. in 6. notat Domin. in cap. dispendia .n.7. de rescriptis in 6. gl. 1. in Clem. Auditor, de rescriptis intendit Abb. in cap. ad præsentiam .n. 3. de appel. Gomef. in cap. 1. n. 79. de rescript. in 6. Vantius de nullitatibus tit. ex defectu iurisdictionis delegatæ .n. 7. si vero Auditor est delegatus absque dubio poterit articulum causæ cum iurisdictione delegare, vt erat ille de quo. N. cognoscebat, post Archidiaconum notat Dominic. & Perus. in cap. 2. de offic. deleg. lib. 6. vbi illud addunt, delegatum delegati ad Vniuersitatem causarum vnam & plures causas posse delegare, quia æquiparatur legato pro consulis cap. 2. de offic. legati lib. 6. qui id potest facere gl. in l. legatus ad med. ff. de offic. pro consul. & legat. Domin. & Perus. in d. cap. 2. Alciat. in rub. de offic. ord. n. 21. cum igitur Auditor legati habeat Vniuersitatẽ causarum, merito vnã, & plures causas poterit delegare. Addo probabilius mihi videri Auditorem habere iurisdictionem ordinariam legati, de qua ind. cap. 2. de offic. legat. aduertit Alciat. vbi supr. & nequaquam esse delegatum, quemadmodum dicimus secundum veriorẽ & cõmuniorẽ sententiam, Vicarium non  
ordi-



esse delegatum Episcopi, sed habere iurisdictionē ordinariam Episcopi, vt notāt nostri Canonistæ, in rubrica de offic. ord. & de offic. deleg. Legistæ in rub. ff. de offic. eius, vltra alios gl. 1. in cap. Romana de appell. in 6. Andr. Alciat. in rubricam de offic. ordin. n. 23. Couar. lib. 3. resol. cap. 20. n. 4.

- 17 Tertium dubium est, delegatum inferioris, id est Auditoris delegati non posse punire resistentes, qui non subsunt potestati primi delegantis, hoc est Auditoris, vt notat Abb. in cap. significasti. n. 5. de offic. deleg. ad id respondeo Serenissimū principem Albertū huius regni Lusitaniæ legatum de Latere habere iurisd. Ecclesiasticam super omnes cū totius prouinciæ legatus sit, cap. 1. de offic. legat. cap. 2. eodem tit. lib. 6. & per consequens Auditorē qui
- 18 eius iurisd. exercet, & licet Abb. vbi proximè existimet delegatū non posse punire sibi resistentes nisi sint subiecti primo deleganti, tamē id non videtur verū: quilibet enim delegatus potest punire sibi resistentes, cuiuscumque iurisdictionis illi sint, eam enim iurisdictionem habent à lege, non à primo delegate, cū causa delegata alicui, censeantur illi omnia concessa sine quibus eius iurisdictionis explicari non potest, & ita coertio in resistentes, & impediētes iurisd. iuxta regul. cap. præterea, de offic. deleg. l. 2. ff. iurisd. omn. iud. l. fin. ff. de offic. eius



dum probant cōmissa causa cēseri omnia cōmissa sine quibus illa explicari non potest, & mandata iurisd. coercionem cēseri demandatā, vt tradit Lusitanus Gaspar Vaz, qui in Patauina Academia floruit tēpore Regis Eman. in l. imperiū, mihi fol. 18. vers. vlt. pro cōplemento materiæ .ff. iurisd. omn. iud. Planè nō potest vllō modo, vel saltē cōmodè explicari causa, nec iurisd. deleg. si non posset punire quoscunq; resistētes, illusoria enim esset eius iurisd. l. fin. ff. de off. eius, à lege cēsetur ad id data potestas vt supradiximus & ita cōtra Abb. melius aduertit Dec. in d. c. significasti, n. 3. vers. sed aduertēdū est.

19 Ex quibus omnibus infertur perperam fecisse excommunicatos ab N. delegato, qui post declarationem publicè sacra fecerunt, ius publicè partibus reddiderunt, & publicè cōmunicarūt, cūm ritè aduersus eos processerit, & appellationes friuolæ fuissent à delegato. N. iudicata, licet enim magis præsumatur pro appellatione, quàm præsentia ad hoc vt si quis fuerit excommunicatus, pendente appellatione, de qua bona fide confidit, possit se gerere pro non excommunicato cap. dilectis, de appellat. Innocent. in cap. bonæ memoriæ, de appellat. Nauar. in d. cap. cūm contingat, remed. 3. vers. secūda decisio. id tamen duobus modis, meo iudicio, limitandum est; primo vt non procedat  
quando



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

quando notoria est iustitia sententiæ, à qua fuit appellatum, vel id est dubium, Cardin. in clem. 1. n. 13. de sententia excom. Ab. in cap. pastoralis .n. 12. de appellat. intédit Nauar. vbi proximè ad fin.

Secundò vt non procedat quando iudex, à quo, pronūtiauit appellationem esse friuolam, quia tūc cūm magis præsumatur pro Iudice, cap. in præsentia, de renūtiatione pars, iam non potest confidere securè de appellatione & ita abstinere debet, cūm igitur N. delegatus pronuntiauerit appellationem esse friuolam, tenebantur iudices Ecclesiastici inferiores abstinere. Insuper in alia re Iudices prædicti errasse videntur dum scilicet statim post declarationem publicè communicarunt, licèt enim excōmunicatio fuisset nulla (cum tamen nullitas non fuisset notoria) oportebat illos publicè denuntiare eius nullitatem, vt post Paludan. & alios tenet insignis Nau. in d. cap. cum contingat, remed. 3. vers. quintò facit, cūm igitur id non fecerint grauius errarunt, & scandalum pusillis præbuerūt, quod maximè vitandum est cap. nihil, de præscrip. cap. .1. de noui operis enuntiatione, præsertim hoc tēpore, quo circū septi hæresum mōstris in magno periculo õnes catholici versamur. Non abs re alicui videbitur (siquidem huc vsque de sacerdote Reo incarcerato egimus) breuiter admonere in fine



huius capituli, non esse iuri, aut rationi consonum id, quod aliqui Iudices Ecclesiastici faciunt dum sacerdotes, aliosue clericos pro leuissimis culpis in carcerem conjiciunt. Nam concilium Tridentinum, de reformatione sessione 25. cap. 14. constituit clericum conuictum de crimine incontinentiæ, primo tertiam partem reddituum beneficij amittere; secundo à beneficio esse suspendendum; Tertio tandem eo priuandum esse: at in fine subdit (clericos vero qui non habent beneficia carceris poena, & alijs poenis puniendos, quæ in iure canonico sunt præscriptæ) plane significans clericos habentes beneficia pro crimine incontinentiæ non esse in carcerem conjiciendos ante sententiam, vt patet per argumentum à cõtrario sensu, quod in nostro iure validum est l. 1. ff. de offic. eius: id etiam declarado dictum concilium Tridentinum, disponit cõstitutio huius Eborësis Archiepiscopatus tit. 16. à principio quod rationi maximè conuenit, licet enim quãdo de similibus criminibus clerici accusantur notorium sit eos aliquam infamiam incurrere publicè cùm in iudicio accusatio instituatur, argumento cap. fin. & ibi not. de cohabitatione clericor. & mulier. tamen multò magis ea crimina publica fiunt si clerici in carcerem conjiciantur cū magno populi scandalo & summo clericalis dignitatis



nitatis dedecore subtrahuntur Ecclesijs diuina officia, ipsis miseris clericis alimonia, quam ex beneficij redditibus, & sacris celebratis sæpe sæpius sibi comparant; quinimo & iuri communi consonant ea, quæ concil. Trident. & constitutio Archiepiscopatus disponunt: tradit Bernardus diaz. 3. in pract. cap. 6. n. 7. & ibi Salzedo: etenim cum carcer iure Canonico, & ciuili regulariter non sit inuētus ad pœnam, sed ad custodiam, l. aut damnum .8. in ordine .§. solet .l. mandatis .35. ff. de pœnis, adiūcto cap. 1. de nou. oper. nuntiatione, per iniquum est clericum in carcerem conjicere pro crimine, quo probatur nullam pœnam corporalem, sed solum fructuū beneficij sustinere debere, ideóq; Summus Pontifex in cap. clericos, de sententia excom. in .6. constituit, clericos non esse in carcerem conjiciendos nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos, intendit concil. Trident. de reformat. sess. 25. cap. 6. ibi, In criminibus tamen ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de cōcubinarijs, & in atrocioribus delictis depositionē aut degradationem requirentibus ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideò opus sit personali detētione possit initio solus Episcopus &c. nec obstat cap. tuæ .6. de pœnis, cap. quanuis .3. eodem tit. lib. 6. Trident. ubi supra cap. 14. ibi

carceris



carceris poena in quibus iuribus carcer in poenam imponitur: Respondemus enim id aliquando fieri post sententiam latam, in qua Reus condénatur, in crimine grauíssimo, quod grauem poenam merebatur; intendit Segura in director, Iudicium Eccles. 2. parte cap. 13. n. 4. nam cum Ecclesia plena mansuetudine (quam praelati, & eius ministri imitari debent), non imponat poenam mortis, cap. prou. 51. distinctione cap. sententiá sanguinis, de clerici vel Monach. Innoc. recept. in c. qualiter, & quando in. 2. de accusat. nec ad metallum, vel triremes soleat frequenter condénare; ne crimina penitus maneant impunita poenam carceris in aliquibus criminibus grauíssimis induxit, vel ubi alia poena commodè non potest imponi, de qua non agimus, solùm enim de captura Rei diferimus antequam de delicto plenè constet, in qua specie regula est certissima, non debere aliquem in carcerem conjici pro delicto pro quo non venit imponenda poena corporalis si fidei iussores dederit, vel facultates idoneas in loco possederit, iuxt. l. 1. ff. cust. reor. vbi notat Bar. & doctores communiter, & in praxi obseruari colliges ex Bos. in pract. criminal. tit. de carcerato fidei iussoribus committendo, Iulio Claro in pract. crimin. q. 46. n. 7. intendit Abb. in cap. legebatur n. 1. de maior. & obed. vbi ait, quod iniuria fit ei  
cuius



DIVERSORVM IVRIS ARGVM.

cuius verbo credi debet, si ab eo exigitur scriptura  
sicut in simili dicitur quòd iniuria fit ei qui duci-  
tur ad carceres, si non admittitur præstans idoneos  
fidei iussores, & ibi citat multos Fel. n. 2. Segura in  
director. Iudicum Ecclesiastic. d. 2. p. c. 13. n. 11. &  
13. Amplia, vel si facultates in loco habeat iuxta d.  
l. ff. custod. reor. intendit Dominic. in d. cap. si cle-  
ricos .n. 6. & 9. Quæ omnia adeò vera sunt, vt etiã  
si clericus non habeat beneficium, pro crimine in-  
continentiæ, quod pœnam corporalem non mere-  
atur, non possit detrudi in carcerem ante senten-  
tiam, si præstet idoneos fidei iussores, vel in loco  
habeat facultates iuxt. supradicta Tridentinũ enim  
vbi supra in cap. 14. tantũ agit de carcere impo-  
nendo post sententiam.

*SUMMARIVM EX CAP. SEQ.*

**N**on est recedendum facile à litera vulgari text.  
Typographi reprehendendi sunt grauissimè si ex sententiã  
vnius, vel alterius, literam vulgarem mutant, & quid agere  
debeant.

Litera vulgaris huius text. recipienda est, non vero illa, quã  
aliqui nouè affectunt.

Quid significet, vua, in hoc text. declaratur.

Si vua abscisa sit, & seruis conualuit, nec amplius renascitur  
non est locus redhibitioni, secus si non conualuit, vel vua re-  
nascitur.



## CAPVT SEXTVM.



Dem ait, Si vua inguttore alicuius præcisa sit, tollere magis, quã præstare redhibitionem, quia morbus minuitur. Ego puto si morbus desinit non esse redhibitioni locum,

si autem vitium perseueret, redhibitionem locum habere: Hæc sunt verba Iurecõsulti Vlpian. in l. quæritur. 14. §. Idem si vua ff. de ædilitio edicto: quæ sic leguntur in vulgaribus codicibus vt legit Budæus in Pãdect. in hac lege in. §. Si quis habeat, Anton. Augustin. præsul Reuerendissimus & bonarum literarum summè studiosus, lib. 1. emendationum cap. vltim. in alia re emendans tex. quod non probo: neq; enim à vulgari & recepta litera facilè recedendũ est, nisi cum vel sententia non quadrat, vel alius error apparet: aliter facilè erit vnicuique ad libitum literam inuertere, idque ego soleo dicere ex multis inuersionibus literarũ, quibus certè scio literam communem præstare. Illudq; magis ægrè fero typographos propter dictũ vnus, vel alterius literam vulgarem librorum emédare: id enim acritèr reprehendendum erat. Imprimant secundum literam vetustiore[m] & magis vulgarem: & in margine adjiciant cuiuscumque ani-



- maduersionem, vel censurã, vt planè sciamus quid cõmunis, & antiqua litera habuerit, & quid recentiores in melius reformauerint, liberumque sit cui-libet vel defendere literam vulgarem, vel recipere nouam emendationem recentiorũ: quod hĩc admonere libuit: video enim clarissimè in hac lege id, in quo Typographi peccant: etenim cùm in hoc textu secundum literam vulgarem & communem, legatur (idem ait si vua) & sic legant Budeus & Augustin. supra citati, iam in multis codicibus legitur (Idem ait, si vena) propter dictum vnius illud existimantis, cras aliter Typographi literam mutabunt propter alterius opinionem, cùm sine dubio hĩc legendum sit secundum vulgare editiõnẽ (Idem ait, si vua) nam quis dicet præcisa vena ingutare alicuius, (in quo quælibet incisio nimis periculosa est secundum Medicos) non laborare morbo, illumq; hominẽ morbosum appellari non posse. Nemo sane, nisi ille, qui ignorãs quid sit vua, facilẽ habeat animum ad mutãdas literas receptas.
- 4 Defendo igitur literã cõmunem & vulgarem dum habet (idem ait si vua) est autem vua morbus, pellucula quædam in fine palati dependens, circa fauces, vt in homine hiante conspicitur, sic dicta quia vt vua depêdet, & humiditate variatur, & est vocis moderatrix, & aliquando ad similitudinem vuæ



intumescit, de quo morbo latè agit Galenus in de  
 vsupartium cap. 11. litera d. Auicena 93. tractatu  
 vnico cap. 1. Philosoph. lib. 3. cap. 3. facit menti  
 onem huius morbi Plinius multis in locis illi reme  
 dia adjiciens: apud nos (gorgoncos) appellari audiui  
 in quadã Lusitaniæ parte. Remedium magnũ est  
 prædicto morbo, si credimus ipsis medicis, dum in  
 tumescunt, vvas abscindere, sed est quam periculo  
 sum, ideoque maximas docent cautelas ad earum  
 abscisionem, & ob id Iure consultus Pædus aiebat  
 si abscisæ sunt redhibitioni non esse locũ, quia adhi  
 bito principali remedio morbus diminutus esse vi  
 debatur, sed melius Vlpianus (optimus magister)  
 qui propter periculum abscisionis, & renascentis  
 mali distinguit, aut morbus, scilicet vva, desinit per  
 abscisionem & tunc non est locus redhibitioni, aut  
 post abscisionem adhuc manet periculum, vel ipsa  
 vva renascitur, & tunc cùm adhuc morbus non de  
 serit, redhibitioni locus est.

*SUMMARIVM EX CAP. SEQ.*

**P**ROponitur quæstio examinanda, & referuntur duo argu  
 menta pro parte affirmatiua.  
 Referuntur Authores asserentes partē affirmatiuā quæstio. 2.  
 Contraria sententiã affertur. & duo argumenta eam suadetia. 3.  
 Citantur Authores, qui tenent hanc contrariã sententiã. 4.



## DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

- Declarantur breuiter diuersæ doctorum opiniones in hac materia. 5.
- Romanis fuit ferè Religio decedendi cum testamento, ideo plures iustitutiones, & substitutiones faciebant, tradunturque definitiones substitutionum, & diuisiones. 6.
- Non potest Paganus verbis directis, aut ciuilibus substituere, & declaratur significatio verborum, ciuilia, & directæ, obliqua & precaria. 7.
- Seinper attendi debet, & obseruari testantium voluntas, quæ optime colligitur ex verborum tenore. 8.
- Proponitur conclusio respondens quæstioni propositæ asserens substitutionem factam, quæ non potuit iure directo valere minime trahi ad fidei commissum, nisi ex voluntate testatoris, aut aliunde contrarium colligatur. 9.
- Traditur intellectus l. Scauola. ff. ad Trebell. & cap. Raynuntius, detestam. 10.
- Traditur intellectus l. credendum. §. si verò maritus. ff. qui petant tutores. 11.
- Expenditur doctrina Pauli Castrensis cons. 43. vol. 2. 12.
- Proponuntur difficultates aduersus intellectum approbatum. 13.
- Redditur responsio ad difficultates propositas. 14.
- Proponitur intellectus communis ad l. precibus C. de impuber. & alijs substitutionibus. 15.
- Confirmatur intellectus communis duobus fundamentis. 16.
- Rejicitur intellectus communis. 17.
- Traditur verus intellectus ad legem, precibus C. de impub. & alijs substitut. 18.

### CAPVT SEPTIMVM.



Scauola respondi. Si pater filium suum impuberem ex asse scripserit hæredem, eique codicillis substituerit, deinde filius impubes decesserit, licet substitutio inutilis sit, quia



quia codicillis hæreditas neque dari, neque adimi potest, tamen benigna interpretatione placet, vt frater, qui ab intestato pupillo successit, substitutis fideicommissio obligetur: quod si inuicem fuerint substituti, & in fidei cõmisso substitutionem valere: Vnoque eorum mortuo qui supersunt, totum accipiunt. Hactenus Scæuola Iure consultus, ex quo text. post Bart. ibi, doctores cõmuniter deducunt, substitutionem directam factam in codicillis trahi ad fideicõmissariam: idq; extendunt multi ad omnem substitutionem, quæ non potuit valere iure directo, plures tamen id non admittunt: alij, vt apud nos sæpe sæpius fieri solet (si Comico credimus) dubitant. In gratiam igitur doctorum dissentientium, quæstionem hanc discutiemus, Vtrum substitutio compendiosa facta à Pagano quæ non potuit valere iure directæ pupillaris intra pubertatem, postea ad fideicõmissariam trahatur? Nam ex illius resolutione intellectus dictæ l. Scæuola, apparebit, & articuli propositi materiam declarabimus. Et pro parte affirmatiua, quòd scilicet substitutio compendiosa à pagano facta, quæ non potuit valere iure directæ pupillaris intra pubertatem, ad fideicõmissariam trahatur, arguuntur sic, Substitutio, quæ non potuit valere iure directo, quia sine solemnitate facta fuit, verbi gratia, in codicillis, vel propter



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

cōditionem illius, cui substituitur, vt quia est pubes emancipatus, vel extraneus trahitur ad fidei commissariam, sed in hac specie compendiosa facta à Pagano non potuit valere intra pubertatē iure directæ pupillaris, ergo ad fidei cōmissariam trahēda est: Maiorem huius argumentationis probat Summus Pontifex (si rectè ponderetur) in cap. si Pater, de testam. in 6. Iure consultus in hac lege, Scæuola, subtilis Papinianus in l. Centurio .ff. de Vulgar. Cuius rei illa videtur arguta ratio, quia cūna semper actus nostri eam interpretationem habere debeant, vt quoad fieri possit omnino valeant, necessarium est mentem eos celebrantium interpretari secūdum actus, & rerum dispositarum naturā, vulgaris regul. l. plenum. §. equitij .ff. de vsu, & habitat. l. cū vnus. §. fin. ff. de aliment. & cibariis. legat. Atq; ita maiorem hanc tanquam in iure satis notā cōstituit Accurt. (cui tam libēter iure optimo credūt interpretes) in l. verbis ciuilibus verb. volunt. ff. de vulgar. & pupill. gl. in l. cum quis deccedēs. §. Seiā, per text. ibi .ff. deleg. 3. verb. accipere: ex nostris iuris Pontificij professoribus, post Ioan. Andr. Anton. & Abb. docet Imol. in cap. Raynutius à n. 179. de testam. Berous cons. 45. n. 8. Francus & Dominic. in cap. si Pater, à n. 73. de testam. in 6. ex Legū prudentibus eorum Coryphæus Bart. in l. si filius



familias .§. vt quis hæredem n. 1. ff. deleg. 1. Bart. in l. posthumus .§. si Paganus .n. 2. ff. de iniusto rupto, notanter Alex. n. 10. & Cumanus in d. §. vt quis hæredem, Fulgosius in l. precibus n. 9. de impub. & alijs: Alciat. in d. l. verbis ciuilibus, Costa in d. cap. si pater 3. p. verb. interdum .n. 3. Viglius in .§. fin. Inst. de pupillari. Zazius de substit. à n. 17. Franciscus Gratia. de vulgar. & fidei commissar. substit. n. 7. Bursatus cons. 71. n. 11. Iacobus Boniour in legum ænigmat. cap. 19. Ne mirêre, quæso, humanissime lector, si præter solitū morem plures doctorū allegationes congeramus, libet enim ostendere modum, & stylum, quem plerique obseruāt in Academijs, hanc enim quæstionem dūm Iuuenis essem, & ad gradū licenciaturæ aspirasē, ventilauī in alma Conimbricēsi Acad. gaudet enim illa ætas hac doctorū farragine, hoc iurium apparatu, à quo in scribendo, & in lecturis maximè fugiendum esse puto. Minor autē (vt ad propositū redeamus) quòd scilicèt hæc subs. non potuit valere iure directæ pupillaris ex fictione cōstare debet, fingimus enim hāc cōpendiosam non posse sortiri effectum pupillaris directæ, quòd sæpessæpius potest accidere, verbi gratia, si adoleuerit impubes, vel si arrogatus fuerit, vel alijs modis quibus pupillaris substitutio euanescit, vt aliàs docet Augustus in .§. qua ratione



Instit. de pupill. colligitur ex l. 2. §. plane l. sed si plures. §. si ex asse. ff. vulgar. docet gl. in §. masculino, verb. substitutio Instit. de pupillar. gl. in l. quod fidei commissum verb. euanescit ff. delegat. 1. vltra antiquiores resoluit Imol. in d. cap. Raynutius .n. 86. Politus de subst. cap. de pupillari. à .n. 41. Costa in cap. si pater, verb. interdum, à .n. 42. Couar. in d. cap. Raynutius. §. 9. n. 6. Alciat. in l. 1. n. 158. ff. de vulgari, Conan. cōmentariorum iur. ciuil. lib. 10. cap. 8. n. 9. Celsus Hugo conf. 68. n. 4. & conf. 71. n. 1. Bursatus conf. 51. n. 23. Gomez. tom. 1. cap. 7. n. 3. consequentia rectè infert.

Secundò pro eadem parte sic arguo: In omnibus mortalium actibus, & præcipuè iam iam decedentium supremis elogijs illud observari consuevit à nostris legum prudentibus, vt quo ad fieri possit voluntas agentium conseruaretur, sed cùm aliquis testamentum condit, id maximè exoptat vt ab eo relicta quoquo modo adimpleantur, ergo substitutio compendiosa à pagano facta, quæ non potuit valere iure directo ad fidei commissariam trahenda est: Maiorem probat text. in l. in conditionibus. ff. de condit. & demonstrat. text. in l. in testamentis ff. de reg. iur. tex. in l. cum quæstio. C. delegat. tex. in l. cum virum, Cod. de fideicom. text. optim. in l. non aliter ff. de leg. 3. Cuius rei illa probatio suf-

ficiat



ficiat, Iurisconsultos scilicet tam anxie verborum  
 significationes exquiri uisisse, solius voluntatis habende  
 gratia, & ob id Quintilianus aiebat, Iureconf.  
 ex verbis uiuere: doctorum testimonijs parcimus,  
 qui infiniti propè citari possent. Vix enim vnus aut  
 alter est ex tot millibus, qui id axioma sæpius non  
 usurpet. Minorem vero probat text. in l. ex facto  
 17. ff. ad senat. consult. Trebellean. in princ. (ibi,  
 verum videri per hoc rogasse vt hæreditatem suam  
 ei restituat) l. similes. (ibi, Nec credendus est qui-  
 quam genus testandi eligere ad impugnanda sua  
 iudicia). ff. de militar. testam. l. qui filium, ff. ad  
 sent. consult. Trebellean. l. illud. §. tractari, ff. iure  
 codicillorū, l. filius familias. §. Vt quis hæredem,  
 ff. delegat. 1. l. imperator. §. pen. ff. deleg. 2. l. qui-  
 dam testamentum, ff. vulgar. & pupillari. l. vxorē  
 §. Seium. ff. leg. 3. l. Si mater C. in offic. testam. §.  
 sed & si quis, vers. testamētum, Instit. quibus mod.  
 testamēta infirm. idque probatur manifestè ex reg.  
 tex. in l. multum interest. ff. de verbor. obligat. per  
 quæ iura id tanquam certissimum constituit glos.  
 verb. voluntatem, in l. hæredes mei. §. cum ita. ff.  
 ad Senatus consultum Trebellean. gl. in l. cū pro-  
 ponebatur. verb. quæreretur. ff. deleg. 2. docēt ultra  
 antiquiores Paul. Imol. & Cuman. in d. §. vt quis  
 hæredem, Boerius decis. 44. n. 16. Costa in d. cap.



si Pater 3. parte verb. interdum. n. 102. Iacob. Bon-  
 iour, in legum ænigmat. cap. 19. notat Iason in l.  
 1. §. si quis ita. ff. de verb. n. 26. refert multos Andr.  
 Tiraq. de primogen. quæstione 53. n. 29. idem Ti-  
 raquel. in l. si vnquam, verb. libertis, n. 421, Gomef.  
 1. tom. cap. 7. n. 4. consequentia rectè infert. Et ita  
 hanc sententiam his, & alijs argumentis, quæ mihi  
 non adeò arrident, tenuit Innoc. ( qui an primus,  
 an secundus huius opinionis author fuerit, parum  
 ad nos pertinet ) in d. cap. Raynutius, n. 3. & 5.  
 Ioan. Andr. n. 19. in d. cap. si pater, vbi Dominic.  
 & Perus. n. 73. communem appellat Anton. in d.  
 cap. Raynutius n. 4. & tanquam æquiores am-  
 plectitur Abb. n. 21. vbi cōmunem Canonistarum  
 dicit Imol. n. 143. Ex legum prudētibus in eam in-  
 clinant Bart. in d. l. centurio, à n. 14. Bald. in l. ex  
 tribus C. de inoffic. testam. Salicetus in l. precibus,  
 Cod. de impub. & alijs subst. vbi Dec. defendit .n.  
 17. allegarunt antiquiores legum prudentes Alex.  
 & Philippus Corn. in d. l. Centurio, n. 64. Corraf.  
 in d. l. precibus, n. 87. Politus de substitutione cap.  
 de compendiosa. n. 25. Zaziuseodem tractat .n. 17.  
 latissimè defendit Galliaula in d. l. ceturio, col. 47.  
 vbi Lanfranc. Orian. à n. 24. Gomef. 1. tom. cap.  
 3. à n. 4. Æguinarius Baro lib. 5. Manual. tit. 6. in  
 princ. Bursat. cons. 8. n. 29. latissimè Sfortia odo

intraçt.



in tract. de compend. part. 5. art. 3. conclus. 9. fol. 158. Contrariã tamen sententiã, imò quod substitutio cõpendiosa ad fidei cõmissariam non trahatur haud leuibus fulcitur argumētis, pro qua primò sic arguitur: Actus nequaquã possunt operari sine volũtate eos celebrantiũ, at qui si substitutio cõpẽdiõsa ad fidei cõmissariã traheretur, iam actus sine volũtate agentiuũ operaretur, ergo cõpẽdiõsa substitutio quæ non potuit valere, ad fidei cõmissariam minime trahitur. Maiorẽ probat tex. in c. cum volũtate de sent. excom. l. 1. ff. de pact. l. 2. §. si conuenerit ff. depositi. l. non omnis. ff. si certum pet. l. obligationũ substantia. ff. action. & obligat. docet Seneca lib. de morib. in princ. actio autẽ omnis, inquit, voluntaria est, tã honesta quam turpis; ultra Arist. & Philosoph. D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 1. Sot. lib. 1. de iust. & iure q. 1. art. 9. ex nostris ultra antiquiores Gomef. 1. tom. cap. 7. n. 3. Tiraq. in tract. Lignagier. §. 36. gl. 2. n. 23. Zazius in l. si stipulatus fuerim illud, aut illud. n. 26. ff. de verbor. Frãciscus Conan. vir ap- primè doctus comẽtariõrum. iur. ciuil. cap. 6. n. 7. Burfat. conf. 72. n. 19. Minor vero ex eo patet, quia solũm præsumitur fecisse vnicã substitutionẽ, directã scilicet, quæ principalior est, nec ad aliã substitutiõnem volũtatem suã accõmodasse, vt aliãs respõdet Iur. conf. in l. 1. §. si quis ita ff. de verb. tex. in l. an inutilis



DIVERSORVM IVRVS ARGVM:

inutilis .2. responso .ff. acceptil. l. hoc autem .ff. hæ  
 redit. vel a cione vendit, l. non codicillum, Cod.  
 de testam. l. 1. Cod. de iurisdic. omnium iudicum  
 tex. optimus in l. cum hic status. §. si quis sponsam  
 ff. donat. inter vir. & vxor. est elegans doctrina  
 Bald. in l. in testamento, in 2. n. 4. Cod. de testam.  
 milit. idē Bald. in l. precibus. n. 35. Cod. de impub.  
 & alijs substitutio. Corn. in l. non codicillum, no-  
 tab. 3. Cod. de testam. Ioan. Crot. in d. l. 1. §. si quis  
 ita, i. lectur. à n. 7. Ripa .n. 15. Zazius .n. 25. resol-  
 uit Gomez. in §. in personam .n. 2 r. Inst. de action.  
 Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 36. ad fin.  
 consequentia rectè infert.      Secundo & pro eadē  
 parte sic argumentor: Si substitutio compendiosa,  
 quæ iure directo non potuit valere ad fideicomis-  
 sariam traheretur, traherentur etiam libertates di-  
 rectè datæ, sed hæ non trahuntur, ergo nulla sub-  
 stitutio compendiosa, quæ iure directo non potuit  
 valere ad fidei commissariam trahenda est: Maior  
 huius argumentationis suadetur, quia libertates in  
 iure maximè sunt favorabiles, text. in l. libertas  
 omnibus rebus favorabilior est .ff. de regulis iuris  
 l. Papinianus .§. quarta autem .ff. de inof. testam.  
 l. Antoninus .ff. de fidei cōmissar. libertatibus, l.  
 Imperatores l. vlt. ff. de manumissis testam. idque  
 ex eo confirmatur, constat enim piam causam, qua  
libertas



libertas æquiparatur, innumera habere priuilegia innumeros fauores, vt per Tiraq. de priuilegijs pæ causæ, Couar. in cap. cum tibi. n. 6. de testam. Méchac. controuersiar. Illustr. cap. 103. n. 13. Anton. August. lib. controuersiar. de testam. quæst. 17. Capra reg. 102. n. 3. Cricou. Com. opinion. centur. 4. conclusion. 73. & conclusion. 89. centur. 5. Roland, à Valle. conf. 33. n. 18. vol. 3. Bursat. conf. 47. à n. 6. & ad praxim vtilissimè deducens Anton. à Gamma decis. 175. n. 3. Minorem vero probat Iure cōsultus in l. stichus seruus 39. ff. de manumif. testam. textus in l. si alienum. 49. in princ. ff. de hæ redibus instit. tex. in l. 2. §. 1. ff. de iur. codicillor. l. libertates. ff. de fidei commif. libertat. text. in l. seruo tuo Cod. de manumif. testamento tex. in §. libertas, Instit. de singul. rebus per fideicōmissum relict. asserit magis receptū esse contra alios, Alex. in l. 1. §. si quis ita. n. 6. ff. de verbor. fulgos. in l. 2. §. 1. ff. de iur. codicillor. Alciat. in d. §. si quis ita n. 31. Idem Alciat. lib. 1. Paradox. cap. 5. rursus idem Alciat. in d. l. verbis ciuilibus. n. 181. vbi cōmunem appellat, Cost. in cap. si pater. 3. parte verb. personis. n. 13. consequentia rectè infert. Atq; ita, his argumentis hanc sententiam tenuit gl. mag. in fin. in §. qua ratione, Inst. de pupulari gl. vltima in l. centurio & in d. l. verbis ciuilibus, gl. vnica in l.

in pupi-



in pupillari. ff. de vulg. gl. in hac l. scæuola, verb. ob-  
 ligatur. ff. ad senat. cons. Trebel. gl. in d. l. precibus  
 verb. fidei cõmissis gl. in d. c. Raynu. verb. substitu-  
 tionis, gl. verb. absq; deductiones in d. cap. si pater,  
 ex nostris tenuit. August. Bero in d. c. Rayn. n. 526.  
 Imol. n. 179. Guilh. verb. si absq; liberis moreretur  
 in 2. c. de cõpendiosa. n. 3. Ioan. Faber. in §. qua ra-  
 tione. n. 21. Instit. de pupil. Cyn. n. 20. Fulgos. n. 7.  
 magis cõmunẽ dicit Alex. n. 64. Ias. n. 29. Galliaula  
 ex. n. 262. Rip. n. 69. in d. l. centurio, ex nouioribus  
 Alciat. in l. verb. ciuil. n. 10. ff. de vul. Viglius in d.  
 §. qua ratione. n. 17. Couar. in d. cap. Raynutius. §.  
 9. n. 15. Gregor. lopez in l. 12. tit. 5. partit. 6. gl. verb.  
 heredara : defendit Costa in d. cap. si pater verb.  
 interdum n. 72. Roland. cons. 68. vol. 1. Rolandin.  
 in tractat. de substit. in materia compendiosæ n.  
 23. sequitur Soares in addition. ad Comesiũ tom.  
 1. cap. 7. in fin. dicit magis communem referens  
 ferẽ omnes repetentes in d. l. precibus Sfortia odo  
 5 vbi supra. Ex his fortasse intelliget aliquis non esse  
 in nostro iure quæstionem aliquam, quæ tot, tan-  
 tosque iuris nostri prudentes in bella trahat digla-  
 diantes sæpe sæpius hi nunc victoriam reportare  
 contendũt, insultant illi protinus, illosque, qui ad-  
 uersas partes defendunt, obiurgant, insurgunt è  
 contrario alij, & in aperto campo diuagantur, noua



stratagemata struentes clamant se victores: hinc est  
 ut hucusq; belligerantibus semper victoria anceps  
 modo his, modo illis fauens, non dum clarè arrise-  
 rit. Vtrique parti Centurio adest (est enim lex, cen-  
 turio, tanti mali non leuis author) tūc enim maior  
 est concertatio quādo substitutio facta fuit verbis  
 directis, nam si communibus concepta fuit tunc  
 alij semper fideicommissariam substitutionem, alij  
 vero intra pubertatem directam, postea vero fidei  
 commissariam asserunt, nemine, quem viderim,  
 dempto, ut constat ex Anto. Gomez. tom. 1. cap. 7.  
 n. 6. Couar. qui plures refert in d. cap. Raynutius  
 .§. 9. n. 17. Cost. in d. cap. si pater, verb. è contra  
 n. 8. Sfortia odo ybifup. Burlat. conf. 71. n. 10. Ego  
 tamen defendam substitutionem cōpēdiosam, vel  
 directam, quæ non potuit valere iure directo ad  
 fideicommissariam minimè trahi, nisi ex volun-  
 tate disponentis, vel aliunde contrarium apparu-  
 erit. Quod licet aliquis præferat, tamen nullus  
 vsque ad hæc tempora amplexus est, hoc si peres-  
 gero non Centurionis quidem officium mihi as-  
 sumam, sed tantum gregarij sortè contentus ero.

6 Pro resolutione primò præmittendum est anti-  
 quitus apud veteres illos Romanos (quibus testa-  
 tos decedere penè fuit religio) eam consuetudinem  
 inualuisse, ut in testamentis, primis hæredibus



nuncupatis secundos adderent, vt si primi hæreditatem aliquo casu non adijisset, eam vltimi nanciscerentur, testatur Appian. Alexandrinus lib. 2. de bello ciuili Romanor. Vnde apud bonos authores (omitto Iureconsultos) primi & secundi hæredis plerumque mentio fit, Sueton. Tranquillus in vita Augusti cap. de testamento, Eiusdem hæredes (inquit) instituit primos Tiberium ex parte dimidia, & sextante; Liuium ex parte tertia, quos & ferre nomen suum iussit. Secundos Drusum Tiberij filium ex triente. M. Tullius pro A. Cluentio, memoria (inquit) teneo Milesiam quandam mulierem cum essem in Asia, quod ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset &c. refertur in .l. Cicero .ff. de pœnis: idem M. Tullius lib. 1. de inuentione, Qui patris pupilli hæredes, inquit, secundi sunt primos hæredes in prima cera, secundos in ima appellabant Sueton. in Iulio C. Octauium ex dodrate, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera; meminit Horat. lib. 2. satyra .4. dum ait.

- ” Et tabulas à te remouere memento.  
 ” Sic tamen vt limis rapias, quid prima secundo  
 ” Cera velut versu; solus; multi sine cohæres.  
 ” Veloci percurre oculo, &c.

Porro huiusmodi vt ita dixerim, secundorum hæredum



substituere in locum alterius subrogare .l. si grege  
 ff. leg. 1. l. in fraudem .§. conductor .ff. iure fisc.  
 hæc autem substitutio, relictis omnium huc vsque  
 scribētium definitionibus, ne in re leuissima vide-  
 amur immeritò satagere, in hunc modum describi-  
 tur, Substitutio, est institutio cuiuscunq; hæredis in  
 locū primi, vel alterius præcedentis. Quæ de scrip-  
 tio cōsonat cum alia Accurtiana, licèt in aliquibus  
 dissonet, quæ refertur in rubrica. ff. de vulgar. idem  
 Accurt. in rubrica Instit. de vulgar. communiter  
 receptus secundum Ias. in l. 1. n. 32. ff. de vulgar.  
 Cagnol. in l. precibus, n. 3. Cod. de impuber. &  
 alijs substit. Augustin. Berous in d. cap. Raynutius  
 n. 277. Peralta in rubrica .n. 16. ff. de hæred. instit.  
 & consulendo probauit Philippus Corneus conf.  
 106. n. pen. lib. 2. Dec. conf. 37. n. 3. Curt. Iun. conf.  
 780. n. 7. Paris. conf. 76. n. 13. lib. 2. Andr. Alciat.  
 in rub. ff. de vulgari, & pupill. n. 1. intédit Zazius  
 de substit. col. 1. Viglius in princ. Instit. de vulg.  
 n. 3. Et postremò confirmatur authoritate Iurecon-  
 sulti Caij lib. posteriorum cap. de substitution. Di-  
 uiditur autem in vulgarem, pupillarem, militaré,  
 & exemplaré. Cōpendiosa nanq; & reciproca sub-  
 qua breuiloqua cōtinetur, magis modi substituēdi  
 quàm substitutio principalis dici possūt; fideicōmis.  
 autē nec substitutio propriè nec modus substituēdi



dici potest, vt colligitur ex l. recusare .§. Titius, ff. ad senatus consultum Trebellean. l. Callus. §. quidã rectè .ff. de liberis, & posthum. l. milites enim .ff. de militar. testam. quod communiter receptum esse contra Alex. notat Alciat. in d. rubrica .n. 17. vulgaris igitur est illa substitutio, quæ omnibus, & ab omnibus, & in quemlibet casum fieri potest, inde dicta quòd vulgo fieri soleat, & vt ait Theophilus in princ. Instit. de pupillari, quoniam apta, idoneaq; est vt cuius fiat tum extraneo, tum filio. Pupillaris autem substitutio est, quæ fit liberis impuberibus in potestate substituentis constitutis, nec in aliam recasuris. Militaris est, quæ concessa fuit militibus, colligitur ex leg. milites, & ex leg. miles ff. de militar. testam. exemplaris autem est, quæ fit liberis minimè testari valentibus, furoris, vel alicuius similis morbi causa, colligitur ex leg. ex facto .ff. de vulgar. Aliarum substitutionum, vel modorum substituendi descriptionem consultò omittimus, de quibus latissimè doctores quotquot de hac materia scripserunt. Illud tamen nequaquam prætermittendum est, illas substitutiones vno, eodemque tempore non extitisse: Nam post florentis iam Reipublicæ Romanæ imperium ascitis legibus 12. tabular. vulgaris substitutio esse cepit (erat enim antea viris Romanis magis studio



imperium latè, ac latè, propagandi, quàm de bonis suis tam curiosè disponere) idque originem habuit ex amplissima testandi facultate lege 12. tabular. concessa illis verbis, Vti quisque rei suæ legasset, ita ius esto, refert Iureconsultus Modestinus in leg. verbis. ff. de verb. significatione, quæ verba eleganter explicat Author ad Herennium lib. 1. nouissimè Balduinus ad leges 12. tabular. Postea ex interpretatione iuris prudentum (quos ut inquit Tit. Liuius decad. 1. lib. 3. simul peritos legum peregrinarum ad condenda noua iura vsu fore credebant) moribus vtentium comprobata, pupillaris in vsu esse cœpit. text. in leg. 2. in princ. ff. de vulgar. adiuncta leg. 2. §. his legibus. ff. de origine iuris. Deinde militibus concessum fuit, vt directè substituèrent, eaque militaris substitutio nuncupatur, leg. centurio. ff. de vulgar. Postea solebant Augusti imperatores petentibus concedere vt possent substituere liberis cuiuscunque ætatis propter furorem, vel alium morbum testari non valentibus, dict. leg. ex facto. Tandem id generaliter omnibus concessum est ab Imperatore Iustiniano, leg. humanitatis Cod. de impuber. & alijs substit. §. qua ratione Instit. de pupillari.

Secundò præmittendum est iure ciuili Qui-



ritum, quò utimur, constitutù esse non posse pagano  
 num verbis ciuilibus, id est directis substituere: ver  
 bigratia, efficere, vt cum aliquis testaméto suo hæ  
 redé faceret, & postquam ipse hæres adisset hæredi  
 taté, secundus alter ab illo directè hæreditatem adi  
 pisceretur. Huius rei illa videtur ratio non ineffi  
 cax, quia qui semel est hæres, amplius non potest ip  
 so iure desinere hæres esse, l. & si sine §. sed quod Pa  
 pinianus .ff. de minor. l. ei .l. hæreditas ex die 34. ff.  
 de hæredibus instit. l. quod contra §. vnt duo .ff. de  
 regul. Iur. adiuncta gl. ibi. Docet hoc præludium  
 vice magistri, subtilis Papinianus in l. verbis ciui  
 libus. ff. de vulgar. Verbis ciuilibus (inquit) substi  
 tutionem post decimum quartum ætatis annum  
 frustra fieri conuenit. Ciuilia autem verba appel  
 lant, quæ & directa nuncupantur, idque directè  
 substituere appellauit idem Papinianus in dicta  
 l. centurio. Horum verborum diuisio illa est quòd  
 alia sint ciuilia & directa, alia precaria & obli  
 qua, alia vero communia, vt quamplurimi tra  
 didère sequuti Bartol. in dicta l. centurio n. final.  
 Alciat. in dicta l. verbis ciuilibus, num. 18. defen  
 dit Costa in dict. cap. si Pater. 3. part. verb. inter  
 dum, num. 79. Couar. in dict. cap. Raynutius. §.  
 7. à num. 4. refert nouiores in eandem sententiam



Bursatus cōs. 71. n. 10. licet eam diuisionem non recipi asserat Ias. in d. l. precibus. n. 9. vers. sexto, & tanquam commentitiam rejiciat Alex. in d. l. verbis ciuilibus .n. 2. Æmil. Ferret. n. 5. Rursus idē Alex. in d. l. Centurio .n. 65. præsensit Viglius vir acerrimi iudicij, in princ. Instit. de pupillari n. 18. Ex quorū mente altera tantū sunt verba directa seu ciuilia altera obliqua seu precaria, exornat Goueanus Lusitanus noster, olim in principatu Pedemontano literis & fama insignis in d. l. verbis ciuilibus, Franciscus Conan. commentarior. iuris ciuilis lib. 10. cap. 8. n. 9. Forcatulus dialogo .25. Cuiac. lib. 11. obseruationum cap. 25. Quæ quidē opinio à prima non aded dissentit, licet enim principaliter verba, aut sint directa aut obliqua, tamen negari non potest quædam verba, de se directam & ciuilem institutionem significare, quædam obliquam & precariam, quædam rursus ad vtranque posse accommodari, quæ communia rectè dici possunt. Horum verborum notationes & ethymologias conati sunt explicare viri grauisissimi, & doctissimi inter quos est Andr. Alciat. qui multum sibi hac in re iure tribuit, lib. 10. parerg. cap. 1. Rursus idem Alciat. in d. l. Centurio .n. 65. Costa in d. cap. si Pater 1. parte verb. moreretur .n. 7. Conan. & Cuiac. vbisupra Barnabas Brisson. de verb. sig-



nificatione verb. directum, sed profectò minus bel-  
 lè possentque, si tempus, & locus concederent, facil-  
 limè refutari. Quapropter, his omnibus reiectis, di-  
 cendum est verba directa, & obliqua sibi aduersari  
 quemadmodum & illa ciuilia, & precaria. Directa  
 enim verba illa dicuntur, quæ significant aliquid fi-  
 eri, factum, vel faciendum esse, ex persona proferē-  
 tis ipsa verba: obliqua verò quæ non ex persona pro-  
 ferentis sed ab alio. In hūc sensum his verbis vtitur  
 „ Iustinus lib. 38. dum ait. Quam orationem dignā  
 „ duxi, cuius exemplum breuitati huius operis, inse-  
 „ rerem, quam obliquam Pompeius Trogus expo-  
 „ sivit, quoniā in Liuius, & Sallus. reprehendit quod cō-  
 „ ciones directas pro summa oratione operi suo inserē-  
 „ do historiæ modū excesserint. Sic in nostra materia  
 „ quādo testator verbis vtitur, quibus significat velle  
 vt hæreditas ex se ad aliū transferatur, directa verba  
 vocantur, quādo vero illis vtitur quibus significat  
 velle, vt ab alio, & ex manu alterius hæreditatē ca-  
 piat, tūc obliqua dicuntur vt colligitur ex l. cohære-  
 di .§. cū filio .ff. de vulgari. Appellatur autē ciuilia  
 verba quia institutiones illis verbis factæ de rigore  
 Iur. ciu. firmæ, & validæ erant, secundū verba legis  
 .12. tabul. Vti quisq; rei suæ legasset, ita ius esto, in-  
 stitutiones verò factæ verbis precarijs validæ non e-  
 rant, sed infirmæ. Testatores enim pudori hæredū



confidentes, illos precabantur vt hæreditatē alicui  
 restituerēt: docet Imperator in princ. Instit. de fi-  
 dei cōmis. hæred. Idq; ea ratione à principio fieri  
 cōsuevit, vt quoquo modo hæreditatē ciuis Rom.  
 adipiscerentur ij, qui capere non poterant ex testa-  
 mento sine sua culpa, verbigrat. peregrini, vt expli-  
 cat Theophilus in d. princ. Instit. de fideicom. hæ-  
 redit. Peregrini autem erant ij, qui ciues Rom. non  
 erāt, vt cōtra Accurt. & alios linguæ latinæ minus  
 peritos aduertit Alciatus lib. 1. parerg. c. 15. Conan.  
 lib. 10. cōmentar. iur. ciuil. c. 10. Viglius in .G. hī  
 quos nunquā, Instit. de hæred. instit. n. 3. At non ciues  
 Rom. hæreditatē ciuis Rom. non potuisse capere  
 pro cōperto habuēre Iur. conf. veteres, licet apud  
 nostros recentiores id asserere nefas sit. Verū enim  
 verō illud mihi probabile est, in hac re hodie cōsu-  
 etudine inueterata extante, nullū apud Romanos,  
 nec apud nos discrimen esse faciēdū, iux. c. fin de  
 consuet. l. de quibus .ff. de legibus: Olim verò ve-  
 rius esse nullū peregrinum ( id est non ciuē Rom.)  
 potuisse capere directō hæreditatem à ciue Roma-  
 no, vt innuit Mar. Tullius (à nemine, quem vide-  
 rim, in hanc rem citatus) in oratione pro Cæcin-  
 na. Deinde, inquit, quod Sylla tulit de ciuitate vt  
 non sustulerit horum nexa, & hæreditates, iubet  
 enim, eodem iure esse, quo fuerint Ariminenses,



„ quos quis ignorat duodecim coloniarum fuisse, &  
 „ à populo Romano hæreditates capere potuissent,  
 „ Rursus clariùs in oratione pro Archia poeta, His  
 „ temporibus quem tu crimineris, ne ipsius quidem  
 „ iudicio in ciuium Romanorum iure esse versatum,  
 „ & testamentum fecit nostris legibus, & hæreditates  
 „ ciuium Romanorum adiit. Hæc adiunxi vt osten-  
 derem vnde ciuilis & precariæ institutionis origo  
 fuerit, de qua re alibi Luculétius disseremus. Vltimò  
 8 præmittendum est semper legum prudentibus ma-  
 ximæ curæ fuisse, agentium, & præcipuè iam iam  
 morientium voluntatem conseruandi, idque pas-  
 sim testantur Iure consulti in l. cum qui Kalendis  
 .ff. de verbor. obligat. Imperator in Auth. de nup-  
 tijijs .§. disponat, collat. 4. voluntas tamen huius-  
 modi verbis saltem improprijs regulariter expri-  
 menda est, l. quidam cum filium .ff. de hæredibus  
 instit. l. iubemus, Cod. de testam. Galliaula in l. cētū-  
 rio .n. 269, ff. de vulgar. Soar. allegat. 2. n. 14. refert  
 plures Andr. Tiraq. in l. si vnquam verb. libertis  
 .n. 18. Cod. de reuocand. donat. Anton. Gama de-  
 cif. 27. n. 3. hinc fit vt cū optimus index, optimaq,  
 signa sint verba mentis, voluntatisque nostræ (quæ  
 „ vt ait M. Tullius si homines sine verbis exciperent,  
 „ verbis non vterentur) Iure consulti de eorum signi-  
 ficatione latè disputent, illa primùm contemplatur







DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

alteros subordinati) intelligere, vt cum Aristotele sentit D. Thom. 1. part. quæst. 57. art. 1. Idem D. Thom. 22. quæst. 83. art. 13. ad 3. latius explicat Sot. lib. 1. de iust. & iur. quæst. 5. art. 5. conclusione. 7. in dubio debemus præsumere actum principalioré l. 1. §. si quis ita .ff. de verb. c. per tuas, de arbitr. D. Thom. 22. q. 69. art. 3. faciunt notata per Tiraq. in tract. lignagier. §. 30. gl. 1. n. 15. & num. 9. Bursat. conf. 88. n. 23. Cum maior sit præsumptio quæ colligitur ex qualitate actus, quàm sit illa quæ colligitur ex eo quòd actus interpretandus sit eo modo vt valeat, tex. in l. 1. §. eum qui, ff. de constit. pecunia tex. in l. fidei cõmissum, in princ. vers. quoties .ff. legat. 3. aduertit cum iudicio Andr. Alciat. respõso .25. n. 2. Idem Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumptione 34. n. 6.

His ita præmissis ad quæstionem supra propositam, qua quærebat vtrum substitutio compendiosa, quæ iure directo valere non potuit intra pubertatem, postea ad fidei commissariam trahatur, vnica conclusione respondetur. Substitutio cõpendiosa quibuscũq; verbis facta, quæ iure directo non potuit valere ad fideicommissariam nunquam trahitur, nisi de volũtate disponentis, vel aliũde cõtrariũ apparuerit. Probatur conclusio. Quando verba possunt significare duos actus, semper præsumere debemus



debemus partes voluisse celebrare principaliorem, cum duos non præsumantur facere, sed in hac specie verba possunt significare substitutionem directam nempe pupillarem, insuper & substitutionem fidei commissariam: substitutio autem directa principalior est, ergo directa pupillaris solùm fieri cõsebitur cum principalior sit. Maior huius argumentationis probata est in 3. præludio, minor constat ex tex. in cap. Si pater, vers. cum in substitutionibus, de testam. lib. 6: consequentia benè colligit. Diximus in conclusione, nisi de voluntate disponentis, vel aliunde cõtrarium apparuerit, quia cum illa, vt superius diximus, principaliter attendenda sit, ad fideicommissariam rectè substitutio trahetur, dummodo de voluntate disponentis cõstiterit. Ex quibus principio inferitur intellectus ad dictam legem, Scauola, ideò enim Iure consultus ait, substitutionem de qua ibi, ad fidei commissariam trahendam esse, quia scilicet nunquam potuit valere iure directo, cum (vt text. inquit) in codicillis fuerit facta: ex eo enim constabat testatorem voluisse fideicommissariam substitutionem facere; non enim est credendum illum voluisse facere actum nullum, argumẽto l. si miles. 3. in ord. ff. de militar. testam. cum vulgar. atque ita huc intellectum reddiderunt cõmuniter doctores hinc, & in diuersis locis



vt ex inferius citatis apparebit. <sup>lo</sup> Secundo infer-  
 tur intellectus, ad cap. Raynutius de testam. dum  
 probat facta substitutione filiae Adiectæ, vt scilicet  
 Alterocha & soboles, quam gestabat in vtero eidẽ  
 impuberi succederent, si absque liberis moreretur,  
 mortua ipsa Adiecta post pubertatem bona illa de-  
 bere pertinere, ad Alterocham substitutam, non  
 ad hæredes ipsius Adiectæ, vt scilicet ideò in d. cap.  
 Raynutius, substitutio illa ad fideicommissariam  
 traheretur quia verbis communibus testator usus  
 est: verbi gratia, impuberi succederent, quod quidẽ  
 verbum commune esse colligitur ex tex. in l. non  
 solum .ff. de restitutione in integ. l. non tantum, in  
 princ. ff. de fideicommissar. heredit. cum alijs ad-  
 ductis per Bart. in d. l. conturbo, col. vlt. cui docto-  
 res, nemine dempto, astipulantur, vt constat ex las.  
 ibi ad fin. Refert plures in id ipsum Couar. in d. c.  
 Raynutius. §. 9. al. n. 5. vers. Item verbum, Costa in  
 d. cap. si pater. r. parte verb. moreretur. n. 12. plane  
 substitutionem verbis communibus factam intra  
 pubertatem valere iure directæ pupillaris, postea  
 vero ad fideicommissariam trahi magis eoneors do-  
 ctorum sententia est, vt constat ex adductis per Go-  
 mes. tom. 1. cap. 7. n. 6. Couar. qui plures refert. §. 9.  
 n. 17. in d. cap. Raynutius, Costa in d. cap. si pater  
 3. part. verbo, Et è contra. n. 8. Sfortia odo, vbi sup.



Bursatus conf. 71. n. 10. Atque ita hunc intellectū ad d. cap. Raynutius, in illis verbis tenuerunt communiter doctores in d. cap. Raynutius vbi Abb. n. 18. Imol. 143. Ex legum prudentibus Bart. in l. ceturio n. 16. & ibi Iaf. & Galliaula .n. 84. Alciat. in d. l. verbis ciuilibus, n. 18. plures hunc intellectum reddentes refert Couar. in d. cap. Raynutius .§. 9. n. 19. Communem hunc esse intellectum asserit Costa in d. cap. si pater. 3. part. verb. interdum n. 79. Sed profecto hic cōmunis intellectus non mihi arridet. In primis quia, vt supra resoluius, substitutio verbis communibus facta, quæ iure directæ pupillaris non potuit valere, postea regulariter ad fideicommissariam non trahitur. Secundò quia licet hoc verbum (Succedat ei) possit dici cōmune tamen si adiungatur impuberi, iam non cōmune, sed directum debet censerī, nam in fideicommissio solum quis succedit illi, qui fideicommissum reliquit, vt colligitur ex l. cohæredi .§. cum filio .ff. de vulgar. l. pater Seuerinam .§. conditionum .ff. de condit. & demonstrat docet Bart. in repetitione l. si arrogator .n. 27. ff. de adoption. vers. reuertendo Bald. in l. vlt. col. fin. vers. item dico Cod. de sacro sanctis Ecclesijs, Francus in d. cap. si pater .n. 61. vers. 10. Philip. Corneus in conf. 47. n. 7. & 13. lib. 1. Alciat. in d. l. verbis ciuilibus, n. 14. & multis

relatis



relatis hanc esse communem opinionem (licet cō-  
 trariam asserat Couar. vbi supra) contendit Costa  
 in d. cap. si pater 1. part. verb. moreretur n. 12.  
 idem Costa in tract. de successione Regni Por-  
 tul. pagina .131. Nec satisfacit distinctio inter ver-  
 ba directa simpliciter, & alia verba directa civi-  
 lia, cui subscribit Costa vbi supra .n. 13. propterea q;  
 diximus in 2. præmisso; aliter hanc rem intelligē-  
 dam esse, licet sibi communis intellectus non dif-  
 flicuerit, asserit Costa d. verb. interdum .n. 79. vers.  
 mihi etiam: ideò scilicet in d. cap. Raynutius sub-  
 stitutionem illam ad fideicōmissariam trahi, quia  
 scilicet Raynutius, de quo ibi, testatus fuerit inter  
 liberos: plane testamentum inter liberos clausulā ha-  
 bet codicillarem, vt si non possit valere, vt agitur,  
 valeat meliori modo, quo fieri possit, iuxta. l. hac cō-  
 sultissima .§. ex imperfecto Cod. de testam. gl. re-  
 cepta, in d. l. cohæredi .§. cum filio, verb. non va-  
 luit ff. de vulgari, plures allegat Costa vbi supra Ca-  
 pra in tract. de substitutione compendiosa, prima  
 specie .n. 70. Bursat. cons. 71. n. 9. Sed profectò nec  
 hic intellectus applaudit, primò quia doctores no-  
 stri falsò adducunt d. §. ex imperfecto, ad probadū te-  
 stamentū inter liberos conditum habere clausulā  
 codicillare, solum enim tex. ait voluntatem patris  
 licet ex imperfecto testamēto condito inter liberos

depre-



deprehensam semper esse validam, quod maximè differt à clausula codicillari, hæc enim importat voluntatem disponētis in alio casu diuerso ab illo, qui à disponente fiebat, at in d. §. ex imperfecto, in ipso casu, in quo pater testator disposuit cōseruatur voluntas, licet solennitas aliqua deficiat. Insuper clausula codicillaris importat vt si non valet actus eo modo quo disponens eum gerit, valeat eo modo quo valere potest. Planè in d. cap. Raynutius, actus valebat eo modo, quo testator eum gerebat si Adiecta intra pubertatem moreretur, & ita valebat directa pupillaris, quam disponens fecisse præsumitur, iuxta notata in secūdo præmissio. Quapropter, his reiectis intellectibus, verus (ni fallor) pendet ex his quæ superius proposuimus: diximus supra, substitutionem compēdiosam quibuscunque verbis factam, quæ iure directo non potuit valere intra pubertatē ad fideicommissariam non trahi, nisi contrarium de mente testatoris constet, sed in specie dict. cap. Raynutius constabat de voluntate disponentis, ergo nihil mirum si ad fideicommissariam trahatur: maior huius argumentationis probata est in conclusione: minor colligitur ex d. cap. Raynutius, ibi, Si absque liberis moreretur, quæ verba secundum solitum loquendi modum ad adultam ætatē referenda sunt, id est post pubertatem: cōsequentia recte



recte in forma cōcludit. Cōfirmatur hic intellectu<sup>s</sup>  
 ex tex. difficili in l. credendum .§. si verò maritus  
 (quæ est vltima) ff. qui petant tutor. vbi si maritus  
 reliquit fideicommissum à filio, si ipse filius sine li-  
 beris decedat, licèt ipsa mater filio non petat tuto-  
 res, tamen semper ipsi matri fideicommissum debe-  
 tur. In primis nemo negabit in specie d. l. creden-  
 dum, pupillari substitutioni locum fore, vt colligi-  
 tur ex l. centurio, in princ. ff. de vulgar. gl. recep.  
 verb. omnimodo in l. precibus Cod. de impuberu  
 & alijs substitution. idque negare ( vt eius verbis  
 vtar) est contra Deum & mundum secundum Al-  
 beric. in rubricam ff. de vulgari. n. 93. Idq; receptis-  
 simum (licèt aliquantulū subobscure) tradit Costa  
 vbi supra verb. verbis .n. 5. quòd autem etiam post  
 pubertatem fideicommissariæ substitutioni locus  
 sit propter conditionem insertam, Si sine liberis  
 &c. agnouit gl. in d. §. si verò maritus verb. ex ali-  
 eno, vers. Tu dic, communiter recepta secundum  
 multos, quos allegat Paul. de Castr. in d. l. precibus  
 n. 14. Guilhel. in d. cap. Raynutius verb. si absque  
 liberis, n. 50. in fin. Ioan Crot. in repetitio. d. l. pre-  
 cibus .n. 13. Ripa .n. 89. Alciat. n. 16. in d. l. centurio.

Secundò comprobatur intellectus ex doctrina  
 Pauli Castrensis conf. 43. vol. 2. vbi ait, quod si sub-  
 stitutio his verbis concepta fuerit, Si filius meus in



atate pupillari decesserit sine liberis, substituo Sempronium, adhuc huiusmodi substitutionem post. 14. annum ad fideicommissariam trahi debere, quam sententiam post multos sequitur Cotar. in d. cap. Raynuthus §. 9. n. 1. ad fin. quam opinionem licet non probauerint Corneus cōf. 11. vol. 2. Cuman. cōf. 125. Costa vbi sup. verb. verbis. n. 4. & 14. tamen si substitutio fiat in hūc modum, Si filius meus decesserit sine liberis, substituo Sempronium: tunc hæc substitutio absque dubio intra pubertatem directa pupillaris erit, post pubertatem verò fideicommissaria, gl. in l. precibus ad fin. verb. fideicommissi, Cod. de impub. & alijs substitution. Guilhel. in d. ei Raynut. tit. de compendiosa n. 51. Ferrariens. in pract. tit. de forma libell. substitutionis cōpend. n. 18. Galliaula in d. l. cēturio. n. 57. ante illos Innoc. in d. cap. Raynut. in princ. Bald. in l. ex tribus. n. 4. vers. idē credendū, Cod. de inoffic. test. vltra alios Rip. in d. l. centurio. n. 74. vers. ex quo infertur. Sapia in d. l. precibus n. 87. vers. cōstitutis, Bœr. decis. vlticol. pen. & vlt. In cōtrarium adsunt grauissimæ difficultates & in primis vrget tex. in l. ver. ciuil. ff. de vulg. vbi Iure cons. ait, post de rimum quattuor annis Paganū verbis ciuil. frustra substitueret: cum igitur proponamus in hoc tex. testamētū Pagani, & verbū, Succedat ei, quod directum, &



civile est, secundum ea quæ superius diximus, nullo modo dicendum est substitutionem aliquam valere, vt aliàs notauit Aretin. in d. l. verbis civil. n. 7. vers. & pro declaratione, Alex. n. 64. in d. l. centurio, vbi Galliaula. n. 168. Curt. Iun. in d. l. precibus. n. 10. tradit Costa vbi sup. n. 14. ergo & in nostra specie substitutio facta verbis civil. post decimū quartū annū nullo modo valere debuerat. Secūdo contra prædictū intellectum facit tex. in l. si frater, Cod. de fideicōmis. vbi substitutio compendiosa, quæ verbis civil. fuit facta, cum illa conditione, Si sine liberis, vt ex tex. patet post decimū quartū annum iure fideicōmissi non valet, nisi aliqua fideicōmissi verba in ipsa substitutione reperiātur, quæ fideicōmissū importent, quæ tex. in hanc sententiā, antiquioribus relatis, induxit Ioan. Andr. in d. cap. si pater n. 21. Costa vbi supra n. 15. ergo in nostra specie substitutio facta verbis civilibus, etiam cum conditione, Si sine liberis, post decimum quartum annum ad fideicommissariam trahenda non est.

14 Non tamen recedendum est à prædicto intellectu: nec obstant difficultates superius adductæ, nam ad text. in dict. l. verbis civilibus, respondemus Iure consultum ibi docere post decimum quartum annum non posse fieri, vt Paganus directè hæreditatem hæredis ab eo facti, alij relinquat, quod quidem

intelli-



intelligendum est, si apparuerit disponentem id  
 facere voluisse, nam si ex aliqua coniectura colli-  
 gamus velle testatorem, vt hæreditas ad aliquem  
 iure fideicommissi deueniat, tunc verba merè ci-  
 uilia, & directa flectemus, & (vt ita loquar) obliqua  
 bimus: id enim, dummodo de voluntate disponē-  
 tis cōstet, rectè fieri potest, vt insinuat tex. in l. quæ-  
 rebatur 20. ff. de militar. testam. tex. in l. pater fi-  
 lium 36. §. fin. ff. de leg. 3. vltra antiquiores, docet  
 Costa vbi supra verb. in re certa .n. 10. Vigl. in §.  
 hæres, ad fin. Instit. de hæredibus instit. Non obstat  
 secunda difficultas deducta ex leg. si frater, Cod. de  
 fideicommissis: respondemus enim in eo tex. non  
 fuisse compendiosam substitutionem sed pupil-  
 larem vt text. ait; illa autem verba, Si sine liberis  
 &c. non esse intelligenda quasi fuerint ipsius testa-  
 toris, sed tatum ipsius Imperatoris, resoluunt Curt.  
 Iun. nu. 65. Sapia num. 67. in d. l. precibus Mar.  
 Anton. in repetitio. leg. hac consultissima. §. ex  
 imperfecto, Cod. de testam. n. 225. subscribit Costa  
 vbi supra verb. interdum. n. 82. licèt aliter intelle-  
 xerit in verbo, verbis, n. 14.

Tertio infertur exprædictis intellectus ad tex.  
 in l. precibus, Cod. de impuber. & alijs substit. vbi  
 quædam mulier oblati Dioclesiano, & Maxi-  
 miano precibus proposuit maritum quendam  
 I ij suum,



suum; nihil enim, testamento facto filium communi-  
 instituisse, & alium secundum heredem scripsisse:  
 deinde filius decessit, secundi heredes hereditatem  
 ad se pertinere contendebant, sed contra mulierem  
 uxorem testatoris bona tanquam ad se pertinentia re-  
 tinebat, & consuluit Imperatores de hac contro-  
 versia, quibus magne responsiones, in quibus clarus distin-  
 guendum fore, verum secundus heres fuisset datus  
 in casu, quo hereditas non fuisset adhaerens primo  
 heredi, an vero casu quo post hereditatem quaesita  
 morte esset, & in utroque casu, & in utroque  
 casu, utrum pater heredi filium substituisset, in-  
 tra decimum quartum aetatis suae, vel postea de-  
 celsisset, hoc si heres secundus in primo duxat casu  
 datus fuisset, verbi gratia, si filius meus heres non erit  
 Titius heres esto, & deinde filius patri heres extitit  
 seu, constabat filii quodcumque defuncti hereditas ab  
 intestato ad matrem pertinere, si vero (inquunt Imper-  
 ratores) substitutio in secundo casu, vel expressa vel  
 copendiosa voluit, scilicet ad certam aetatem facta repe-  
 ritur, tunc si quidem filius ante pubertatem de-  
 cederet, eos haberet heredes, quos ei Pater consti-  
 tuisset, si vero idem filius post pubertatem morti-  
 us fuisset, tunc mulier eius filii successione non ab in-  
 testato obtinere, sed non quia patris, si cum more re-  
 tur, fuerunt, velut ex causa fideicommissi petere



posse substitutum, & ita decreuere illam compendiosam substitutionem ad fideicommissariam trahi, vt scilicet tex. intelligatur, procedere singulari favore militis ne eius voluntas, qui filio etiam post libertatem substituerat, omnino deficeret. Pro quo intellectu primò adducitur apud nos benè notum principium, vt scilicet in milite satis sit habere, & scire eius voluntatem, quòd certo aliquo modo voluisset bona sua ad aliquem pertinere, & si modus, quem assumpsit minus aptus videatur, alius magis aptus inducatur, argumento .l. 3. ibi, sed cur non in milite diuersum putetur .ff. de militar. testam. Idq; suadet illud axioma, quod vulgo dici cõsuevit, militis voluntatem liberaliorem præsumi, quam Pagani, tex. in l. eius militis .§. militia ibi, quoniam voluntas quoque militis testamentum est tex. & ibi gl. verb. vendicare in l. Lucius 41. §. 1. (& ibi notarunt omnes) .ff. de militar. testam. Secundò & pro eodem intellectu facit quòd Imperator Antonius Pius, quo militum suorum per omnia semper rata esset voluntas cum institutus, & substitutus in continenti priusquam hæreditatem adirent, decessissent, rescripsit, eos quibus ab his, & libertas & hæreditas per fideicommissum data esset, per inde liberos, & hæredes esse ac si vtrunque directè accepissent. In pagano autem libertatem solùm con-



firmavit, idque tantum eiusdem libertatis favore,  
 tex. in l. nec enim 14. §. fin. cum l. sequenti .ff. de  
 militar. testam. secundum quod videntur maxime  
 quadrare illa verba d. l. precibus ibi, ex iusta causa  
 fideicommissi, quasi significet causam iustam esse,  
 quæ militis voluntatem tueatur. Quem intelle-  
 ctum ultra antiquiores, quos refert, præstat Couar.  
 in d. cap. Raynutius .§. 9. ad fin. Costa ( qui his  
 fundamentis hunc intellectum approbat ) ubi supra  
 17 verb. interdum num. 84. Cæterum hic intellectus  
 dict. l. precibus, nequaquam recipiendus est, in pri-  
 mis enim aduerto vt supra tetigimus, & si militum  
 voluntates iura proclamant esse ad vnguem con-  
 seruandas, attamen quando ignoratur an ea sit, vo-  
 luntas militis, tunc nullum habere priuilegium,  
 sed militis & Pagini eandem esse rationem, tex. e-  
 legans ad hoc in l. Lucius Titius, ibi, legitimis pro-  
 bationibus ostendatur .ff. de militar. testam. tex.  
 in leg. si duobus 38. ibi nisi hæc voluntas defun-  
 cti probata fuerit .ff. eodem. Plane in hac specie  
 quando agimus an compendiosa ad fideicommis-  
 sariam trahatur, in hoc hæsitamus, an voluntas dis-  
 ponentis fuerit, vt si substitutio intra pupillarem  
 ætatem subsistere nequeat, postea per fideicom-  
 missum ad substitutum hæreditas pertineat, quod  
 si constet de voluntate tam in Pagano, quàm in  
 milite



milite dicendum est substitutionem directam in dubio ad fideicommissariam trahi, nulla habita differentia, ut supra tetigimus, quantumcumque secure contrarium senserit Cost. ubi proximè, cuius sententia tunc vera est, quando constiterit Paganum velle directè substituere solùm, nam paganus id non potest facere, miles verò potest iuxta notata in tertio præmissio. Secundo contra eundem intellectum considero quod Imperatores nullam mentionem fecerunt priuilegij militaris, imò ille textus collocatus est sub tit. Cod. de impub. & alijs substit. in quo non de substitutionibus contra regulas iuris ciuilibus tractatur, sed de his, quæ secundum illas procedunt, præsertim quòd in dubio semper interpretari debeamus dispositiones potius iure cõmuni procedere, quam speciali militum priuilegio, ut probat tex. in l. in testamèto 6. in 1. Cod. de testam. & tanquã receptũ tradit Couar. in d. cap. Raynut. §. 9. n. 13. ad fin. Insuper probabile est, quòd si Imperatores d. l. precibus, intelligerent in specie quã proposuerunt militis priuilegium obtinere, id declararent cum potissima ratio esset suæ decisionis, & fuisset res scitu digna, argumento .l. item .§. ait prætor vers. ea enim .ff. de iniur. Quapropter verus intellectus ex nostris principijs deducitur. Diximus supra compendiosam substitutionem factam



quibuscunque verbis, quæ iure directæ pupillaris non potuit valere, ad obliquam non trahi, nisi contrarium de voluntate disponentis constet, sed in specie d. l. precibus, constabat, ergo optimè Cæsares Augusti responderunt ex iusta causa fideicommissi hæc bona ad substitutos debere pertinere. Consequentia in forma est. Maior probata est in conclusione: minor patet ex tex. in d. l. precibus, quia in illo secundò casu, cui Cæsares respondent, inquiunt, ante decimum quartum annum, vel postea decesserit, substituit, planè iam clarissimè constabat militem voluisse vt hæreditas ad substitutos quoquo modo post decimum quartum annum pertineret, quod cum absque vilo privilegio militari possit fieri, nempe per fideicommissum, vt supra probauimus, meritò Cæsares responderunt, ex iuxta causa fideicommissi illa bona ad substitutos pertinere, id est legitima, iuxta notata in rubricam de testam. super verb. sententia iusta, in definitione testamenti posita de qua in l. i. ff. de testam.

*SUMMARIUM EX CAP. SEQ.*

**R**elicto legato à testatore ad maritandas virgines Eborenses potest legatum conferri virgini territorij Eborensis vulgò do termo.

Patria non solum appellatur ille locus, in quo aliquis nascitur,

sed

1ed



sed & eius territorium.

Adducitur lex, qui in vico .ff. ad Municipal.

Privilegia concessa ciuibus censentur (nisi aliud repugnet) concessa ciuitatensibus secundum Bart. quæ multi reprobant.

Quando est materia multum fauorabilis opinio prædicta Bartoli verior est.

## CAPVT OCTAVVM.



Vm aliquis in suo testamento reliquit legatum ad maritandas virgines Eborenses, quærebatur an executor testamentarius posset dotem cõferre virgini non natæ in ciuitate Ebo rensi, sed in ter-

ritorio ipsius ciuitatis, vulgo no Termo. Respondi posse executores testamentarium dotem conferre virgini territorij Eborensis. Primò quia cum ex mète testatoris apparet, quòd voluerit dotare virgines Patriæ vulgò de sua terra, vt in specie proposita apparebat, non solum videtur velle vt Patria sit ciuitas, quæ solo murorum ambitu continetur, sed eam quam homines communiter Patriam vocant iuxta l. cum pater. §. hæreditatem .ff. de leg. 2. at homines non solum appellant Patriam locum in quo nascuntur, sed illum in cuius territorio nascuntur, ergo appellatione Patriæ intelligendum est totus territorij ambitus. Secundò facit pro eadem

senten-



sententia l. qui ex vico ortus est, eam Patriam intel-  
 igitur habere, cui Reipub. vicus ille respondet ff.  
 4 ad Municipal. & ibi Accurt. Tertio quod om-  
 nes immunitates, honores, & priuilegia (secundum  
 opinionem Bartoli in consilio 96 & in l. 2. ff. de verb.  
 significatione) quæ conceduntur ciuibus censentur  
 concessa ciuitatensibus, quia scilicet exconie-  
 cturata mente disponentis appellatione ciuium ve-  
 niunt ciuitatenses, igitur idem dicendum est in no-  
 stra specie, cum in testamentis voluntas maximè  
 spectetur iuxta l. in conditionibus, ff. de condit. &  
 demonstrat Auth. de nuptijs. §. disponat collati-  
 5 one 4. Et licet prædicta Bartoli opinio vbi supra nõ  
 approbetur cõmuniter, cū aduersuseam aliqua iura  
 ponderentur, vt videre est per Ludouicum Teixei-  
 ram Lusitanum, qui apud nos olim in magnis ma-  
 gistratibus constitutus floruit, in l. 2. col. 4. ff. de  
 reb. dub. tamen eadem opinio Bartoli absque du-  
 bio recipienda est quando natura priuilegij, vel ali-  
 quid aliud non repugnat, vt ciuitatenses compre-  
 hendant, & materia priuilegij est nimis fauorabilis  
 tunc enim his concurrentibus, quidquid ciuibus  
 tribuitur, censetur attributum ciuitatensibus, cum  
 igitur hæc de qua agimus sit multum fauorabilis  
 vt pote, quæ beneficium & eleemosynam continet  
 iuxta cap. dilecti, de donat. meritò testator qui de



Eborensibus loquitur, intelligendus est sensisse etiam de his, qui in territorio, hoc est, no Termo, oriuntur, vt alias intendit Abb. in cap. Rodulfus n. 6. de rescrip. Alex. de Imol. in l. 1. n. 13. ff. sol. matrimon., & facit pro hac parte Ord. lib. 1. tit. 21. in princ.

**SYMMARIUM EX CAP. SEQ:**

**I**n aliquibus Ecclesijs cathedralibus Lusitaniae debent consentire omnes canonici vt donatio fiat. 1.

In alijs Ecclesijs cathedralibus sufficit maior pars canonicorum, & ita fit in hac insigni Ecclesia Metropolitana Eborensi. 2.

Declaratur statutum eiusdem Ecclesiae Eborensis, iuri magis consonat maiorem partem capituli sufficere in donationibus. 3.

Donatio remuneratoria in distincte potest fieri a capitulo. 4.

Donationem remuneratoriam non esse veram donationem multi existimant, quorum fundamenta referuntur. 5.

Contraria sententia cum fundamentis traditur. 6.

A assignatur notabilis concordia inter vtraque opinionem. 7.

Nemo ad antidora obligatur, nisi in eodem, vel simili genere accepti. 8.

Si beneficium pecunia aestimabile refertur in pecunia, vel re simili non est donatio, secus si beneficium non aestimabile pecunia refertur in pecunia vel re simili. 9.

Capitulum remunerans beneficium pecunia aestimabile in pecunia, vel re simili nondonat vere, & ita absque dubio id poterit facere. 10.

Capi-



## DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

- Capitulum remunerans beneficium non pecunia æstimabile, in pecunia, vel simili re donat, & ita non poterit id facere casu, quo donare non potest. 12.
- Capitulum non potest donare distributiones. 13.
- Si absque fraude & vlla machinatione capitulum cum caula donet aliquid de communibus redditibus, valida erit donatio. 14.
- Capitulum ratione Eleemosynæ poterit canonico absenti donare distributiones. 15.
- Refertur statutū quoddā notabile huius Ecclesiæ Eborēsis. 16.
- Licet regula sit quod non interessens diuinis, non lucratur distributiones, tamen illa regula habet aliquas exceptiones inter quas illa vna est, quod incarceratus sine sua culpa eas lucratur. 17.
- Consuetudine in Ecclesia Eborensi introductum est, ne repetantur distributiones quotidianæ semel concessæ beneficiarijs, qui incarcerati fuerunt, licet postea appareat eos habere culpam. 18.
- Duó dubia proponuntur examinanda. 19.
- Ad percipiendās distributiones quotidianas requiritur euidentis utilitas Ecclesiæ, nec sufficiet qualisqualis. 20.
- Potest Legatus per statutum conditum modificare ius cōmune, non tamen omnino illud tollere poterit. 21.

### CAPVT NONVM.



I

Ne ea re solent aliquando contro-  
uersiæ excitari apud canonicos, an  
capitulum possit donare fructus  
canonico, vel alij beneficiato? In  
quo articulo primò aduertendum  
est, in iure nostro non satis esse expeditum an ma-  
ior pars, an verò omnes canonici & singuli debeāt  
consen-



consentire, quando tractatur de donanda re alicui. Sūt enim qui existiment in prædicta specie, singulorū vota dirigenda esse, eaque præcisè requirant, alioquin si vnus solus fabam nigram (modus loquendi in capitulis vltimatissimus) injiciat nihil donatum censetur, idque deducunt ex regula, quod omnes, de reg. iur. in 6. l. in cōcedendo 8. ff. de aqua pluuiar. arcēd. l. Sabinus 28. ff. communi diuidendo. Etenim quando aliquid singulis competit vti singulis, debent ipsi singuli in ea re cōsentire, ne sine suo factō sua res sibi subtrahatur. l. id quod nostrum ff. de regul. iur. & ob hanc rationem in quibusdam Ecclesijs cathedralibus huius regni Lusitanici obtentum est, quod in qualibet donatione facta in capitulo (vulgò em fazer graça) omnium canonicorum consensus requiratur, aliàs si vnus solum deficiat, gratia non fit, & donatio nulla est. Contrariū tamen in alijs Ecclesijs cathedralibus obseruatur, vt in hac insigni & præclara Ecclesia metropolitana Eborense, in qua id ex maiori parte canonicorū dependet, si enim maior pars consuet demandum esse aliquid, id fit: idque deduci videtur ex regula text. in cap. ii. de his quæ sunt à maiori parte capituli, cap. si in eodem titulo d. l. quod maior. ff. ad municipali. vbi iure consultus cēset in communitatibus id cēseri ab omnibus factū, quod à maiori parte fit.

Suadetur



- 3 Suadetur id ipsum ratione non inefficaci deducta à quodam statuto huius Ecclesiæ Eborensis, quod habet non posse canonicos donare distributiones, nisi postquam assignatæ fuerint singulis præbendis: sensu enim conditor illius statuti, ante illam assignationem non posse prædictas distributiones dici singulorū, nec priuatorum, sed omnium in communi: cū igitur ante diuisionem factam, & illam assignationem, distributiones non cēseantur, singulorum, sed omnium in communi ex mente statuta condentis ad donandas distributiones ante assignationem, vel diuisionem non requiruntur vota singulorum, sed maioris partis; de his enim quæ in cōmuni possidēt canonici possūt ipsi disponere per viam communitatis: cū igitur in communitate illud dicatur ab omnibus fieri, quod à maiori parte fit, merito in illis maior pars sufficiet, non sic postquam redditus sunt assignati præbendis, quia tunc non in communi nec per viam communitatis, sed iure proprio possidentur, ideóque vt de illis iam tunc disponatur singulorum requiritur consensus iuxta dict. leg. in concedendo. ff. de aqua pluuiæ arcend. dict. leg. Sabinus. ff. communi diuidendo. Propter hæc existimarem magis
- 4 iuri consonam esse praxim illarum Ecclesiarum, secundum quam in his donationibus maior pars



canonicorum sufficit iuxta cap. fin. de his, quæ fiūt à maiori parte capituli, cum similibus, quæ maximam habent rationem, vel quia in ea re agitur de re pertinenti ad singulos iure communitatis, vel quia ea donatio non proprio nomine, sed administratorio totius Ecclesiæ fit, vel quia id inductum fit ad faciliorem negotiorum expeditionem; aliàs enim fere nunquam donationes in capitulis fierent cùm difficile sit multos in vnum consentire, l. 1. in fin. ff. de acquir. poss. l. si plures. 3. §. quanuis vers. apparet. ff. de administratione & pericul. tutor. maximè ad donandum iuxta regulam, l. cùm de indebito, ff. de probat. l. filius familias, ff. de donationibus. His suppositis quæritur an donatio possit fieri à canonicis in capitulo? Ante resolutionem huius dubij sciendum est, an donatio remuneratoria sit vera donatio, cùm enim dubitemus an canonici possint donare inquirendum est, an remunerare sit donare, vt ex eo colligamus an etiam possint remunerare, est enim remuneratio species quædam donationis vt inferius apparebit.

Etenim donationem remuneratoriam non esse veram donationem videtur probare text. in l. hoc iure vtimur §. Labeo l. Attilius, ibi, dici posse defendi non meram donationem esse l. si pater. §. fin. ff. de donation. l. idemque. §. fin. & ibi gl. verbo, mandati

*l. qd per oriam  
ad Isabell -*



dati actione l. si vero non remunerandi, in princ. & ibi gl. verb. non actorum. ff. mandat. optim. tex. in l. sed et si §. consuluit, ibi, Et velut genus quoddam hoc esse permutationis, ff. de petitione hæreditatis notavit gl. in d. l. Attilius verb. non meram, Bart. in proem. ff. n. 4. doctor. communiter in rubricâ de donat. inter vir. & vxor. citat multos in eam sententiam Andr. Tiraq. in l. si vnquam, verb. donatione largitus. à n. 11. Cod. de reuocand. donation. Anton. à Gamma decisione 165. & decisione 213. Contrariam tamen sententiã videtur probare 7 tex. in l. affectionis gratia, ff. de donatio. ibi, Erga benemerentes amicos: ergo clarè docet Iure consultus donationem fieri in eos, qui in nos beneficia conferentes sunt benemerentes amici; nemo enim dicet tot leges de donationibus, tot modos donandi ad ignotos solum referendos esse, & ita donationem remuneratoriam veram esse donationem tenuit gl. in d. l. sed et si §. consuluit verb. obligauerint. ff. de petitione hæred. gl. vnica in l. donari ff. de regulis iur. vbi Dec. & Cagnolus, adnotarunt Roger. in l. 1. n. 2. & in l. Modestinus. n. 38. ff. de donationibus, refert alios & sequitur doctissimus Pinel. in l. 8. 1. Cod. de bon. matern. 3. parte. n. 60. Inter has doctorum opiniones ea concordia tenenda est vt prima opinio procedat quando merita quæ remuneran-



nerantur eius sunt qualitatis, & generis vt arbitrio  
 boni viri æstimationem in pecunia, vel simili re  
 desiderent. Secunda verò opinio tunc locum ha-  
 beat quando merita illius sunt qualitatis & gene-  
 ris, vt arbitrio boni viri tantam æstimationem non  
 mereantur, sed solùm remunerationem in eodem  
 genere beneficij ex postulent: quæ vt facilius intel-  
 ligantur sciendum est primò neminem ad antidora  
 esse obligatum ( id est ad dona è contrario mit-  
 tenda ) nisi in simili genere, & qualitate doni præ-  
 cedentis, verbi gratia, si mihi petrus negotia con-  
 fecit vt arbitrio boni viri sim obligatus illi ad an-  
 tidora in pecunia, vel simili re, obligatus ero ad id  
 faciendum, nec erit donatio vera, si rursus Petrus  
 in aliquo meo negotio maximos sumptus fecit, vel  
 dispendium rei suæ familiaris passus est, obligatus  
 ero remunerare in re pecunia æstimabili, vel simili.  
 Si verò beneficium, quod Petrus contulit non  
 est illius generis, & qualitatis, tunc non tenebór illi  
 dare pecuniam, vel rem pecunia æstimabilem, sed  
 solùm ad antidora sum obligatus in simili genere  
 beneficij, colliguntur hæc ex l. plane. 97. in §. vlt. ff.  
 de leg. 1. Secundo sciendum est duplex benefi-  
 cium posse nos considerare, primum est quando  
 illud beneficium confertur, quod vel sua natura,  
 vel attenda hominum consuetudine, pecunia vel re  
 K æstima-



æstimabili recompensandum est, vt si quis mea ne-  
 gotia maximi ponderis peregit, vel cum dispendio  
 rei familiaris, vel cum periculo vitæ, si me à latrun-  
 culis eripuit; secundum est, quod attenda hominũ  
 consuetudine, & sua natura tale non est: verb. grat.  
 ad me mittere parua munuscula, domum meã fre-  
 quentari, negotia mea commendata diligenter fa-  
 cere, sine dispendio notabili vitæ & bonorũ; si quã-  
 do apud aliquos incidit sermo de me, laudare, vitu-  
 perantibus obsistere, & alia id genus, quæ nobis sæpè  
 11 sapius amicos bene merentes comparant. His sic  
 cogitatis sit conclusio, Si capitulum pecunia, vel re  
 simili remunerat aliquod officium, vel beneficium  
 primi generis, quod scilicet vel sua natura, vel at-  
 tenta hominum consuetudine, meretur remune-  
 rationem in pecunia, absq; dubio id poterit facere,  
 cum non censetur donare, sed magis mercedem  
 pro labore impenso reddere, iux. supra dict. quando  
 verò beneficium, vel officium fuit secundi generis,  
 quod scilicet non merebatur æstimationem in pe-  
 cunia, vel simili re: tunc capitulum non poterit il-  
 lud beneficium remunerare in illis casibus, in qui-  
 bus donare non potest, cum illa remuneratio sit  
 12 vera donatio, vt superius resoluiimus. Superest  
 modo videre an capitulum possit donare? Et si  
 de distributionibus quotidianis loquamur, non



potest capitulum eas donare, & per consequens non poterit cum illis remunerare beneficia, aut officia accepta secundi generis, illa scilicet, quæ non ex postulat remunerationem in pecunia, vel re simili. Ratio est quia iura canonica exactè prohibent fieri donationem distributionum cap. vn. de cleric. non residentib. in 6. Sacrosanctum concilium Trid. de reformat. sess. 24. cap. 12. Constitutio huius Archiepiscopatus Eborensis tit. 13. cap. 4. §. E todo; ubi id quod remittitur, fabricæ applicatur: apud nostra statuta extat statutum prohibens beneficiarium petere prædictas distributiones, canonicosque eas concedere: cum igitur lex prohibeat non possunt canonici, nec alius quispiam prædictas distributiones elargiri iuxta regulam cap. primi de constit. Et ita interpretati sunt Illustrissimi Cardinales ut nulla via possint dictæ distributiones donari: nec vim horum iurium effugient canonici, qui volentes donare prædictas distributiones dixerint, eas non remittere, nec donare, sed gratiam facere de eadem quantitate canonico absentî, quia cum dolus præsumatur. capit. ex tenore, de rescriptis leg. sed etsi, §. ait prætor. ff. ex quibus causis maiores: in hoc casu maximè præsumetur, cum canonicus amittens distributiones petierit, ut tantundem ex communibus redditibus illi donetur,



& capitulum nihil aliud donauerit, nisi illud, quod  
 in prædictis distributionibus continebatur, tunc  
 enim leges apertissimè circumueniuntur, l. contra  
 28. l. fraus. ff. delegibus & idem est ac si donarent &  
 remitterent, ideòque non valebit illa donatio, op-  
 14 timus tex. in l. filia 60. ff. solut. matrim. Si tamen  
 canonici cessante dolo & fraude donauerint alicui,  
 tunc distinguendum puto, nam si canonici moti  
 aliqua iusta ratione id fecerint, donatio valebit: se-  
 cus si donauerint absque ratione, & moti solùm vo-  
 luntate irrationabili iuxt. tex. elegantem in l. hoc  
 15 iure vtimur, in princip. ff. de donationibus. De  
 illa re vidi iam dubitare aliquos, an canonico ( qui  
 in exilium mittebatur ) posset donatio fieri, dixi  
 posse, quia eo casu iustis rationibus moti canoni-  
 ci facerent si communibus redditibus fratrem exu-  
 lantem adiuuarent. Insuper etiam dixi canonicos  
 illi canonico potuisse dare distributiones quotidi-  
 anas per viam elemosynæ, cùm canonicus, de quo  
 tractabatur, vix posset aliunde victum, & commo-  
 dam sustentationem habere, iuxta notata in cap.  
 licèt, de præbend. & in cap. olim, de verborum sig-  
 nificatione: notauit in terminis Ioan. Prob. ad  
 Monachum in cap. vnico. de clericis non resi-  
 dentibus in 6. n. 27. Iuuat apud nos, statutum insi-  
 gne quod disponit canonico qui per quinquenniũ  
 in Eccle-



in Ecclesia inferuitit, & postea casu aliquo beneficium amisit, præstandos esse redditus de communimensa, qui scilicet dimidietatem reddituum beneficij amissi æquare possint. Licet enim regulasit quòd ille, qui horis non interest, non lucratur distributiones quotidianas, cap. licet, de præb. cap. vnicum, de cleric. non residentib. in 6. tamen passim doctores varijs in locis limitationes & fallétias prædictæ regulæ afferunt, vt de illo diximus cui per viam elemosynæ distributiones elargiuntur: sic qui est incarceratus sine sua culpa distributiones lucratur d. cap. vnico ibi, seu iusta, & rationabilis corporalis necessitas, de cleric. non residentibus in 6. notat Couar. lib. 3. resolut. cap. 13. n. 8. vers. vnde-  
 eimò. Idemque fructus à canonico percepti tēpore quo in carcere detinebatur, debent repeti, iuxt. reg. cap. fin. de solut. l. 1. ff. de conditione indeb.

<sup>18</sup> In hac nostra Ecclesia Eborensi, consuetudine longæua, est obtentum, vt in carcere detento distributiones dentur singulis mensibus, illæ scilicet quæ canonicis interessentibus elargiri solent, idque iure fit, cum enim adhuc non constet an sua culpa incarceratus fuerit, non debet emolumento & suis redditibus, lite pendente, defraudari iuxta titulum, Vt lite pendente. Illud de consuetudine apud nos fit, contra iuris communis regulas, vt non repetatur



tur dictæ distributiones semel cōcessæ, licet postea appareat ex sententia lata canonicum iustè fuisse incarceratum, quæ consuetudo cum longæua sit, & legitimè præscripta, habeatque aliquam irationem ne scilicet à misero canonico per sententiam condemnato distributiones iam consumptæ crudeliter extorqueantur, seruanda erit, iuxta cap. fin. de consuetudine l. de quibus. ff. de legibus: non tamen habebit illas distributiones, quæ in illo tempore carceris lucraturus erat, & canonico cōferuntur post festū D. Ioannis Baptistæ cum prædicta æquitatis ratio in istis cesset. Duo dubia in hac materia occurrerunt, de quibus consultus fui in hac ciuitate Ebo-  
 19 rensi, primum an posset Episcopus duos canonicos habere in suo seruitio, qui distributiones quotidianas in absentia, dum Episcopo seruiunt, percipere possint, ac si actualiter inseruirent. Secundum dubium fuit an statuta huius insignis Ecclesiæ Ebo-  
 rensis possint in aliquo derogare iuri communi, verbi gratia, iure communi cautum est vt redditus beneficij integrè percipiantur ab illo, qui vel sacrā Theologiam, vel ius canonicum in Academijs edocet, cap. super specula, de magistr. vel potest quis dans operā Theologiæ, vel iuri canonico, per quinquennium percipere integrè fructus sui beneficij ex priuilegio cōcesso à Summis Pontificibus almæ  
 Academiæ



Academiae Conimbricensi, exceptis distributionibus quotidianis, quidam canonicus operam dabat Theologiae, vel iuri canonico, aut Theologiam, aut ius canonicum edocebat, volebat percipere fructus (quos grossos vocamus) illos scilicet qui praebendae competunt, & non sunt distributiones quotidianae, idque persuadebat hac ratione, edocens Theologiam, vel ius canonicum, iure communi attento, percipit omnes fructus, qui non sunt distributiones quotidianae, illi enim fructus praesentibus elargiri solent, sed edocens Theologiam vel ius canonicum tanquam praesens illos fructus potest percipere dict. cap. super specula, ergo canonicus edocens Theologiam, vel ius canonicum recte percipiet illos fructus. E contrario canonici nolentes reddere praedictos fructus canonico, qui residenti-  
 am anni non fecisset (id est per annum continuum in Ecclesia non inseruiuit) defendebat se ex eo, quia statuto quodam Ecclesiae Eborensis cautum est, ne fructus illi grossi elargiantur vlli canonico, qui residentiam per annum non fecisset, hoc est per annum quotidie alicui horae canonicae non interesset: canonicus autem, de quo agebatur praedicta residentiam non fecerat: tunc sic arguebat canonici, Ille canonicus non fecit praedictam residentiam, ergo per statutum non



potest habere illos fructus grossos: ex aduerso Canon-  
 nicus qui Theologiam, vel ius canonicū edocebat  
 dicebat statutum non posse infringere ius cōmune.  
 Vnde cum iure communi edocēs Theologiam, vel  
 ius canonicum percipiat omnes fructus, exceptis  
 distributionibus quotidianis, non potest per statu-  
 tum particulare capitulum ipsi fructus illos dene-  
 gare; statuta enim particularia iuris communis dis-  
 positionem non possunt tollere, cap. institutionis  
 25. quæst. 2. cap. quod super his, de maior. & obed.  
 „ opt. text. in l. deprecatio ibi, Ego quidem mundi  
 „ dominus; lex autem maris lege Rhodiorum iudi-  
 „ cetur nautica, in quibus nulla nostrarum ei lex  
 „ aduersetur). ff. ad legem Rhod. de iactu. Vnde ma-  
 „ ximum dubium fuit an statutum illud posset in-  
 „ fringere iuris cōmunis indultū, quo professoribus,  
 „ & studentibus Theologiam, & ius canonicum ius  
 „ cōmune tribuit, vt tanquam præsentēs possint per-  
 „ cipere fructus omnes suarum præbendarum, excep-  
 „ tis distributionibus quotidianis, quæ solūm interes-  
 „ sentibus elargiri solent, iuxta cap. super specula, de  
 „ magistris. Quantum ad primum dubium attinet  
 „ adiunt textus insignes in cap. ad audientiam, de  
 „ cleric. non residentib. cap. de cætero, eodem tit. in  
 „ quibus manifestè probatur, posse Episcopum duos  
 „ canonicos



canonicos eligere, qui dum ita in eius seruitio cō-  
 morantur pro præsentibus habeantur, & fructus  
 omnes suorum beneficiorum, exceptis distributio-  
 nibus quotidianis, percipiant, in quibus fructibus  
 doctores non dubitant per textum in d. cap. de cæ-  
 tero, ad fin. Aduertendum tamen est non defuisse  
 aliquos, & doctos sanè, qui existimarèt illis iuribus  
 hodie locum non esse, inspecta reddituum vbertate  
 Episcopatum, & multitudine literatorum, quibus  
 cōmodè possunt Episcopi vti in suo seruitio. Vnde  
 illa iura in aliquibus locis non obseruantur ex con-  
 suetudine inueterata, Petrus Rebuf. in praxi bene-  
 ficiali tit. de Vicarijs Episcoporum. n. 5. ego tamen  
 vbi consuetudo non esset, non recederè à decisione  
 illorū iurium, & cōmuni doctorū interpretatione.

20 De distributionibus quotidianis dubium alicui  
 esse potest an illi canonici commorantes in seruitio  
 Episcopi possint eas lucrari, & videbatur quòd illi  
 existentes in seruitio Episcopi distributiones debe-  
 bant lucrari, ex eo quia ex omnibus, in quibus Ca-  
 nonici inseruiunt Prælato, tanquam Prælato, vide-  
 tur maximam vtilitatem prouenire Ecclesiæ, vnde  
 propter eam vtilitatem possunt canonici tales dis-  
 tributiones lucrari, iuxta d. cap. vnicum de cleric.  
 non residentibus in 6. In contrarium ponderatur  
 itext. in cap. cùm non deceat, de electione in 6. Vbi

illi



illi, qui pro negotio prælati (qui maximè utilis est suæ Ecclesiæ) Romanam curiam petunt, non lucrantur distributiones quotidianas. In hac re dicendum est ad lucrandas distributiones quotidianas, oportere esse evidentem Ecclesiæ utilitatem, non qualem qualem d. cap. Vnic. de cleric. non residentib. in 6. (Ibi, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) Ideoque si illa talis non est cum principaliter ad Prælatum, vel alium quemlibet pertineat non poterit canonicus distributiones quotidianas percipere iuxta dict. cap. cum non deceat, dict. cap. de cætero, ad fin. cum igitur ille, qui inseruit Episcopo tanquã Episcopo in illis scilicèt quæ ad eum tanquã Prælatum pertinent, non sit utilitas Ecclesiæ principalis, illius scilicèt, cui distributiones quotidianæ deputatur, sed alterius nêpè Episcopalis, cui alij redditus deputatur, merito non poterit canonicus distributiones quotidianas percipere, qui in seruitio Episcopi commoratur, licèt aliquam, imò & maximam utilitatem Ecclesia ex eo percipiat. Ad id ita verum esse vt in multis Ecclesijs cathedralibus hæc ita obseruentur, vt in multis casibus eunti ad negotium ipsius Ecclesiæ particulare, salarium tribuatur, non verò distributiones quotidianæ elargiantur, vt colligitur ex dict. cap. cum non deceat, de electione & ex cap. cupientes, eodem tit. in 6. vbi



redditus sunt communes inter Episcopum, & Capitulum, & tamen illa iura statuunt vtriusque expensis consulendum esse canonico eunti Romam pro electione Prælati, deneganturque distributiones quotidianæ, quia scilicet ad eas lucrandas duo (vltra alia) requiruntur, quod utilitas Ecclesiæ sit evidens, & illius Ecclesiæ capitularis, cui distributiones deputatæ sunt, non verò Episcopalis, cui alij redditus sunt applicati, iuxta cap. vnicum, de cleric. non residentibus in 6. Sic in hac nostra Ecclesia Eborensi canonicus, qui non habet finitam residentiam anni non poterit percipere distributiones quotidianas, licet ad negotium evidentis utilitatis mittatur cum id statutis prohibeatur, salarium tamen competens habebit iuxta cap. cum secundum Apostolum, de præbend. & statuta; idque fit ne per fraudes elargiatur distributiones quotidianæ illis, qui Ecclesiæ nunquam inseruierunt. Quapropter cum quidam canonicus me de hac re consuleret, respondi capitulum eas non potuisse donare, iuxta supra dicta, tenêriq; eum ad restitutionem, regula, peccatum, de regulis iur. lib. 6. Circa secundum <sup>12</sup> dubium aduertendum est statuta condita à Summo Pontifice, vel de certa scientia ab illo confirmata posse infringere iuris communis regul. cap. proposuit, de concessione præb. iuuat ille, à quo s.



tempestiuum. ff. ad Senat. consult. Trebelleian. Di-  
 ximus, vel de certa scientia ab illo confirmata, quia  
 si essent condita ab aliquo inferiore, & confirmata  
 per Papam in forma cōmuni, non possent ius cō-  
 mune violare, iuxta notata per gl. in cap. 1. verb.  
 confirmationem, de cōfirmatione vtili, vel inutili,  
 vbi Abb. n. 6. & alij: Si verò statuta fuerint cōdita  
 à legato, vel Episcopo, tunc non possent iuris cō-  
 munis regulas infringere, quia regulariter Legatus,  
 Episcopus, & alij inferiores non possunt disponere  
 contra ius commune, d. cap. institutionis. 25. q. 2. d.  
 cap. quod super his, de maior. & obed. d. leg. de pre-  
 catio. ff. ad l. Rhodiam de iactu, Nauar. in manual.  
 cap. 27. n. 8. ad fin. Diximus, Regulariter, quia a-  
 liquando vel ex permissione Summi Pontificis, vel  
 ex consuetudine poterunt aliquid statuere cōtra ius  
 cōmune, id ipsum approbantibus aliquibus ex no-  
 stris, vt notant in cap. cum dilectus, per tex. ibi, de  
 consuetudine, & in l. cūctos populos Cod. de sum-  
 ma Trinitat. Abb. in cap. quod clericis. n. 45. de  
 for. cōpet. Fel. n. 9. in d. cap. quod super his; cuius  
 articuli resolutionem nunc consultò omittimus,  
 neque enim ad nostram materiam pertinet: id sine  
 dubio mihi videtur posse Legatū, vel Episcopum  
 per suum statutum augere p̄enam, vel modificare,  
 interpretari ius commune, vel limitare, iuxta gl. in  
 Clem.



Clem. ne Romani, verb. tolli, de electione; notat Abb. in cap. cum dilectus, n. 10. de consuetudine, & in cap. nemini, n. 6. de offic. Legati: cuius rei ratio esse potest, nam statuta Legatorum, & Episcoporum sunt ad instar iuris prætorii Abb. in d. c. nemini, n. 8. planè prætores olim poterat interpretari ius commune, supplere, & corrigere. l. ius autem 7. ff. de Inst. & iur. ergo & Legati ac Episcopi, cum igitur statuta huius Eborensis Ecclesiæ sint facta à Legato, & in hoc limitent ius commune, nempe quod canonicus non faciens residentiam vnius anni, non possit in absentia percipere fructus grossos, meritò dicendum est statutum fore obseruandū, non quia ius commune violat, sed quia illud adiuuat, dum multum magis requirit vt fructus beneficij lucrètur, iuuat cap. Vnic. de cleric. non residentib. lib. 6.

statuimus ( inquit Pontifex ) vt distributiones ipsæ  
quotidianæ, in quibuscunque rebus consistant, ca-  
nonicis, ac alijs beneficiatis, & clericis Ecclesiarum  
ipsarum, qui eisdem officijs in ipsis Ecclesijs ad fue-  
rint, tribuantur, iuxta Ecclesiæ cuiuslibet ordina-  
tionem rationabilem iam factam, seu etiam faci-  
endam. Hactenus Summus Pontifex, qui planè ap-  
probat quascūque ordinationes rationabiles factas  
in Ecclesijs, è quatum numero hanc esse nemo ne-  
gabit, iuxta ea quæ superius diximus.



non; moisis ob, illos. dicit, inchoat on. mo  
 SUMMARIVM EX CAP. SEQ.

- P**Roponitur facti species. 1.  
 Ut matrimonium validum sit sufficit presentia parochi,  
 licet aliud agat, vel inuitus ad illum actum ducatur, dum-  
 modo intelligat illum actum, qui fit. 2.  
 Si dolo fecerit Parochus quin intelligat, vel quin audiat verba  
 a contrahentibus prolata, valet matrimonium. 3.  
 Optat Author fieri a Summo Pontifice constitutionem, per qua  
 declaratur obligatum duabus sponſis, vel pluribus non posse  
 matrimonium validum celebrare, si Parochus non conien-  
 tiat. 4.  
 Si contrahentes publice, vel in valuis Ecclesie, populo presente,  
 matrimonium celebrent, non erit validum cum Parochus  
 non adfit. 5.  
 Presentia Parochi illius sufficit, qui licet vere non esset Paro-  
 chus, habebatur tamen pro Parocho. 6.  
 Appellatione proprii sacerdotis, vel parochi intelligitur etiam  
 vicarius perpetuus, vel ad natum. 7.  
 Tractatur dubium an contrahens sponsalia cum duabus, & vni  
 ad iudicatus, mortua illa, cum alia sit cogendus matrimo-  
 nium celebrare. 8.  
 Referuntur fundamenta pro parte affirmatiua. 9.  
 Contraria sententia approbatur. 10.  
 Redditur responsio ad argumenta contraria opinionis affir-  
 matiua. 11.

CAPVT DECIMVM.



**V**idetur quidam nomine Ioannes cum dua-  
 bus feminis sponsalia de futuro con-  
 traxit, postea cum vna illarum coram  
 parochio Missam celebrante, vel ali-  
 ud agente matrimonium de presenti  
 contraxit, deinde moritur hæc, quæ vxor erat: alia  
 sponsa



sponsa agebat contra Ioannem, illumque in virū petebat. Cōsultus de hac re, dixi duo dubia in hac causa examināda esse, primum an matrimoniū valeat corā parochō non consentiente contractū matrimoniali, imò aliud agente? Secundū est an si aliquis sponsalia contrahat cū duabus, vel pluribus feminis, & per sentētiam iudicis vni sit adiudicatus, vel ipse sponsus cum vna illarum matrimoniū de presenti cōtrahat postea si hæc quæ vxor fuerat moriatur, an sit obligatus cum alia sponsa contrahere? Quantū ad primum dubiū atinet, respōdi matrimonium validum esse, si fiat corā parochō, licet non cōsenserit cōtractū matrimoniali, vel etiam si inuitus traheretur, vt præses esset illi matrimonio. Probatur hæc conclusio: nam concil. Trid. ad validitatem matrimonij, requirit quod parochus sit præses nec est actus in quo requiratur authoritas parochi vt sentiebat Nauar. in lib. 4. de spons. cōsil. 47. & 52. sed tantū præsentia ipsius parochi, vt alias in emancipatione dixit Angel. (quæ vide) in l. si Cōsul. n. 3. ff. de adopt. at præsens dicitur Parochus quando adest in aliquo loco, licet inuitus ad ipsum locum trahatur, ergo validum est prædictū matrimoniū. Maior huius argumētationis probatur, in concil. Trid. de reformatione matrimonij c. 1. sessione 24. minor patet ex l. diem proferre §. corā ff. de arbitr.



» l. coram. ff. de verbor. significatione, Coram Titio  
 » (inquit Iure consultus) aliquid facere iussus non vi  
 » detur præsente eo fecisse nisi intelligat: Itaque si  
 » furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur co  
 » ram eo fecisse. Scire autem non etiã velle is debet,  
 » nam & inuito eo rectè fit, quod iussum est. Ha-

tenus Iure consultus. Ex cuius verbis duo optimè  
 deducuntur, primum est in illo, quo præsente actus  
 fieri debet, tantùm requiri scientiam actus, ita vt  
 intelligat actum qui celebratur, (ibi scire autem  
 debet) adque Iure cōsultus docuit in princ. d. legis,  
 coram, aliquãdo tamen ex materia subiecta dice  
 mus coram aliquo fieri actum, vel aliquem actui  
 interesse, licet nõ intelligat, vt in surdo, qui interest  
 missæ, intendit Lusitanus noster doctissimus Ferdi  
 nandus Paez, in cap. missas, de consecrat. distinct.  
 n. à. n. 106. Secundum est voluntatem non requiri  
 ipsius, vt actus fiat (ibi, non etiam velle: nam &  
 inuito eo rectè fit, quod iussum est) tum etiam quia  
 ratio concilij Trident. vbi sup. propter quam irri  
 tauit matrimonia, fuit, ne secretè & clam contra  
 hentes possent cum alijs matrimonia celebrare, &  
 esse in peccato, cui malo succurritur per scientiam  
 parochi, & testium, etiam si inuiti matrimonio in  
 terfuerint. Et ita hæc conclusio approbata fuit ab



dinalibus addentes tamen tunc non valere matrimonium, quando parochus non fuisset adhibitus ad illum actum, sed fortè sacris interesset, vel per viam transiret, quod probabile est. Idque etiam procedit si Parochus data opera nollet audire, vel intelligere, quia cum in fraudem faciat, censetur audire & intelligere l. cum filia. ff. sol. matr. l. cum ita 33. in princ. ff. deleg. 2. & ita fuit decisum per Illustrissimos Cardinales, & tenet Salzedo vir doctrina celebris in additionibus ad Bernardum Diaz cap. 73. notat in sign. Navar. cons. 20. lib. 4. Segura in director. iudic. Ecclesiast. cap. 15. n. 51. Optare tamen maximè constitutionem Summi Pontificis decernentis matrimonia ab illis cōtracta, qui cum pluribus sponis cōtraxerant, non esse valida absq; Parochi complacentia, si enim id non fit, iam ferè nullus erit, qui cogi possit sponsalia observare, nam confectis instrumentis dotis cum vna sponte Parochus vel inuitus ad illum actum matrimonij trahentur, & cum ea matrimonium celebrabit, & ita spōsalia omnia alia evanescent. Quod publicæ tranquillitati nimium aduersabitur. Amplia etiā si pendente lite super sponsalibus de futuro, matrimoniū eo modo celebretur, quia adhuc valebit c. ex literis de matr. contract. cōtra interdictū Ecclesiæ, gl. in c. tua, verb. poteris irritare, de spōsa duor. si vero lis



sit super matrimonio de presenti, vide doctores in  
 dictis locis, Abb. & alios in c. cū in Apostolica .n. 3.  
 de spōs. Couar. de spōs. 2. p. c. 3. n. 3. & 4. Non tamen  
 sufficiet matrimonium sine Parocho celebrare in  
 facie Ecclesiæ, id est in valuis Ecclesiæ, vel in Ec-  
 clesia coram populo, tum quia non dicitur publi-  
 cè aliquid factum quando solennitates omittun-  
 tur arg. l. 3. §. vlt. ff. quod vi, aut clam. l. 2. Cod. de  
 his, qui ex publicis rationibus mutuam pecuniam  
 acceperunt, & ibi gl. verb. occultè: notat Bart. in  
 l. vlt. n. 1. ff. de ritu nuptiar. sed in hac specie omis-  
 sæ fuerunt solennitates, nempe præsentia Parochi,  
 ergo non cēsetur fieri publicè matrimonium, tum  
 etiam quia, si id verū esset, maxima daretur occasio  
 celebrandi matrimonia absq; Parocho, quicquid du-  
 bitet in sign. Nauar. in man. cap. 22. tit. de impedi-  
 mentis interdict. ex eo quia concil. Trident. solūm  
 videatur annullare matrimonia clādestina sine Pa-  
 rocho, & testibus celebrata; non autē illa, quæ tam  
 publicè sūt, cui respondemus publicè non fieri id,  
 quod non habet solēnit. requisitas, vt sup. diximus.  
 Insuper cōcedimus eam fuisse rationē impulsuam  
 Cōcil. Trid. sed negamus, illa ratione cessante, ces-  
 sare legē, quæ generaliter omnia matrimonia an-  
 nullauit sine Parocho & testib. arg. l. prospexit. ff.  
 qui, & à quibus, l. cū tale. §. fallam, ff. de cōdit. & de



mōstr. Dubiū est an Parochus requiratur verus, ita  
quòd realiter Parochus sit, an verò sufficiat haberi  
pro Parocho; verb. gr. an matrimonia valida sint  
corā illo, qui realiter Parochus non erat, vt quia sine  
titulo, vel cum tit. nullo præerat Ecclesie: itē coram  
illo, qui cum laicus esset officiū Parochi per multos  
annos obiit, vt paulò antè vidimus in tribun. in qui  
sitorio quendā, qui spōte cōfessus hæc, & alia imma  
nia crimina, maximam misericordiā cōsecutus est.  
Dixi valere matrimonia corā illis celebrata, quia  
cum ille actus assistendi non sit ordinis, sed solūm  
concilium iubeat, vt Parochus præsens sit, sufficit  
si ille adsit, qui Parochus reputabatur arg. l. Barba  
rius .ff. de offic. præsidis, facit gl. fin. communiter  
recepta in c. nihil, vbi Abb. n. 2. de electione intēdit  
Nau. lib. 4. cōf. 3. Nec putet aliquis appellatione Pa  
rochi intelligi solū Abbatē, Priorē, vel Rectorē be  
neficij, nam & Vicarius perpetuus intelligitur, inò  
& Vicarius, qui ad nutū cōstituitur (vulgo o Cura)  
quia ille, qui subit vicem Parochi (quantū ad hoc)  
Parochus cēsetur, Clem. cupiētes (ibi ab Ecclesiarū  
Rectoribus vel Vicarijs, aut loca tenētibus eorundē  
requisiti fuerint) de pœnis gl. in Clem. 1. verb. pres  
byteri, de priuil. vbi Card. n. 2. Bonif. de Vitalin.  
in d. Clem. cupiētes, n. 19. Nau. in cōf. 23. n. 4. lib. 4.

Quātum attinet ad secundum dubium, an scilicet



si aliquis sponsalia contrahat cum duabus, vel plu-  
 ribus foeminis, & per sententiã iudicis vni sit adiu-  
 dicatus, vel ipse sponsus cum vna illarum matri-  
 monium de præsenti contrahat, postea si hæc quæ  
 vxor fuerat moriatur, an sit obligatus cum alia  
 sponsa contrahere? Pro parte affirmatiua videbatur  
 iudicandum fore, primò quia & si vni ad iudica-  
 tus sit, & interim propter eam rationem non sit cog-  
 9<sup>9</sup>endus cū alia contrahere, tamen, recedente impe-  
 dimēto, cogendus est ad implere id, quod promisit:  
 sic qui votū emisit, si impeditus est, non tenetur vo-  
 tum adimplere, cessante verò impedimēto tenetur  
 votum ad implere c. quod super his, de voto, & in  
 specie in qua præcipit aliquid iudex, si propter im-  
 pedimentū non potuit pars obtemperare præcepto  
 iudicis, colliges ex c. dilecti, vers. si enim, de dolo &  
 cōtumacia, l. 2. §. si quis in iudicio, ff. si quis caution.  
 Secundò facit quòd licet ratione sponsaliorū cō-  
 cedat aliquis non esse virū obligatū, tamen debet  
 cogi ratione promissionis, si enim nō valet vt ago  
 debet valere eo modo, quo valere potest, c. vn. de de  
 sponsatione impub. lib. 6. l. si vnus §. vlt. in princ. ff.  
 de pact. Tertiò facit text. in c. 1. de eo, qui duxit in  
 matrim. quā polluit per adult. vbi tex. inquit quòd  
 vir vxoratus si cognouit secundam, mortua prima  
 vxore, volente secunda (si erat ignorans & putabat



suum esse maritum ) cogendus est ad matrimoniū  
 celebrandum cum secunda, ergo idem dicendum  
 erit in nostra specie in qua de sponsalibus agimus,  
 cum valeat argumentum de matrimonio ad spon-  
 salia l. oratio ff. de sponsal. Contrarium tamen re-  
 spondi, primò quia post contractam primam obli-  
 gationem sponsaliorum, secunda obligatio erat in-  
 efficax, cum enim in matrimonio, vel sponsalibus  
 semel quis obligari possit vni, non duabus, postquā  
 semel est obligatus, si iterū se obligat ( viuēte spōsa,  
 vel vxore ) impossibile agit, & ita non obligatur  
 iuxta regulam nemo potest, de regulis iur. in 6. l.  
 impossibilium .ff. de regulis iur. vnde cum post  
 prima sponsalia impossibile sit iterū se alij per spō-  
 salia obligari, contractus alius sponsaliorum nul-  
 lam producit obligationem. Secundò facit cap. ve-  
 niens. 15. de sponsal. cap. primum, de sponsa duor.  
 vbi sponsalia de futuro dissoluantur per matrimo-  
 nium, cum igitur in hac specie matrimonium ce-  
 lebratum fuisset, dissoluta, sunt sponsalia, id enim  
 verbum, dissoluere, significat, id est vinculū tollere  
 cap. ad dissoluendum, de desponsatione impub.  
 Tertiò facit d. cap. i. de eo, qui duxit in matrimo-  
 nium, quam polluit per adulterium, vbi text. clarè  
 insinuat secundum matrimonium non obligasse,  
 si enim obligasset, & virum, & vxorem putatiuam



cogeret, quom̄ tex. negat, idque clarius probat tex. in cap. libet, de sponsa duorum, vbi sponsalia de præsenti non dissoluuntur per alia sponsalia de præsenti, etiam carnali copula consummata. at d. cap. x. solum probat virum, qui uxorem habuit, si aliam de facto ducit cogendum esse cum illa matrimonium celebrare (mortua prima) si ipsa voluerit, non tamen cogenda est mulier: imo retorquetur argum. d. c. i. nam tex. sic intellectus probat manifestè secundum matrimonium non obligasse, ergo idē dicendum est de secundis spōsalibus iuxta d. l. oratio cum in hac specie, eadē detur ferè ratio in matrimonio & spōsalibus, nam vtroq; casu obligatū impossibile est, iterū se obligare. Nec, hac sententia re-  
**ri** tenta, obstabūt fundamenta, quæ supra proposuimus; non primum, respondemus enim in illis casibus propositis obligationem natam fuisse, cessare tamen propter impedimentum, at in nostro casu obligatio non fuit orta, cum de re impossibili partes contraherent, iuxta d. regulam, Nemo potest, de reg. iur. in 6. l. impossibile. ff. de regul. iur. Ad secundum respondemus negando antecedens, verior enim regula est in dubio neminem videri facere nisi solum vnicum actum (dummodo aliud non colligatur aliunde) l. i. §. si quis ita, in princ. ff. de verbor. l. cum hic status. §. si quis sponsam. ff. de



donat. inter vir. & vxor. Nec obstat d. cap. vnic. de desponsatione impub. lib. 6. d. l. si vnus, procedunt enim in certis casibus, in quibus iura id ob aliquas causas contra iuris communis regulas induxerunt, verbi grat. in matrimonio, pactis liberatorijs, vt alibi dicemus, quæ iura non sunt extendenda ad similes casus cum sint exorbitantia, regul. quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. l. quod vero. ff. de leg. Non obstat tertium & vltimum fundamentum, respondemus enim d. c. 1. de eo, qui duxit in matrimonium quæ polluit per adulterium, esse exorbitans, & poenale (ibi, in poenam) & colligitur ex notatis per doctores ibi, ideoque non fore extendendum de matrimonio, in quo loquitur, ad sponsalia, præsertim cum non detur eadem ratio, imò multum diuersa. Etenim multo maiorem poenam meretur ille, qui matrimonio copulatus, aliam ignorantem tanquam vxorem duxit, quam ille, qui sponsalibus obligatus secundam sponsam de præsentis desponsauit, vt cuiuslibet notum est; nec enim valet argumentum de matrimonio ad sponsalia, nisi eadem detur ratio dict. l. oratio: sic licet sacrosanctum concil. Trident. de reformat. matrimonij cap. 1. sessione 24. irritauerit clandestina matrimonia, non tamen irrita censentur clandestina sponsalia, vt interpretati sunt Illustrissimi Cardinales, & notauit Salzedo in addit.



ad Bernard. diaz. cap. 73. Insignis Nau. in cap. hu  
 manæ aures 22. quæst. 5. quæst. 3. n. 5. & in Man. cb  
 25. n. 144. & ita in Praxi obseruatur.

**SUMMARIVM EX CAP. SEQ.**

**S**i coniuges testentur in vna charta, superstes potest reuocare  
 testamentum. 1.

Actus qui celebrari potest vsque ad mortem, regulariter potest  
 reuocari vsque ad mortem. 2.

Quando duo coniuges testantur in vna charta, non vnum sed  
 duo sunt testamenta. 3.

Traditur cautela ne coniux superstes possit reuocare. 4.

Traduntur aliquot, quæ debet interuenire, vt illa cautela quis  
 possit vti, & primum est ne coniux det licentiam testandi  
 de omnibus bonis. 5.

Vtens cautela prædicta debet dare licentiam ad legandum, &  
 traditur intel' actus l. sicut 8. §. venditionis ff. quibus modis  
 pignus, vel hypotheca soluitur, & l. aliud est vendere  
 fin. ff. de regulis iur. 6.

Qui cautela à doctoribus tradita vti debet, non dabit licentiam  
 ad hereditatem relinquendam, vel quottam titulo vniuer-  
 sali. 7.

In specie l. sicut 8. §. venditionis ff. quibus modis pignus vel  
 hypotheca soluitur; legatum non debetur ex testamento,  
 sed actione mandati. 8.

Donatio omnium bonorum tam presentium, quam futurorum  
 non valet ex communi doctorum sententia. 9.

ADUR clarissima potest, vt interpretatur in ad  
 Interim Cardinales, & notatur salsedo in ad  
 I. iij. ad Ber.



## CAPVT VNDECIMVM.



Volent sæpe sæpius cõiuges vnicum  
 testamentum facere, in quo maio-  
 ratum constituunt, vel quid simile  
 disponunt: mortuo vno, alter super-  
 stes vult reuocare suum testamētū

*Adventu  
 quod & vel  
 qd ubi au  
 reflecte*

quæritur, an possit? & sine dubio dicendum est pos-  
 se: nam testamentum vsque ad mortem reuocari  
 potest, de ambulatoria enim est voluntas testatoris  
 vsque ad mortem cap. cum Marthæ, de celebrat.  
 missar. l. hæredes palam, §. 1. ff. de testam. l. si quis  
 in princ. ff. de leg. 3. l. cum hic status §. pænitiā  
 ff. de donation. inter vir. & vxor. Huius rei ratio  
 illa est, etenim actus qui celebrari potest vsque ad  
 mortē, vel cum moriatur aliquis, regulariter vsq;  
 ad vltimum vitæ spiritum reuocari potest l. quod  
 si iterum ff. de adimēd. legat. facit Ord. lib. 4. tit.  
 63. in princ. At testamentum est actus, qui celebrari  
 potest vsque ad mortem, vel tempore mortis l. 1. ff.  
 de testam. ergo ante mortem semper potest reuo-  
 cari, cum id natura actus, id est testamenti, mirum  
 in modum expostulet. Nec obstat quod testamen-  
 tum coniugum sit vnicum, & videatur confirma-  
 tum morte coniugis defuncti d. cap. cum Marthæ,  
 idēo quē non possit reuocari. Respondemus enim  
 quod

3  
 261



quod licet testamentum sit conditum in vna charta, & vnico contextu, tamen cenferi duo, alterum coniugis defuncti, alterũ superstitis argum. l. scire debemus. ff. de verb. notant doct. in l. patris & filij, ff. de vulgar. intendit Bald. in l. cum quidã Cod. de impuber. & alijs substit. Tiraq. de primog. q. 65. ideoque testamentũ coniugis demortui non posse reuocari cum morte ipsius fuerit confirmatum, at vero testamentum alterius coniugis superstitis, ab eo vsque ad mortẽ potest reuocari: & ita hæc est cõmunis opinio, secũdũ quam olim cõsultuit Oldrad. cons. 174. & multi, quos referũt, & sequũtur Couar. in rubr. detestam. 2. part. n. 8. Tiraq. de primog. q. 68. n. 1. Molina 2. part. de prim. lib. 4. cap. 2. n. 82. Anton. à Gãma decis. 339. n. 1. doctissimus Aluarus Vaz consult. 7. lib. 1. Solet à nostris hac in re tradi cautela quædã ad hoc ne possit superstes coniux suum reuocare testamentũ, vt scilicet quilibet coniux (qui superuixerit) det licentiam defuncto, vt de bonis eiusdem viuentis testetur, tũc enim coniux defunctus poterit testari de suis bonis, & de bonis coniugis superstitis, cum ab eo habeat licentiã iux. l. sicut 8. §. venditionis. ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluitur, quem tex. in hanc sententiam citauit Baldus in cap. 1. §. præterea, num. 1. quibus mod. feudum. amittatur, in v. sibus feudor.

l. 109

laſ;



daf. lib. 1. conf. 13. multi relati à Tiraquel. de iur.  
 mariti glos. 5. n. 145. cum sequentibus, tunc enim  
 non expectatur mors coniugis dantis licentiam ad  
 testandum, sed tantum illius, cui data est licentia,  
 cum ipsius solum sit testamentum; superstes enim  
 coniux. solum cōsensum dedit, vt alter testaretur,  
 diuersa autem sunt testari, & testamento consen-  
 tire, argum. legis, aliud est vendere 121. ff. de regul.  
 iuris: & ita hanc cautelam videtur docere Baldus  
 in leg. nec fratris, num. 1. Cod. de donation. causa  
 mort. & supra citati. Hæc tamen cautela sic sim-  
 pliciter accepta dubia videtur, qua propter vt ea se-  
 cure vtantur testatores, aliqua præmittenda sunt.  
 Primò nec, admissa hac cautela, Iudicem id debe-  
 re iudicare, si licentia facta fuit testandi de omni-  
 bus bonis tam præsentibus, quàm futuris, quia tunc  
 non valebit: debet igitur coniux, qui licentiã de-  
 dit aliquid reseruare ad testandum aliàs prædicta  
 licentia erit nulla, & irrita cum priuetur testandi  
 facultate, leg. stipulatio hoc modo, & ibi notatur  
 ff. de verb. Ord. lib. 4. tit. 44. §. penul. declarat  
 Penha regul. 21. a princ. Anton. à Gamma vbi su-  
 pra. Secundò intellige necessarium esse coniugem  
 dare alij licentiam ad legandum, ad id enim possu-  
 mus alicui dare licentiam, iuxta d. l. sicut 8. §. vendi-  
 tionis ff. quibus modis pign. vel hypotheca soluitur:

facit



facit l. nec fratris Cod. donat. causa mortis. Nec obstat d. l. aliud est vendere §. fin. quia procedit in legatis ordinarijs, & illis, quæ plerumque fieri consueverant, non verò in extraordinario, quale est illud, quod quispiam concedit alicui vt de suis bonis relinquat iuxta d. §. venditionis, qui sic concordandus est cum d. §. fin. Tertiò intellige non procedere illam doctorum cautelam quando alter cõiux licentiam concederet ad relinquendum hæreditatem ex bonis coniugis superstitis, vel quottam titulo vniuersali, nemo enim potest hæredem aliũ facere de bonis, quæ sua non sunt, quod tribus fundamentis probatur, primò quia daretur repugnantia contra regulam legis, vbi repugnantia .149. ff. de reg. iur. repugnantia autem in eo reperitur, quia esset hæreditas, & non esset hæreditas, idque patet quia daretur hæreditas, nempe illa, quæ ex testamẽto debet peruenire ad hæredem, & non daretur hæreditas, cum hæreditas sit ius, quod defunctus habuit tempore mortis l. hæreditas 63. l. hæredem .6. ff. de regulis iur. defunctus autẽ in prædictis bonis nullum ius habuit, sed tantum licentiam disponendi, & absurdum est dicere, minus ius habere testatorem, quàm hæredem l. in omnibus, vers. non deo ff. de regul. iur. l. nemo plus, 163. ff. eodem: faciunt ea quæ notat Ias. in l. fin. Cod. de hæredib.



instit. & in l. apud Iulianum, §. constat n. 2. ff. de  
 leg. 1. Secundò facit pro eâdem sententia quòd in-  
 specie d. §. venditionis, legatum illud non debetur  
 ex testamento solùm, sed etiam actione mādati ac-  
 quisita hæredi, quam ipse hæres tenetur cedere le-  
 gataro iuxt. regul. l. ab eo, Cod. de fideicommiss.  
 Ratio est quia dominus rei legatae non fecit testa-  
 mentum, nec legauit, & ideò ab eo non potest res  
 legata solùm acquiri ratione testamenti, sed ex eo  
 quia alij mandauit, vt de re legata disponderet: & ita  
 concludit Bart. in l. cum quis decedens, per text.  
 ibi in princ. n. 3. ff. de leg. 3. idem Bart. cons. 213.  
 & nouissimũ est, inauditumq; in iure nostro quod  
 hæreditas non peti possit ex testamento, sed actio-  
 ne mandati contra leg. obuenire, & ibi notatur. ff.  
 de verbor. significatione, & quòd hæreditas detur  
 ex pacto contra l. hæreditas Cod. de pact. conuent.  
 l. fin. Cod. de pact. tradit aliud agens Molin. de  
 primog. 1. part. lib. 1. cap. 26. n. 6. D. Anton. à  
 Gamma decis. 386. n. 1. 3. & vltim. Tandem vr-  
 get quòd si testamentum posset fieri de bonis alie-  
 nis cum licentia domini, nullo modo recipienda  
 esset opinio communis, de qua in d. l. stipulatio hoc  
 modo cõcepta, & Ord. vbi supra quæ docet donati-  
 onem omnium bonorum tam præsentium quàm  
 futurorum invalidã esse ex eo quia auferat testãdi  
 facul-



facultatem, cum ille qui donauerit sua bona futura & presentia adhuc possit testamentum condere, & ita non auferat sibi facultatem testandi, cum possit sibi quispiam dare facultatem vt de suis bonis testetur. Nec huic difficultati satisfaciet qui dixerit non esse attendendum ad futurum euentum, id est posse quempiam dare licentiam ad testandum illi, qui omnia sua bona presentia, & futura donauit: hæc enim non veniunt in consideratione, l. 1. ff. de author. tutor. Respondemus enim tunc non esse attendendum ad futurum euentum quando ille futurus euentus nihil operaretur leg. stipulatio 14. §. Diuus. ff. vt legatorum, seu fideicommissorum nomine caueatur; sed in hac specie, de qua agimus futurus euentus multum operaretur, idque patet quia donatio bonorū presentium valet quia expectatur futurus euentus, nempe presentia bona donantem posse acquirere bona alia, de quibus testari possit, & ita non auferit sibi testandi facultatem, vt notatur in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & aduertit post alios Couar. lib. 3. resol. cap. 12. n. 4. in princ. licet alij contradicant vt per Duenh. regul. 219. n. 1. vnde si in hac specie donatio sustinetur ex eo quia expectatur futurus euentus, nempe posse bona acquirere, de quibus testetur, illa etiam debuit sustineri presentium, & futurorum, ex eo quia expecta-



tur futurus euentus, nempe posse quempiam illi dare licentiam ad testandum de suis bonis. At illa opinio receptissima est (& de veritate illius non disputamus) nempe non valere donationem bonorū præsentium, & futurorum, ex eo quia aufert testandi facultatem, ergo non potest quis testamentum condere, in quo hæredem relinquat aliquem alienorum bonorum etiam cum licetia domini. Vnde qui voluerit securè vti prædicta doctorum cautela reseruet sibi aliquid ad testandum, & det licentiam alteri vt per viam legati de cæteris suis bonis disponat iuxta d. l. sicut §. venditionis. ff. quibus mod. pign. vel hypotheca soluitur, & tradita per doctores superius citatos.

*SYMMARIUM EX CAP. SEQ.*

**D**eclearatur quomodo sint collocanda puncta in l. hæredem ff. de his, quibus vt indignis.

1. Qui non vindicabat mortem defuncti testatoris, tanquam indignis amittebat hereditatem cum fructibus.

2. Insuper habere, significat omittere, & negligere.

3. Erat Papiniano iure cõsulto peculiaris phrasis, insuper habere, pro negligere.

4. Hodie non videtur esse in vsu decisio huius legis, hæredem ff. de his, quibus vt indignis.

5. CAP.





Hæredem (inquit subtilis Papinia-  
 nus in l. hæredem .ff. de his quibus  
 vt indign.) qui sciens defuncti vin-  
 dictam omisit, & insuper habuit,  
 fructus omnes restituere cogédum  
 existimaui: nec probè desideraturum actionem cõ-  
 fusam restitui. Deceptum autem ignorantia facti  
 bonæ fidei possessoris defensionem habiturum, ante  
 motam, scilicèt controuersiam si ratio fructuũ sub-  
 ducatur: nec improbè cõfusam actionem reddi po-  
 stulaturum. Hactenus Iure consultus: sic punctis,  
 & virgulis notatur hic text. cæterũ aliter res est in-  
 telligenda, & aliter puncta sunt collocanda, vt sci-  
 licèt, virgula constituenda sit in verbo, insuper ha-  
 buit; non verò in verbo, omisit; quasi Iuris cõsultus  
 dicat hæredem, qui sciens defuncti vindictam omi-  
 sit, & insuper habuit, fructus omnes restituere co-  
 gendum existimaui: non enim in textu illud ver-  
 bum, insuper habuit, coniungendum est cum illo  
 verbo, fructus, sed cum illo verbo, omisit, quasi di-  
 cat Iuris consultus, qui vindictam defuncti omisit  
 & neglexit omnes fructus debet restituere. Etenim  
 ille qui occisi necem in iudicio non vindicabat ac-  
 cusando interfectorem, idque facere negligebat  
 indig-



indignus erat hæreditate, & ab eo tanquam ab indigno auferbatur cū omnibus fructibus l. 1. Cod. de his quibus vt indignis, idq; Papinianus docet in hac l. hæredem. Etenim, insuper habere, hoc in loco, non significat, de super tenere, sed negligere A. Gellus lib. 1. noct. Attic. cap. 19. & lib. 4. c. 1. Imò & hoc verbū in hac significatione familiare erat Papiniano Iuriscōsulto, vt colligitur ex l. sunt personæ (est autem lex illa Papiniani) .ff. de relig. & sumpt. funer. nam propter publicam vtilitatem (inquit Papinianus) ne insepulta cadauera iacerēt strictam rationem insuper habemus, quæ nonnūquam in ambiguis religionū quæstionibus omitti solet: nam summam esse rationem quæ pro religione facit. Ex quibus verbis colligimus illa verba, insuper habere, significare negligere, non vero de super tenere, vt aliqui parum politè existimant, Illud non est omittendum quòd licèt hæredes possint absque peccato vindictæ & odij vindicare necem defuncti in iudicio, iuxta gl. communiter receptam in cap. pen. verb. emendam de homicid. lib. 6. D. Thom. 22. quæst. 108. art. 1. vbi Caiet. post alios Couar. lib. 2. Variar. resol. cap. 10. n. 6. Gomez. de delict. cap. 1. n. 29. tamen quia id magnum periculum continet, qui enim in iudicio accusat, vix est vt omnino odio careat, & cum vi-



deatur aliquantulum deuiare à perfectissima cha-  
 ritate Christiana, vt non dimittamus peccatum  
 in nos, aut in nostros commissum hæc lex, hære-  
 dem, & eius decisio videtur abijisse in dissuetu-  
 dinem idque securè asserit Cardanus lib. 5. de sa-  
 pientia, licèt existimet melius fuisse consultum  
 Reipublicæ si adhuc hodie obseruaretur.

*is habens in  
 nise pessionem  
 idq; nra ius  
 cõm redolens*

**S Y M M A R I V M E X C A P . S E Q .**

- P** R o p o n i t u r f a c t i s p e c i e s . 1.  
 Non potest erigi noua parochia inuito Parocho.  
 Conclusio prædicta limitatur, quatuor interuenientibus. 2.  
 Vt noua erigatur Parochia, existente veteri, requiritur con-  
 sensus Parochi, quem si ille iniuste denegauerit, Episcopus  
 potuit facere. 3.  
 Secundò requiritur consensus Capituli, licèt ad Capitulum ex  
 illa erectione nullum incommodum perueniat. 4.  
 Tertio quòd detur iusta causa nempe populi multitudo, quem  
 antiqua Ecclesia commodè non possit capere, notabilis di-  
 stantia, fluius, qui hyberno tempore commodè non possit  
 transuadari, & alia impedimenta huius generis. 5.  
 Quarto quòd remaneant sufficientes redditus ad sustentan-  
 dum commodè Parochum veteris Ecclesie. 6.

**C A P .**



## CAPVT XIII.



IN hac insigni & nobilissima ciuitate Eborensi, quædam est parochialis Ecclesia dicata diuo Antonio Eremitæ, cuius redditus inter Archiepiscopũ, & Capitulum diuiduntur, duæ partes pertinent ad Archiepiscopũ, vna ad capitulum: Cura ipsius Ecclesiæ pertinet ad Rectorem, & beneficiarios quosdam; reliqui beneficiarij habent simplicia beneficia, propter quæ choro inserviunt. Quæsitum fuit an posset Archiepiscopus, inuito Capitulo, & beneficiarijs eiusdem parochiæ, duas de nouo erigere: ita vt ex vna quæ diuo Antonio Eremitæ consecrata est, tres fuissent, nempe antiqua Diui Antonij, S. Ioannis, & S. Marthæ? Dixi id minimè fieri posse inuito Capitulo, & beneficiarijs eiusdem Parochiæ Diuo Antonio Eremitæ consecratæ. Idque suadetur quia, inuito Parocho, & eo, qui aliquod ius in Ecclesia veteri habet, non potest erigi noua alia parochia, ne sine consensu alicuius sua res sibi auferatur. l. id quod nostrum ff. de regulis iuris: intendit Summus Pont. in cap. ad Audientiam, de Ecclesijs ædificand. vel reparand. ibi, ad præsentationem rectoris Ecclesiæ maioris cū canonico fundatoris



assensu instituas: & ibi, Si verò persona matricis Ecclesie &c. Intendit Concil. Trident. session. 21. de reform. cap. 4. statués in ea re Episcopos tanquam delegatos à Sede Apostolica procedere gl. vlt. in c. nulli. 99. distinctione, Abb. in d. cap. ad aud. etiam

3 n. 2. Conclusio hæc limitatur quatuor interuenientibus, ita vt Archiepiscopus possit nouam parochiam erigere, si prius quatuor interueniant:

4 primum est quod Rectori, vel ei, ad quem spectat commodum ipsius veteris Ecclesie, deantiatur erectio nouæ parochie, illique superior imperet vt consentiat, quod si noluerit suum præbere consensum superior faciet id redigere in actis, & tunc procedet vterius vt colligitur ex concil. Trident. vbi supra Abb. in d. cap. ad audientiam, num. 2. cum igitur id in nostro casu non fuerit factum non potuit noua parochia erigi: iuuat cap. Abbatibus, cap. placuit. 12. quæst. 2. cap. primum, cap. vt super. §. vnicò, de rebus Ecclesie non alienand. oportet etiam quod consensus Capituli interueniat in quacunque erectione nouæ parochie, etiam si ad illud non pertineat specialiter incommodum nouæ erectionis, idque probatur sic, Episcopus non potest aliquid alienare, quod ad Ecclesiam suam pertineat, vel rem mensæ Episcopalis sine consensu Capituli cap. pastoralis, de donat. cap. Iuan.



nuper, de his qui fiunt à Prælat. sine consensu Capituli; at qui in hac noua erectione fit alienatio, id enim quod ad vnam Ecclesiam pertinebat, alteri tribuitur, vt probat text. in cap. tua nos 6. de Eccle-  
 siis ædificand. vel reparandis, ergo Episcopus non potest sine consensu Capituli erigere nouam Parochiam, optimus text. in terminis in cap. præcipimus. 26. q. 1. text. notab. in cap. 1. de procurat. in 6. in quo probatur, quòd licet bona sint diuisa inter Episcopum & Capitulum non posse ipsum Episcopum ardua negotia expedire sine Capitulo, què text. ad id adducit Abb. in cap. causam quæ, in 1. n. 6. de iudic. cum igitur consensus Capituli non interuenerit, non potest erigi noua parochia: id tamen hodie non procedet si Episcopus declarauerit se non vt ordinarium, sed delegatum à sede Apostolica procedere, arg. concil. Trident. vbi supr.

Tertio requiritur quod populus habeat impedimentum ad audienda diuina, vel quia numerosus est, & Ecclesia parua, vel quia fluuius adest, qui hybernis auctus aquis impedit Parochianos Ecclesiã adire; tunc enim rectè poterit noua Parochia erigi, d. cap. ad audientiam, de Eccles. ædificand. vel reparand. ibi quod villa, quæ dicitur .N. tantum perhibetur ab Ecclesia Parochiali distare, vt tempore hyemali cum pluuiæ inundat non possint parochi-



77 ani sine magna difficultate ipsam adire vnde non  
 77 valent congruo tempore Ecclesiasticis officijs in-  
 77 teresse: notat Abb. in cap. tua nos .n.2. de Ecclesijs  
 77 ædificand. vel reparand. d. cap. ad audientiam, ibi,  
 77 mandamus quatenus si res ita se habet &c. intendit  
 77 Concil. Trident. vbi supra: cum igitur templū an-  
 77 tiquum diui Antonij sit nimis amplum, & possit  
 77 multo maiorem populum capere, nullusque inter-  
 77 iaceat fluuius cum in foro ciuitatis Eborensis col-  
 77 locatum sit, & Parochiani in ipsa vrbe commorē-  
 77 tur non possunt nouæ parochiæ erigi, imò ex illa  
 77 erectione multa apparent incōmoda circa cultum  
 77 diuinum quia illæ Parochiæ nouæ, solūm habent  
 77 quendam sacristam, & vnum Parochum, qui mi-  
 77 nimè sufficiunt ad exhibēdum decenter cultum di-  
 77 uinum, vt in facti contingentia deprehenditur.

7 Quartò requiritur quod parochus veteris Eccle-  
 77 siæ habeat alimenta necessaria ad commodam su-  
 77 stētationem, aliās non poterit noua Parochia erigi  
 77 d. cap. ad audientiam, ibi, quia igitur dicta Ecclesia  
 77 ia dicitur redditibus abundare quòd præter illius  
 77 villæ prouentus minister illius conuenienter valeat  
 77 sustentationem habere &c. Nam sustentatio mi-  
 77 nistri præcipuè attendi debet, argumento cap. cum  
 77 secundum Apostol. de præbend. cap. de his, de  
 77 Ecclesijs ædificand. vel reparand. insign. Nauar.



de spolijs Clericor. §. 10. num. 7. cùm igitur ex hac noua erectione niniũ defraudentur canonici quar- tenarij, bacchalaurei, & capellani huius almæ Ec- clesiæ metropolitanæ Eborensis, imò & ipsi bene- ficarij Ecclesiæ S. Antonij, quibus tam congrua portio non remanet. Consulendo, respondi, non posse parochias nouas erigi, erectasque de facto ex- tingendas esse iuxta superius dicta.

*SYMMARIUM EX CAP. SEQ:*

- R** eferuntur iura scilicet l. si cum hæres 4. ff. quando dies le- gati cedat, & l. hæres meus. ff. condit. & demonstr. 1.
- Referuntur tres intellectus ad illa iura, & rejiciuntur. 2.
- Non est differentia in hoc legato, vel stipulatione, si moriar, vel cum moriar. 3.
- In illa stipulatione, si moriar, vel cum moriar, statim nascitur obligatio, & actio, 4.
- In legato illo, Si hæres morietur, vel cum hæres morietur, cẽ- tum Titio dato, cẽsetur illa conditio adscripta, si casus mor- tis hæredis, viuo legatario, contingat. 5.
- In legato illo, Si hæres morietur, vel cum hæres morietur, cẽ- tum Titio dato, non solum datur cõditio omnino exitura, de morte hæredis, sed casualis, scilicet si vixerit legatarius tempore, quo hæres moriatur. 6.
- Traditur intellectus ad l. Si cum hæres, 4. ff. de adimend. leg. & ad l. hæres meus. ff. de cond. & demonstr. & iura similia. 7.
- Legatum illud, Si morietur Titius, hæres centum ei dato, est purum, & ratio diuersitatis assignatur. 8.
- In stipulationibus factis, cùm illa conditione Si moriar, vel cum moriar, semper dispositio censetur pura. 9.





**S**I cūm hæres morietur legetur, con-  
 ditionale legatum est: denique viuo  
 hærede defunctus legatarius ad hæ-  
 redem non trāsferit: si verò cum ipse  
 legatarius morietur, ei legetur, cer-  
 tum est legatum ad hæredem trāsmitti. Ha ctenus  
 Vlpianus Iureconsultus in l. 4. ff. quādo dies legat.  
 cedat, id ipsum antea senserat Papinianus in l. hæ-  
 res meus. ff. de condit. & demonstrat. Hæres meus  
 cum morietur Titius (inquit subtilis Papinia nus)  
 centum ei dato, purè legatum est, quia non condi-  
 tione, sed mora suspenditur. Non potest enim con-  
 ditio non existere. Hæres meus cum ipse morietur  
 centū Titio dato, legatū sub conditione relictū est.  
 Quauis enim hæredem esse moriturum certum  
 sit, tamen incertū est, an legatario viuo dies legati  
 non cedat, & non est certum legatum ad eum per-  
 uēturum. Ha ctenus Papinianus, qui duo insignes  
 Iure consulti in casibus ferè eisdem diuersum ius  
 cōstituunt. Quapropter gl. in d. l. hæres meus, verb.  
 non existere existimat in primo casu d. l. hæres, le-  
 gatum esse conditionale, sed haberi pro puro, hunc  
 intellectum approbat Bart. in d. l. hæres meus. n. i.  
 asserens legatū huiusmodi esse purum, quoad transf-  
 missionem



missionem, & quo ad impediendam conditionem indebiti, sed quo ad alia conditionale, sed hæ solutiones sunt fragiles, inciuile enim est dicere, est purum legatū quo ad hoc, & est conditionale quoad illud, nullam assignando rationem. Urget etiam quòd Iureconsultus in l. si pupillus. §. 1. ff. de nouation. indistinctè ait, qui sub conditione stipulatur, quæ omnino extitura est, purè videri stipulari.

Secundò facit l. nam si cum moriar. cum l. sequenti ff. de conditione indebiti, vbi debitor (sub conditione, Si cum moriar) non repetit, quasi conditio illa non faciat dispositionem conditionalem, alias repeteret, l. sub conditione debitum 16. ff. eod. tit. de conditione indebiti, idem probat l. Iulianus verum debitorem .ff. eodem tit. vbi in illa conditione, Siue nauis ex Asia venerit, siue non, quæ omnino extitura est, & quæ æquiparatur cōditioni, si moriar, vel cū moriar, iuxta l. huiusmodi. ff. quādo dies legati cedat, si debitor soluit, non repetit.

Tertiò facit d. l. hæres meus, vbi in secundo casu, ideo censet legatum relictum esse sub conditione, quia incertum est an legatario viuo, dies legati non cedat, ergo apertè sensit Iureconsultus in primo casu purum esse, quia dies legati cessarat, & tamen in legato conditionali nunquam dies legati cedit, pendente conditione, l. Si post diem 5. ff. quando

dies



dies legati cedit. l. cedere diem, vers. vbi sub condi-  
 tione. ff. de verb. significatione; ergo ex mente Iure  
 conf. sine dubio in primo casu legatum purum est:  
 qua propter Ias. in l. sub conditione. n. 2. ad fin. ff.  
 conditione indebiti, distinguit inter cōtractus, &  
 vltimas voluntates, in illis enim si detur conditio  
 omnino extitura transmittitur ad hæredes obliga-  
 tio, & si solvatur debitum non erit repetitio, at verò  
 in vltimis volūtatibus contrariū est, quia, vt inquit,  
 potest deficere & ideò repeti, arg. l. cum hæres, in  
 prin. ff. quādo dies legati cedat. Sed hæc solutio Ias.  
 non est tenenda quia siue in cōtractibus, siue in vl-  
 timis voluntatibus, si detur solūm conditio omni-  
 no extitura, transmittitur legatum, cum sit purum  
 iuxta, d. l. si cum hæres, in vers. si vero, & in d. l. hæ-  
 res meus, in primo responso. Aliter subtilis Costa  
 lib. 1. Select. cap. 17. & cap. 18. & cap. 19. in omni-  
 bus enim his capitibus de hac materia loquitur, sed  
 ita intricatè, vt quid sentiat non facilè possis perci-  
 pere, agnoscit enim in princ. cap. 17. stipulationē,  
 Si morieris, non esse præsentem, nec esse cōditiona-  
 lem; agnoscit etiam ibidē. n. 3. in ea non esse natam  
 obligationē, nec actionem: videns autem maxmè  
 eius opinioni aduersari l. nam & si cū moriar. ff. cō-  
 dict. indebiti noua principia docere coepit, asserens  
 in hūc modum in d. c. 18. n. 6. Sic regulam cōstitu-  
 emus



emus in huius tituli materia notabilem, quod con-  
 ditio indebiti impeditur non tantum, si is qui per  
 errorem soluit, debebat, sed etiam si non debebat,  
 certum tamen sit omnimodo debiturum. &c. Sed  
 illud principium nulla lege confirmat, nulla ra-  
 tione defendit, sed solum ex eo, quia pro comperto  
 habet in illa stipulatione, Si moriar, vel Cum mo-  
 riar, ante mortem promissoris nullam esse natam  
 obligationem, nec actionem cum id sit aduersus co-  
 munem nostrorum sententiam, vt ex ipso colligitur  
 in cap. 18. n. 2. Quapropter, his omnibus reiectis,  
 ad intellectum horum iurium aliqua praeiudicia  
 sunt, primo praemittendum est, nullam esse diffe-  
 rentiam in hac dispositione, Cum moriar, vel Si  
 moriar, vbique enim conditio est propter diei in-  
 certitudinem l. quodcumq; §. non solum ff. verb.  
 oblig. colliges ex Cost. in d. cap. 17. doctores co-  
 muniter in d. §. non solum, & in l. 1. ff. condit. &  
 demonstrat. licet gl. in d. l. Nam si cum moriar. &  
 ibi Bart. fluctuent: contra quos facit l. 1. ff. condit.  
 & demonstration. vbi dies mortis, dies incertus  
 dicitur, & distinguitur à die certo, per Iureconsult.  
 ibi, qui clarè docet, appposito die certo solui posse  
 legatū quia iam celsit dies, licet non venerit: secus  
 esse, si legato adscribatur dies mortis in hūc modū,  
 Haeres meus cū morietur, decem Titio dato, quia  
 tunc



tunc nec cessit dies, nec venit propter diei incertitudinem, adiuncta l. cedere diem. ff. de verbor. significatione, secundum quam intelliges d. l. primam ff. condit. & demonstrat. dies autem incertus, conditionem in testamento facit, l. dies 74. ff. condit.

4 & demonstr. <sup>sup</sup> Secundò præmittendum est verriorem esse sententiam, gl. in cap. fin. de solut. verbo. indebitam, quam communiter esse receptam colliges, ex adductis per Cost. in d. cap. 18. num. 2. (licet ipse opinioni d. gl. contradicat:) quod scilicet in illa stipulatione, Promitto centum, si moriar, vel cum moriar, statim nata est obligatio & actio, licet mora suspendatur quousque promissor mori incipiat, l. quid vos. §. i. ff. de manum. testam.

Pro qua sententia facit, quod contractus aut sunt puri, aut in diem, aut sub conditione arg. l. cedere diem. ff. de verbor. significatione, & in legatis id ipsum intedit docere Vlpian. Iureconsult. in l. i. ff. condit. & demonstrat. in quibus iuribus luce meridiana clarius probatur, solum in contractu conditionalis, vel legato non cedere diem obligationis, id est non nasci obligationem: at in hac stipulatione vel legato, Si moriar, vel Cum moriar, non datur conditio nec stipulatio, aut legatum sub illa forma conditionale censetur, d. l. si cum hæres. in secundo responso d. l. hæres meus, in primo responso (ibi purum

*quid vos 18  
in hunc l.  
et dicitur  
atque respondet  
in hunc l.  
et dicitur*

pu  
no  
co  
du  
fu  
se  
ce  
l.  
tra  
lis  
h  
er  
r  
n  
ta  
d  
c  
le  
q  
d  
a  
h  
C  
e  
i



purum est) l. pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nouat. ergo in contractu, vel legato relicto sub illa condit. statim cedit dies, idest nascitur obligatio.

Secundò facit l. Nam & si cum moriar. ff. de cōdictione indebiti, vbi Iure consultus ait debitorem sub illa conditione soluentem non repetere, ex eo scilicet, quia in omnibus cōtractibus puris in diem celebratis, si debitor ante diem soluat, non repetit, l. in diem, 10. ff. de cōdictione indebit. sed cōtractus gestus sub cōdictione omnino extitura qualis est, Si moriar, vel Cum moriar, censetur purus l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nouation. ergo debens sub cōdictione, Si moriar, vel Cum moriar, si soluit non repetit, & hæc est vera ratio d. l. nam si cum moriar, non illa noua, quam excogitauit Costa vbi supra cap. 18. n. 6. Nec his obstabit difficultas Costæ vbi sup. n. 2. quia magis dictis Accurtij repugnat, quàm opinioni supradictæ, etenim legataris, aut stipulationē post mortem, vel pridie quàm moreretur, veteres Iure cōsulti improbauit, quod testator, vel promissor inique voluisset heredem solum obligare, videreturque iniuile heredē aliquā obligatione adstringi, quam defunctus non haberet; at in legato vel stipulatione, Si moriar, siue Cum moriar, contrariam erat, in qua obligatio, & actio statim nata erat, sed suspendebatur quousq;

veniret



veniret dies mortis, in quo iam in ultimo vitæ spiritu obligatio efficax erat, & defunctus (si per tēpus liceret) posset cōueniri l. quid vos. §. 1. ff. de manum. test. secus in legato, vel stipulatione post mortē, in qua obligatio, nec in vita ortū habebat, nec in ipso vitæ ultimo spiritu, sed post mortē defuncti testatoris, vel promissoris, vt colliges ex. §. post mortē, Inst. de leg. l. vnic. cod. vt actiones ab hærede & cōtra hæredem incipiant. Tertiò præmittendū est in illo legato, Cum morietur hæres, cētum Titio dato, illud esse intelligendū si casus mortis hæredis viuo legatario contingat, quoniam causa, ex qua debetur legatum præcedere debet. l. huiusmodi 13. ff. quando dies legati cedat, cū igitur in eo legato cōditio in effectu adscribatur, meritò ad hæredē legatarij non transmittitur, vt ait Iurecōsultus, in d. l. Si cū hæres, in primo respōso, & in d. l. hæres meus, in secūdo responso, quæ iura sic intelligēda sunt: non enim in illis speciebus facit solū legatū cōditionale, cōditio,

6 Si morietur hæres, vel Cum morietur: sed etiā alia verba, cētum Titio dato, cum oporteat tēpore mortis hæredis legatarium viuere, cū legatum detur; aliās deficiet cōditio: cū igitur possibile sit cōditionē non impleri, si legatarius non viuat tēpore, quo hæres moritur, legatū sine dubio conditionale est, cū iam non sit relictū sub cōditione omnino



extitura, vt ingenioſè ſenſit Accurt. in d. l. huius-  
 modi, verb. debitum iri. Pro qua opinione facit l. si  
 pecunia, 12. §. 1. ff. de legat. 2. l. Stichum Titio. §. pen.  
 ff. ſtatu liber. Ex quibus conſequitur rectè Vlpian.  
 in d. l. si cum hæres, in primo reſponſo, Papinianū  
 in d. l. hæres meus, in 2. reſponſo, Vlpianū in d. l. i.  
 ff. de cond. & demonſtr. Paulum in d. l. si pecunia  
 §. vnic. Pomponium in d. l. huiusmodi. ff. quando  
 dies legati cedat, reſpōdiſſe illud legatum, Si hæres  
 morietur, vel Cū hæres morietur, dato Titio cē-  
 tū, eſſe cōditionale. Difficultas nūc verſatur in alia  
 ſpecie, Hæres meus dato Titio cētum Si morietur  
 legatarius, vel Cū morietur legatarius, quanam ra-  
 tione hoc legatū non erit cōditionale, vt illud ſupe-  
 rius? ratio eſt in prōptu: quia hīc ſolūm reperitur cō-  
 ditio omnino extitura, verbi gr. Si morietur lega-  
 tarius, vel Cum morietur, & ita diſpoſitio cenſetur  
 pura iuxta d. l. pupillus. §. qui ſub cōdit. ff. nouat. nec  
 eſt neceſſariū quōd legatarius viuat tēpore, quo hæ-  
 res primus moritur, cum in illis verbis, Hæres dato,  
 non ſolūm ille primus hæres, ſed hæres illius, & cæ-  
 teri intelligātur iuxta illud axioma, quōd hæres hæ-  
 redis mei, meus hæres eſt, l. hæredis appellatio 65. l.  
 hæredis appellatio 70. ff. de verb. ſignificatione  
 cū igitur quilibet hæres morienti Titio teneatur  
 dare centum, idque non dependeat ex alia condi-  
 tione



tionem, sed tantum ex illa, Si legatarius moriatur, & illa sit omnino extitura, ideo Papinianus in d. l. hæres meus, in primo responso, dixit, legatum purum esse: cui consonant alia Iuris consultorum responsa superius allegata. Illud pro complemento huius materiæ adjiciam, in stipulationibus cū illa conditione. Si moriatis, vel Cum moriaris semper dispositionem censerī puram cū illa spes semper transmittatur. *§. de conditionali, Instit. de verbor.* & notauit nimis eleganter Iacobus à Saa de primog. n. 29. ad fin. & in cōtractibus non solum caueamus nobis, sed etiam nostris hæredibus, l. vlt. Cod. de contrahend. & committenda stipulatione, in quo casu rectè procedunt tradita per Ias. in d. l. sub cōditione. n. 2. ad fin. ff. conditione indebiti.

## SUMMARIVM EX CAP. SEQ.

- R**efertur verba Iure consulti.
1. Testatore habente filium, & ex eo nepotem, exheredante filium, & præteriente nepotem, testamentum erit nullum, si tempore mortis testatoris filius mortuus erat, secus si vivebat.
  2. Si filius tempore mortis testatoris erat in potestate hostium per ius testamenti, nam si filius postliminio redierit, testamentum valebit, si vero non redierit testamentum est nullum.
  3. Verbum *repedauit* habet hanc significationem, id est rediit.
  4. Taxantur Accurtius, & Antonius Augustinus qui legunt *repudiant*, vel *pependit*.
  6. Approbatur expositio verbi *repedarūt* tradita ab Andr. Alciat.



## CAPVT XV.



I filium exhæredauero (inquit  
 Paulus Iure cōsultus, in l. si quis  
 posthumos 9. §. i. ff. de liber. &  
 posthum.) nepotemque ex eo  
 præteriero, & alium hæredem  
 instituero, & superuixerit filius  
 post mortem meam: licèt ante  
 aditam hæreditatē decesserit, non tamen nepotem  
 rupturum testamentum, Iulianus & Pomponius,  
 & Marcellus scribunt. Diuersum est si in hostium  
 potestate sit filius, & decesserit in eo statu, rumpit  
 enim his casibus nepos testamentum: quod si mo-  
 riante auo filius repedauerit, non abscisum est, ut  
 superiore casu fuit. Hactenus Iure cōsultus, qui ut  
 videmus explicat dubia circa exhæredationem, &  
 præteritionem sui hæredis, aitq; testatorem haben-  
 tem filium, & ex eo nepotem, filium exhæredantē,  
 nepotemq; præterientem, alium hæredem sibi insti-  
 tuisse, in quo casu asserit quod si filius tēpore mor-  
 tis testatoris uiuus fuerit, licèt moriatur ante aditam  
 hæreditatem, non tamen rumpet nepos testamen-  
 tum quasi præteritus, cū tempore mortis testatoris  
 primum locum suicitatis nepos minimè habuerit. Si  
 tamen tēpore mortis testatoris filius est in potestate

N

hostium



hostium, & postea mortuus est in captiuitate, nepos sine dubio rumpet testamentum quia fingitur eo tēpore minimè viuere, imò præambula hora captiuitatis diem obijisse, l. in bello. §. si quis capiatur, ff. de captiuis, & postliminio reuersis, quòd si ipse filius, qui in potestate hostium fuit, post mortem patris sui, & eius filij aui repedauit, id est redijt, pedem retulit, non rumpet nepos testamentum quia cum postliminio reuersus fuerit fingitur nūquam in captiuitate fuisse d. §. si quis capiatur l. quod si ij. ff. de captiuis & postliminio reuersis idq; significat illud verbū, repedauit, vt colligitur ex Amian. Marcellino lib. 24. Et (inquit) omnibus ferro flammaq; absumptis ad signa repedauit ocuis miles. Passim vtitur eo verbo author qui trāstulit Iosephum lib. 18. de antiquitatibus cap. 9. in fin. Vitellius interea, inquit, in Antiochiam repedauit, & alibi sæpe: nec audiendus est Accurtius, qui legit, repudiavit: vel pependit, quem in vltima litera, sequitur Anton. Augustin. lib. 3. emendationum cap. 7. ita legens. Rumpit enim his casibus nepos testamentum, quod morienti auo filij ius pependerit, non abscisum vt superiore casu fuerit. Contra quem facit, nam si Iure cōsultus loqueretur per illud verbū pependerit, non dixisset securè, non esse abscisum testamentum, sed id pendere, donec filius ab hostiū

potestate



potestate reuerteretur, vel in captiuitate moreretur: cum igitur in hoc vltimo casu Iure consultus dicat securè non fuisse absilum testamētum, manifestè colligitur filium postliminio reuersum esse & ita repedasse, id est ad suos rediisse, quod ante docuerat Alciat. lib. 1. prætermissorum vers. repedare.

(.)

*SYMMARIUM EX CAP. SEQ.*


- E** Numerantur dignitates Ecclesiæ Eborensis. 1.  
 Enumerantur alia beneficia eiusdem Ecclesiæ, inter quæ canonicatus collocantur. 2.  
 Bacchalauro, & Capellano Ecclesiæ Eborensis ab antiquo demanda est cura Parochiæ Ecclesiæ Eborensis, quæ ad Capitulum pertinebat. 3.  
 Vacante capellania eiusdem Ecclesiæ dubium fuit quis præesse deberet, an Cantor Ecclesiæ, an Prouisor Archiepiscopatus: ad illas enim eligitur ex oppositoribus vnus, quem Cantor, Prouisor Archiepiscopatus, & vnus canonicus eligunt. 4.  
 Arbitrarius non potest cogere testes, nec exequi sententiã, sed recurret ad ordinariũ vt cogat testes, & suum exequatur præceptum. 5.  
 Arbitrarius nullam habet iurisdictionem. 6.  
 Arbitrarius recurret ad ordinariũ vt cogat testes, & suum exequatur præceptum. 7.  
 Acta gesta coram Arbitro possunt conscribi à quocunq; notario Apostolico licet non sit ordinarius. 8.  
 Discutitur dubiũ, an vacante capellania huius Ecclesiæ Eborensis, in mensibus reseruatis possit cõferri à Cãtore, Prouisore



### DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

11. Archiepiscopatus, & canonico. 9.  
Deprecatur author Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios habentes potestatem ad conferenda beneficia, vt obseruent formam prescriptam a Concil. Trident. & Motu proprio Pij 5. Summi Pontificis. 10.  
Aliquando sunt dicitur causa, & perfunctorie ea, quæ in dicto Concilio, & Motu proprio prescribuntur. 11.  
Beneficia Bacchalaureorum, & Capellanorum huius Ecclesie Eborensis etiam si vacent in mensibus reseruatis debent conferri per collatores illos, ad quos antea pertinebant. 12.  
Reseruaciones generales non includunt beneficia pertinentia ad aliquos ratione statuti iurati. 13.  
In Ecclesia Eborensi sunt multa officia Cantorum. 14.  
Officia publica semel concessa non possunt absque causa legitima auferri, nisi de consuetudine sic contrarium inductum. 15.  
Restitutus ad officium canendi: censetur restitutus etiam ad salarium. 16. & 17.  
Iubens restituere possessionem, arbitrio boni viri, censetur iubere restituere fructus. 18.  
Non plenè restituitur possessio sine fructibus. 19.

### CAPVT XVI.

- 1  N hac insigni, & alma Ecclesia metropolitana Eborensi multa sunt beneficia: in primis enim sunt ipsius Ecclesie dignitates, quas suo ordine referre, libet. Nempe Decanus, Cantor, Thesaurarius, Magister scholæ, quatuor Archidiaconi, 2 quorum singuli singula habent munera, & officia: sunt etiam



etiam canonici, quorū aliqui præbendam integrā; aliqui vero dimidiam percipiunt, sed omnes verum habent canonicatum: sunt etiam quaternarij, hi sunt beneficiarij simplices, qui choro inseruiunt, & absentium canonicorum, & impeditorum onera subeunt, non tamen habent vocem in capitulo, dicuntur autem quartenarij, quia quartam partem vnius præbendæ percipiunt: sunt etiam quidam beneficiarij, qui Bacchalaurei dicuntur, inter quos duæ præbendæ diuiduntur: sunt etiam alij, qui Capellani vocantur, inter quos vna diuidi solet. Hi omnes sunt beneficiarij simplices habentes tamen curam commēdatam eam, scilicet, quæ ad capitulum pertinebat, in parochia huius Ecclesiæ, cuius decimæ ad hanc mensam capitularem, & Archiepiscopalem pertinet, cuius parochiæ cura iam olim dictis Bacchalaureis, & capellanis demandata est, & ita officio pastoris omnes alternatim summa cum diligentia administrant: sunt etiam duo capellani, qui choro inseruiunt, quos vocamus (da obra) hi ex redditibus fabricæ Ecclesiæ sustentantur: sunt duo etiā quos (Altareiros) vocamus, hi altari assistentes, inseruiuntque, qui sacra faciunt, & in ipso altari administrant necessaria quando horæ canonicæ cantantur: sunt etiam alij, quorum officium est recipere singraphas à parochianis oblatas, quibus probat ab



ipsis suorum peccatorum cōfessiones factas esse, qui omnes ex redditibus fabricæ Ecclesiæ sustentatur.

- 4 Porro, vacante capellania quadam, certum erat ex statutis ipsius Ecclesiæ, Cantorem, Prouisorem Archiepiscopatus, & vnum canonicū debere eligere: incertum tamen & dubium fuit, quisnam in actu oppositionis, & electionis præesse debuerat, in quo dubio compromissum fuit in arbitrum, qui per sententiam declaraturus erat quisnam in similibus actibus præfuisset. Cantor nē, an Prouisor Archiepiscopatus? In qua re cum aliqui testes dubitassent testimonium ferre, dubium fuit an arbiter posset eos cogere ad testificandum, & per se exequi sententiam, quam tulisset: dixi non posse ea per se facere quia arbiter nullam habet iurisdictionem, ideoque nec multare potest, Si id à partibus non fuit expressè concessum in compromisso l. non ex omnibus. ff. de arbitr. l. 1. & 2. Cod. eod. notat gl. in cap. cū dilectus, verb. nisi de his, de arbitr. recepta per Anchar. ibi. n. 4. Recurret igitur arbiter ad ordinarium vt cogat testes, & sententiam latam exequatur, Ord. lib. 3. tit. 8. §. 2. intendit Bart. in l. à diuo Pio. §. sententiam Romæ, ad fin. ff. de re iud.
- 8 Dubium fuit in hac re, an acta de hac re ad notarios ordinarios pertinerent, an verò in illis posset scribere quilibet notarius Apostolicus, licet non fu-



isset ex ordinarijs, dixi posse quemlibet notarium  
 Apostolicū id facere, cū causa hæc ad ordinarios  
 non pertineret: in illorum enim causis solus nota-  
 rius ordinarius scribet, in alijs verò delegatorū, vel  
 arbitratorum quilibet notarius Apostolicus, vt in  
 9 praxi receptum est. Non defecerunt aliqui, qui  
 vacante prædicta capellania, censerent non posse  
 electionem fieri à Cantore, Prouisore, & canonico,  
 quia vacauerit in mense summo Pontifici reserua-  
 to, & ita per regulas chancellariæ esset reseruata, vn-  
 de si beneficium simplex censeretur, per summum  
 Pōtificem conferendū erat, si verò curatum per cō-  
 cursum iuxta cōcil. Trid. sess. 24. c. 18. Motū propriū  
 10 Pij V. incipit, Inconferendis fol. mihi 61. In quare\*  
 non possū non maximè deprecari Archiepiscopos,  
 Episcopos, Abbates, & alios quoscūq; habentes col-  
 lationes, electiones, & præsetationes beneficiorū, vt  
 sine fraude syncerè, & iustè obseruet formā præscri-  
 ptam à cōcil. Trid. vbi sup. & Motu proprio, tū quia  
 Ecclesijs vtilissima est, tū quia aliter prouisi non fa-  
 ciūt fructus suos in cōsciētia, & ita miserorum cleri-  
 corū animas illaqueāt, vt colligitur ex Trid. & Mo-  
 11 tu proprio vbi sup. Idq; admonui, sentio enim hæc  
 omnia dicis causa, & perfunctoriè fieri, nec oppositio-  
 nes veras denūtiari, sed fictitias, quod adeò clarè, &  
 12 manifestè fit, vt omnibus, etiā rudibus, id maximè



notum sit. Redeuntēs tamen ad id vnde digressi  
 sumus, asserimus probabilius esse has capellanias,  
 & beneficia Bacchalaureorū non includi in men-  
 sibus reseruatīs Summo Pontifici. Ratio huius rei  
 est, quia in dispositione generali nunquam inclu-  
 ditur id, quod iuramento alicuius firmatum est,  
 quādo per generalem dispositionem illi derogatur,  
 nisi de eo expressa mentio fiat, cum iuramētum ha-  
 beat vim clausulæ derogatoriæ, cuius mentio fa-  
 cienda est in actu reuocationis; l. cum pater. §. filius  
 ff. de leg. 2. & ibi notatur. Vnde in reuocatione sta-  
 tutorum, vel alia dispositione generali cōtraria sta-  
 tutis, non censentur reuocata, vel derogata statuta  
 iurata, cap. constitutus, de rescriptis. gl. fin. cōmu-  
 niter recepta, in cap. cum non deceat, de electione  
 in 6. vt per Gomez. in cap. 1. de constit. in 6. n. 186.  
 Couar. in rub. de testam. 2. p. n. 19. cū igitur re-  
 seruatio illa summi Pontificis sit generalis, non in-  
 cludit beneficia pertinētia ad aliquos ratione statu-  
 ti iurati, vt in hac Ecclesia sunt beneficia Baccha-  
 laureorum, & Capellanorum, quorum illa ab Ar-  
 chiepiscopo, hæc verò a Cantore, Prouisorē Archi-  
 episcopatus, & vno ex canonicis conferenda sunt,  
 ex vi statutorum iuramento confirmatorum, quæ  
 in dispositione generali beneficia reseruante non  
 videtur summus Pontifex tollere, iuxta superius  
 dicta



14 dicta. Præterea, beneficia quæ huc vsq; diximus, in Ecclesia Eborensi sunt officia multa, in quibus illa præcipua sunt, duo magistri capellæ, quorum vnus modum, & rationem alijs cantoribus præbet, vt rectum modũ ac tenorem incanendo obseruet, alius docet artem canendi, est etiam Subcantor, qui horas canentibus & diuinas laudes, modos regulaq; musicas præfert, sunt cantores multi, qui artis peritia & vocis organo canendo, huic almæ Ecclesiæ inserviunt, quibus ex abũdantibus redditibus fabricæ Ecclesiæ cõpetens salarium assignatur. In qua re id maximè notandum est, hæc officia non ad libitum posse auferri, sed cum iusta causa, & iuris ordine seruato, argumento leg. vt gradatim § fin. ff. de muneribus & honor. Omnia enim officia publica postquam semel sunt collata alicui ab eo auferri non possunt iniuste, arg. l. id quod nostrum. ff. de regulis iuris, nisi consuetudine, vel lege contrarium obtentum sit iuxta cap. fin. de consuetudine. de quibus ff. de legibus notat Boer. decis. 149. Scita præxi recipitur quum enim aliqui à prædictis officijs amoti essent, ad illa sunt restituti, non solum in iudicio seculari, sed Ecclesiastico. Illud etiam dubium aliquando ventilatum est. Restitutus fuit quidam cantor ad officium Cantoris in Ecclesia Eborensi: cantor vt antea canebat cum alijs cantoribus, & horis consuetis



suetis interfuerat, non tamen salariũ illi præstitum fuit: dubium fuit, an ex vi sententiæ, quæ ei restitutionem dabat, posset compelli pars aduersa ad salarium præstandum? & videbatur quod non, quia sententia solũ iubebat, vt cantor ad officium restitueretur, planè ille ad officium canendi restitutus fuerat, ergo videbatur ex vi illius sententiæ amplius agendum non esse, vt scilicet salarium præstaretur.

17 Contrarium tamen consultus respondi, nam præceptum iudicis iubentis restituere cantorem ad possessionem sui officij, non solũ intelligendum erat de officio ad canendum, sed etiam ad percipiendum salarium, quod pro illo officio præstari solet. Primò ex eo, quia leges iubent spoliatos restituere cap. redintegranda 3. q. 1. l. fin. (ibi, restituere debeat) ff. de vi & vi arm. Plane verbum, restituere, in lege positũ, fructus etiam continet l. in condemnatione 13. §. cum verbum. ff. de regul. iur.

18 Secundo facit quia iubens restituere possessionẽ, iubet etiam fructus restituere, l. si stipulatus sis. ff. de verborum l. hæc verba 73. ff. de verb. significatione vbi Iureconsultus censet verbum, restituere, viri boni arbitrio, fructus continere (ibi, pro viri boni arbitrio est.) At viri boni arbitrium iudicis arbitrium est. l. sed si vnus. §. prætor ait. ff. de iniur. l. vir bonus, ff. iudicatũ solui, & aliquando is intel-

ligitur



ligitur, quando boni viri arbitrio relinquitur l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de verbor. cū igitur ex boni viri præcepto (id est iudicis) cantor restitutus sit, intelligendus est etiam restitutus ad fructus, & in hoc casu, in quo agitur de possessione accipiēda quoad tertiū non esse plenè acceptam, nisi etiam fructus percipiat: colliges ex notatis per Matth. de Afflict. lib. 1. constit. rubrica 25. n. 18. Fabr. in. §. retinēdæ n. 19. Instit. de interdicitis.

**S Y M M A R I U M E X C A P. I I S E Q.**

**E**Xplicatur quid sit aurum coronarium, reiecta interpretatione Accurtij.

Antiquitus Imperatori triumphanti coronæ laureæ donabantur, postea aureæ attributæ fuerunt.

**C A P V T X V I I**

**D**icollationem auti coronarij, placuit neminem ablo; consuetudine esse cogendum. Hac sunt verba Imperatoris Arcadij in l. vnic. Cod. de auro coronario lib. x. Accurtius



Minime intellexit quid sit aurum coronarium. Olim  
 inter coronas bellicas, quæ victoribus donari sole-  
 bant, Imperatori triumphanti aureæ coronæ mit-  
 tebantur, Aulus Gellius lib. 7. noct. Attic. cap. 6.  
 „ triumphales, inquit, coronæ sunt aureæ, quæ Im-  
 „ peratoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id  
 „ vulgo dicitur aurum coronarium, hæ antiquitus  
 „ è lauro erant, post fieri ex auro ceptæ. Hæc Aulus  
 Gellius. Idem insinuat Capitolinum. Anton. Pium  
 fol. 2. negat igitur Imperator in hac l. vnica, teneri  
 aliquos ad collationem istarum aurearum coro-  
 narum, nisi illi, qui ab antiquitus illas præstare so-  
 liti erant. Secundum quæ intelligendus est tex. in  
 l. Iudæorum Cod. de Iudæis.

*SYMMARIVM EX CAP. SEQ.*

- R** Eferuntur verba l. cum in plures. §. locator horrei. ff.  
 locati. 1.  
 Traditur communis intellectus huius. §. locator horrei. 2.  
 Rejicitur communis intellectus ad §. locator horrei. 3.  
 Propositum in mente retentum nihil operatur. 4.  
 Olim protestantes, vel denuntiantes aliquid, id faciebant in  
 tabulis, idque propositum vocat iure consultus in hac le-  
 ge. 5.  
 Qui post propositum vidit id, contra quod denuntiavit, vel  
 protestatus est, & tacuit, videtur illud remisisse. 6.



## CAPVT XVIII.



Locator horrei propositum habuit  
se aurum, argentum, & margaritas  
non recipere suo periculo, deinde cū  
sciret has res inferri passus est, perin-  
de cum futurum tibi obligatū dixi

ac si propositum fuerit remissum. Ita inquit Iure  
consultus in l. cum in plures. §. locator horrei. ff.  
locati gl. Bar. & alij existimant, Iure consultum  
hic agere de proposito in mente retento, & ita Bart.  
in sumuario scribit, propositum in mente reten-  
tum, parti non expressum, nihil releuat: sed pro-  
fectò non est probabile, Iure consultum cogitasse  
de proposito in mente retento cū id nihil in foro  
exteriori operetur, si enim in vltimis voluntatibus,  
id non attenditur l. quidam cum filium. ff. de hæ-  
red. instituend. cap. literaturam, de voto, nec etiā  
quoad Deum Sol. lib. 71 de iustitia & iur. quest. 1.  
art. 2. Nauar. in man. cap. 12. n. 26. quanto magis  
in contractibus despiciendum est. Secundò facit,  
nam Iure consultus asserit perinde cum futurum  
conductor obligatum, ac si propositum fuerit re-  
missum, ergo si non fuisset propositum remissum  
vel pro remisso non haberetur, locator esset obliga-  
tus conductor, quod quidem minimè fuisset, si es-



set solum propositum in mente retentum, illud enim absq; illa remissione non obligaret, iuxta d.l. quidam cum filium. Quapropter aduertendum est olim protestantes aliquid, vel denunciates, solere in tabulis defixis id publice proponere, ad quod alludens Claudian. in Eutropium sic ait.

” Suffixa petenti

” Vestibulo prætijs distinguit regula gentes.

Idque quod proponebatur, propositum dicebatur, de quo Iure consultus hic agit, denunciabat enim locator per illud propositum in tabulis defixum, se non recipere aurum, gemmas, & alia similia, si tamen aurum & gemmas vidit in horreum inferre, & tacuit videtur remisisse propositum, & ita obligatum esse, ac si denuntiationem minime fecisset, vel denuntiationi factæ, aut protestationi renuntiasset.

**SUMMARIUM EX CAP. SEQ.**

**E** Numeratur aliquot genera fructuum, quæ dignitatibus & canonicis in Ecclesia Eboensi attribuuntur.

In Ecclesia Eboensi est duplex genus distributionum, quædam sunt minores, maiores alteræ.

Refertur locus concilij Tridentini sessione 21. de reformatione cap. 3. & sessione 22. cap. 3.

Non possunt augeri distributiones quotidianæ in Ecclesia Eboensi.



Concilium Tridentinum noluit vt Canonici singulis horis canonicis cum tanti lucris amissione interessent, sed vt quotidie ad Ecclesiam accederent. 5.

Expenditur statutum Ecclesie Eborensis ad hanc materiam pertinens. 6.

Fuit lata sententia excommunicationis in canonicos vt distributiones augerentur. 7.

Tractatur an appellatio preceptum de augendis distributionibus quotidianis impediret. 8.

Contrarium asseritur. 9.

Nulla prohibitio appellationis impedit effectum suspensiuum, si modus exceditur. 10.

Modus exceditur, quando aliquid precipitur contra statutum, vel inueteratam consuetudinem. 11.

Canonici post appellationem interpositam, poterant celebrare. 12.

## CAPVT XIX.



Diximus superius in cap. decimo septimo de beneficijs, & officijs huius almae Ecclesie Eborensis, nunc pauca dicemus de distributionibus: sunt enim emolumenta, quae dignitatibus canonicis, & alijs beneficiarijs elargiri solent, in qua re illud sciendum est, diuersa genera fructuum, & emolumentorum ad praebendas pertinere, nam sunt fructus (quos grossos vocamus) frumentum scilicet, quod ex parochianis iure decimarum colligitur in horreum, cuius duae partes ad Archiepiscopum, vna ad capitulum pertinet:



pertinet: planè hoc frumentum, fructus grossos ap-  
 pellamus, distinctos scilicèt à distributionibus quo-  
 tidianis. Est & aliud genus fructuū, (quod pitāças  
 vocamus) illud cōstat ex gallinis, porcis, arietibus,  
 cera, melle, & alijs rebus: sunt etiam folia id est pe-  
 cunia, quæ ex aliquibus rebus extraordinarijs colli-  
 gitur, nec recipitur à procuratore destinato ad exi-  
 gendas pecunias certas ex publicanis, vel alijs per-  
 sonis: cum enim incertæ sint per folia canonicis  
 distribuuntur. Est & aliud genus fructuum, quod  
 2. principalius & maius est, nempe distributiones: hæ  
 duplices sunt, parvæ quædā, maximæ alteræ: nam  
 illæ, quæ applicatæ sunt horis canonicis ordinarijs,  
 puta vespers, completorio, matutino, primæ, ter-  
 tiæ, sextæ & nonæ, parvæ sunt, non enim excedūt  
 centum ducatos, tot enim cuiuslibet præbendæ appli-  
 catæ sunt, aliæ verò, quæ applicatæ sunt horis de-  
 functorum maiores sunt, quippe quæ omnes alios  
 redditus consumunt, longa enim & inueterata huius  
 Ecclesiæ consuetudine ferè omnes redditus cano-  
 nici lucrantur, si intersint Responsorijs, quæ pro  
 defunctis decantantur manè, & vespere. Adde ferè  
 omnes fructus (exceptis paucis) ut iam dixi, cano-  
 nicos lucrari, si quotidie intersint bis illis Respo-  
 rijs, quæ pro defunctis decantantur manè & vespere,  
 quod si manè non intersint, perduc dimidiū diem,  
 id est



id est dimidietatem fructuum, quam propter illam  
 interessentiam lucraturi erant, idemq; est si vesperis  
 dictis responsorijs non intersint, nisi vel morbo im-  
 pediti, aut alia iusta causa non interfuerit, vel die-  
 bus concessis ad recreationem non vtantur, idque  
 apud nos dici consuevit, lucrari per dies, & medios  
 dies. Hæc ita minutim explicauit vt clarius expli-  
 3 carem dubium quod mox proponam. Extat in  
 sacrosancto concilio Tridentino locus insignis in  
 sessione 21. cap. 3. de reformatione, & in sessione  
 22. cap. 3. de reformatione: vbi Episcopi tanquam  
 delegati à sede Apostolica possunt diuidere ter-  
 tiam partem fructuum, & eam applicare distribu-  
 tionibus quotidianis: huius rei causa Archiepisco-  
 pus voluit in hac Ecclesia tertiã partem fructuũ di-  
 uidere, & applicare horis ordinarijs canonicis, puta  
 vesperi, cõpletorio, matutino, primæ, tertiæ, sextæ,  
 & nonæ, ita vt quingenti ducati applicarétur in di-  
 ctis horis vni præbendæ, cum antea solùm centum  
 applicata essent: è cõtrario capitulum recusauit id  
 facere, ex eo, quia illa diuisio ab antiquitus cõstituta  
 fuit per statuta Legati, cõfirmata authoritate Apo-  
 stolica, & iuramento canonicorũ, quærebatur quid  
 iuris? Dixi non posse Archiepiscopum id facere,  
 primò quia hæc diuisio cum fuerit obseruata per  
 tempus immemorabile, pro lege est obseruanda, cap.



super quibusdam. §. præterea, de verbis. signif. l. 3. §. ductus aquæ ff. de aqua quot. & æstiu. l. 1. §. fin. l. 2. in princ. ff. de aqua pluuia arcend. <sup>q. 1. si d. b.</sup>  
 - <sup>o</sup>Secundò quia cōcil. Trid. in d. sessione 21. cap. 3. constituit Episcopos id debere facere in Ecclesijs, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianae, vel ita tenues vt verisimiliter negligantur, non possunt autem dici distributiones quotidianae tenues, quibus cuiuslibet præbendæ centum ducati plus minus applicati sunt; in super dictæ distributiones non negliguntur verisimiliter (vt in facto videmus) video enim certè in hac Ecclesia ita quemlibet canonicum, & beneficiariũ horis illis interesse, ac si in illis maximã & notabilem fructuũ copiam lucraretur.  
 - <sup>o</sup>Tertiò facit quòd illa loca concilij non intelliguntur de Ecclesijs, in quibus dignitates, canonici, & alij beneficiarij non seruietes quolibet die amittunt quod tertiam partem fructuum ascendat, vel maiorem, vt expresse in illis locis cauetur: planè dignitates, canonici, & beneficiarij, quolibet die non seruietes, immò & quolibet medio die amittunt plusquam tertiam partem fructuũ, vt est notorium in hac Ecclesia, ergo non potest Archiepiscopus augere dictas distributiones. Nec obstat quòd pro parte cōtraria allegari potest, illud non lucrari canonicos in horis canonicis ordinarijs, sed in hora  
 certa



certa defunctorum, & responsorijs, id enim parum refert cum & horæ defunctorum verè sint horæ canonicæ, maximeque sit necessarium illas preces facere pro animabus illorum, qui sua tam libenti animo Ecclesiæ tradiderunt; tum quia ex Bullis summorum Pontificum, quæ in hac Ecclesia observantur, redditus, qui in illis responsorijs lucriantur distributiones quotidianæ reputantur. Concilium enim Tridentinũ non voluit vt canonici sub amissione tanti emolumentĩ singulis horis inseruirent, in qualibet hora insistentes (ille enim labor erat immensus, illis non benè notus, qui in Ecclesijs cathedralibus, aut collegiatis non inseruiunt assiduo canendi exercitio defatigati, matutinis frigoribus cæsi, & pomeridianis caloribus æstuant, vix animam agerent) monet enim & hortatur Episcopos, vt benignè cum canonicis agant, de reformatione cap. 1. sess. 13. vbi ait in hunc modum. Illud primum eos admonendos censet, vt se pastores, non percussores esse meminerint, atque ita præesse sibi subditis oportere, vt non in eis dominetur, sed illos tãquam filios, & fratres diligat &c. solum id voluisse perspicuum est, quod canonici non lucriantur distributiones quotidianas, & alios Ecclesiæ proventus cum in Ecclesia non residerent, nec ei penitus inseruirent; si enim illis sanctis & pijs Patribus



dictum fuisset, quid statuendum est in Ecclesia, in qua omnes prouentus, & fructus ita distribuuntur, vt canonici non interessentes quotidie in Ecclesia manè, & vesperi pro rata ferè fructus omnes amittant? profecto sine dubio dicerent, de ea nil fuisse locutos, nisi in illis verbis dicta sessione

21. cap. 3. saluis tamen consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non feruientes, nihil, vel minus tertia parte percipiunt &c.

Cùm igitur id in hac Ecclesia fiat, merito dicendum est, Concilium prædictum eas constitutiones saluas voluisse; nec illius authoritate posse infringi. Memini me aliquando dixisse, nec Conciliū, nec statuta nostra voluisse vt canonicus sub amissione tanti lucri singulis horis interesset, sed solum canonicum obligasse, vt cuiuslibet horæ sub amissione alicuius lucri interesset, at sub amissione magni, & notabilis emolumenti cogeretur manè & vesperi vni horæ interesse, responsorij scilicet defunctorum quod non inani ratione deducta ab ipsis statutis persuadebam: nam extat apud nos statutum disponens in diebus festiuis, & dominicis si in hac vrbe resideat canonicus, non posse manè dimidium illum diem accipere, & lucrari emolumenta illius dimidii, si respon-

forijs  
 si enim illis laicis & pjs  
 O



forijs non interfit; perspicuum autem est, statutum id fecisse ne canonicus, vel beneficiarius defineret die festiuo, vel dominico Ecclesiam adire, & tamen statutum non coegit canonicum, vel beneficiarium interesse singulis horis in die festiuo, & dominico, sed tantum in responsorijs defunctorum, ergo probabile est, nostra statuta noluisse cogere canonicos, & beneficiarios sub amissione notabilis lucri, vt singulis horis interessent, sed vt illi soli, in qua pro defunctorum animis Deum deprecamur. In qua re aliud dubium fuit ventilatum: nam Archiepiscopus per viam visitationis voluit has distributiones augere, cumque id praeceperet, iuberetque canonicos vt id obseruarent, canonici ab eo ad sedem Apostolicam, & eius Legatum appellarunt, nihilominus in eos excommunicationis sententiam protulit. De duobus consultus fui, primò an appellatio in his terminis, suspenderet vim illius praecepti?

Secundò an canonici appellantes possent securè celebrare, & alios actus gerere? Quantum ad primum videbatur quod illa appellatio non haberet effectum suspensiuum, ne vim praecepti retardasset, ex concilio Tridentino sessione 24. cap. 10. de reformatione, ibi, Etiam tanquam Apo-



701  
 » stolicæ sedis delegati, ea ordinandi, moderandi,  
 » & puniendi, & exequendi iuxta canonum fan-  
 » ctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum  
 » emendatione, ac diœcesis suæ utilitate necessaria  
 » videbuntur: nec in his vbi de visitatione aut mo-  
 » rum correctione agitur exemptio, aut vlla inhi-  
 » bitio, appellatio, seu querela, etiam ad sedem Apo-  
 » stolicam interposita, executionem eorum, quæ ab  
 » his mandata decreta, aut iudicata fuerint, quo-  
 » quomodo impediatur, aut suspendatur &c. idque ip-  
 » sum in simili intendit in alijs capitulis, ergo cum  
 » in hoc casu per viam visitationis procederetur, de-  
 » bebant canonici obtemperare absque vlla dilla-  
 » 9 tione. Contrarium tamen respondi, dixique non  
 » mihi videri probabile, quod aliqui iudices existi-  
 » mant, scilicet concilium Tridentinum voluisse vt  
 » in quacunque causa visitationis, appellationis ef-  
 » fectus suspensiuus tolleretur. Solùmque id obser-  
 » uandum fore vbi agitur de correctione morum,  
 » quod aliquibus rationibus probabo, etenim appel-  
 » latio legitimè interposita illos duos notabiles ef-  
 » fectus habet, deuolutiuum scilicet, & suspensiuum,  
 » cap. Romana. §. si vero, cum sequentibus, cap. non  
 » solùm, de appellation. in 6. ergo cum appellatio  
 » legitimè fuisset interposita operabitur illos duos  
 » effectus



effectus, & ita suspendet effectum præcepti, à quo est interposita: nec obstat concil. Tridentinū vbi supra quia in principio non agit de impedienda appellatione, ve eius effectibus, sed tantum constituit, in his quæ ad rectam gubernationem diocesis pertinet, Episcopum posse procedere, vt delegatū sedis Apostolicæ, in his vero solum in quibus de visitatione, & correctione morum tractatur, nullam appellationem executionem impedire: plane illa verba, à visitatione, aut correctione morum, non disjunctiuè, sed coniunctiuè accipienda sunt, ita vt sit sensus, non posse quem appellare à visitatione, & morum correctione, quod id ipsum antea constitutum erat cap. irrefragabili, de offic. ord. cap. ad nostram, de appellation. at in his quæ in visitatione occurrunt, præter morum correctionem, non est verisimile concil. Trident. loquitur fuisse.

Primò quia non facile debemus præsumere, vnico verbo (visitatione) voluisse concilium Tridentin. derogare iuris dispositioni, qua scilicet cauetur appellationem interpositam habere effectum suspensiuum dict. cap. Romana dict. cap. non solum, adiuncto cap. cum non expediat, de



electione in sexto, leg. si quando Cod. de inoffic. testament.

Secundò quia verba dicti concilij id suadent, nam in dict. cap. 10. in principio asserit generaliter Episcopum tanquam sedis Apostolicæ delegatum posse ordinare, moderari, punire, & exequi ea omnia, quæ illis pro subditorum emendatione, ac diocesis suæ utilitate necessaria videbuntur: subdit inferius, quasi limitans ea, quæ generaliter dixerat, Nec in his vbi de visitatione aut morum correctione agitur exemptio, aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela etiam ad sedem Apostolicam interposita executionem eorum, quæ ab his mandata decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut suspendat &c. quasi solum intelligat appellationem non suspendere ea, in quibus de morum correctione, seu visitatione agitur. Cum igitur præceptum circa distributiones quotidianas non concernat visitationem, aut correctionem morum, appellatio debebat suspendere præceptum Archiepiscopi. Et ita interpretati sunt illustrissimi Cardinales adfuentes, tunc solum in visitatione, & correctione morum appellationem non suspendere executionem



nem, quando ad emendam Prælati procedit, nullo processu facto iudiciali, aliâs secus. Pro qua sententia facit quòd quantuncunque appellatio prohibeatur, & eius effectus, si modus excedatur, nunquam censetur appellatio prohibita, imò si ab eo appelletur, qui modum excedit, appellatio suum effectum obtinebit non solum deuolutiuum, sed suspensiuum cap. ad nostram, de appellat. cap. nouit. eod. tit. optim. text. in c. irrefragabili, de offi. ordin. (ibi nisi formâ in talibus excesserint obseruâdam,) plane in hac re modus excedebatur: tunc enim modus exceditur, quando aliquid præcipitur contra statutum, vel inueteratam cõsuetudinem vt patet, & colliges ex Cardinali ad fin. in d. cap. ad nostrâ, vbi Dec. n. 6. vers. sed considerandum est. Nam pro statutis & consuetudine prima fronte præsumitur, cap. in his. ij. distinct. cap. cum dilectis, de cõsuetudine l. de quibus, cum sequentibus. ff. de legibus. cum igitur hoc præceptum fuisset contra statuta longa cõsuetudine huius Ecclesiæ cõfirmata, modus excedebatur, & ita appellatio non solum deuolutiuum effectum, sed etiam suspensiuum habebat. Quantum attinet ad secundum dubium ex præmissis deciditur, cõstat enim legitimè & ex causa fuisse interpositam appellationem, & ita cum ca-

nonici



DIVERSORVM IVRIS ARGVMENT.

nonici bona fide, & ex causa legitima appellassent,  
securè poterant de ea appellatione confidere, & ita  
celebrare, & communicare si prius aliquo modo  
causam appellationis, & iustitiam ostendissent,  
de propter scandalum cap. dilectis, de appel-  
lation. Post alios Navar. in cap. cum  
cōtingat de rescriptis remed.

2. n. 6. vers. secunda deci-  
sio; & notasti su-

pra cap. 5.  
n. 19.

LAVS DEO.

Quæ in hoc opere diximus, omnia submittimus  
correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.







ADIVERSORVM INFERIORUM GYMNASII  
nomine honorifice. & ex causa legum appellacione  
fuerunt inveniunt de in appellacione & in  
causis in causis inveniunt in p[er]is aliqua inveniunt  
causam appellacionis & inveniunt ostendunt  
propria se inveniunt inveniunt de  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt

LAVS DEO.

Per in hoc opere de aliam, amantibus inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt  
inveniunt inveniunt inveniunt inveniunt



o  
C  
l  
l  
f  
f  
&  
i  
d  
t  
i  
c  
f  
n  
n  
o  
i  
e



VITA CLARISSIMI VIRI  
 Michaelis Cabedij Senatoris Regij,  
 & Olyssipponensis ciuitatis gu-  
 bernandæ, triumviri.



N Lusitaniæ ora maritima, iuxta  
 radices Barbarij Promotorij, si-  
 tum est nobile quoddam, & opu-  
 lentum Oppidum, quod vulgo,  
 Setual dicitur, olim verò à Ge-  
 ographis Cetobrica, & Cetobrix  
 dicebatur, vt constat ex Pompo-  
 nio Mela, Ptolemæo, & itinera-  
 rio Antonini.

Tanta autem eius situs est  
 amoenitas, ac pulchritudo, vt il-  
 lum natura ipsa velut penicillo  
 depinxisse videatur: nam ab Occidentali plaga mare habet  
 Oceanum nobilium piscium omnis generis, & præcipuè Mul-  
 lorum, Solearumq; copia redundans. Ab Orientali autem, Cal-  
 lipodera fluvium, Sadenum hodie dictum, non solum linterni,  
 sed etiam nauigiorum vsque ad quinquaginta ferè millia pas-  
 suum capacem: quo fertilissimus ager irrigatur, optimi vitrici,  
 & omniu, quas terra producit, frugum feracissimus: præterea  
 incredibili Salinarum prouentu celebris, ex quibus ingens can-  
 didi salis copia, onerarijs Belgicis, ac Germanicis in Septen-  
 trionales regiones quotannis asportari solet.

Oppidum ipsum fluminis iam mari permixto, & ostio vi-  
 cino alluitur a Meridionali parte, vbi ætu recedente spatio-  
 sum, & incudum aspectu littus efficitur, arena tenui, & solida,  
 nec vestigio cedente, ita firmum, vt & pediti, & equiti com-  
 modissima, ac gratissima existat deambulatio.

Ex opposita vero moenium parte, oppido egredientibus  
 occurrunt prætorum moenissimum, octingentis, circiter passibus  
 in longitudinem, ac totidem in latitudinem patens irriguis

P aquarum



aquarum, alveis, innumeris præterea hortis, pomarijs, vyluis vineis vndique cinctum.

Agger autem altissimis montibus clauditur, in quorum vertice Palmella conspicitur, oppidum haud contemnendum, quo tam copia mellis Polymellam olim dictum fuisse suspicor. Horum montium aspectus suavissimus est & maris prospectui æquiparari potest: distant enim à muris sex tantummodo passuum millibus: multis villarum & edificijs, & amoenissimis hortis, fontiumque multitudine nobiles, præterea pinetis atque alijs arboribus consiti. Arbuti etiam genus quoddam passim producant, ex quo coccus colligitur ad tingendam purpuram, Eminentensi, quem Plinius laudat, non inferior. Unde non medio itinere tenuioribus obtinere solet.

Cæduntur etiam in montibus illius promontorii iugis lapides, quos vulgus propter admirabilem pulchritudinem colorumque varietatem, laspides appellat, ex quibus muri ipsius urbis maior ex parte constant: quorum ambitus quadrata forma, tria fere passuum milia amplectitur, præter duo suburbia, in quibus non exigua hominum multitudo degit.

Urbis ædificia, tam urbana, quam suburbana pulchra, ad solida structura constant, inter quæ multæ sunt potentiorum ædes magnificè extractæ: sed peculiari quo iam splendore eminet nobilis, & antiqua Cabediorum domus, versus septentrionem, iuxta urbis murum, & in ipsis moenibus sumptuose ædificata.

In hac domo natus est Michael Cabedius, anno salutis millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Patrem habuit Georgium Cabedium virum nobilissimum filium Jacobi Cabedij, ex nobilissima Quebediorum familia.

Matrem vero Terasiam Pinariam, sororem clarissimi vici Gondigalvi Pinarij Episcopi Visensis, matronam, omnium virtutum genere ornatam, sub cuius tutela mansit, cum patrem amisisset annos natus plus minus decem.

Literas humaniores discere coepit Olyssipone, quæ Cætohriza distat viginti quatuor passuum millibus, id est sex novuaginta leucis, quæ quadrat cum numero ab Antonino assignato.







eius certum Senatorum numerum cum suprema potestate mittere decreuisset, illum honorificentissimo munere ornatum ad Cistaganam regionem delegauit, cui praeerat Petrus à Cogna vir summo loco natus, quo post paucos menses à Rege, ad quaedam belli munia subeunda reuocato, ipse in eius locum successit, & praefidis officium suscepit, in quo ita se gessit, ut purgata maleficis hominibus prouincia, & optime ubique ordinato reipublicae statu, maximam decus & celebrem nominis famam inde reportauerit.

Mox uero cum Regi visum è Republica fuisset, tres gratissimos viros ex Senatorio ordine, Olyssipponensi ciuitati gubernandae praeficere, ipse inter primos nominatus est, qui ad eum triumphatum assumeretur: in quo munere tanta nominis celebritate floruit, ut audito obitus eius nuntio, populus Olyssipponensis illum publicè iugèret, ut communem paretem, & egregium libertatis suae defensorem.

Idque mihi Christophorus Tauoræ vir nobilissimus, qui tunc gratia apud Regem plurimum poterat, se vidisse narravit, cum me ob conceptum ex illius obitu moerorem consolaretur. Quin etiam cum post luctus tempus, ipse Regem adissem, deque eius meritis verba facerem, benignissimus Princeps vix lacrymas comprimens, & ingemiscens, in eius laudes prorupit. Quod etiam mihi contigit apud piissimam, atque sapientissimam Reginam Catharinam Regis auiam, & apud Henricum Cardinalem, qui Sebastiano in regno successit, & apud reliquos principes. Omnes enim illum ut virum pium, & optime de Republica meritum, praeterea singulari eruditione praeditum, & vehemèter amabant, & tam integra adhuc aetate e vita decedere agrè ferebant.

Nam quinquagesimum secundum annum agebat, cum graui morbo correptus, intra paucos dies obiit, compositis prius omnibus rebus, tam quae ad animae salutem, cuius illi semper praecipua cura fuit, quam ad sepulturae locum, liberorumque tutelam, & honorum successione[m] pertinebant. Quae omnia aliquot annis antea, in tabulas testamenti redacta, occulteque semper apud se asseruata reliquit.

Tam manifesta autem signa pietatis dedit, usque ad vltimum



num vitæ spiritū, ut & religiosi, qui aderant, & reliqui amici, qui funeri interfuerunt, magnopere illius animi constantiam admirarentur.

Obijt Olysiipone mense Aprilis anno millesimo quingentesimo, septuagesimo septimo, in ea urbis regione, vbi arx editissima sita est. Corpus suum in vicinia sanctæ Crucis Ecclesiæ deponi voluit, vnde postea Cætobrica translatum, & in sepulchro auito collatum fuit, in celebri & magnifico sacratissima Virginiæ Mariæ templo in capella maiori in cuius parocchia domus Cabedia sita est.

Vxorem unicam habuit Leonoram Pinariam de Vasco cellos sororem meam, consanguineam suam, ex qua septem liberos superstites reliquit, quinque videlicet filios, & filias duas.

Ex filiis natus maximus Georgius Cabedius de Vasco cellos, varijs amoris, & pietatis argumentis, erga Patris memoriam editis, tam in eius exequijs procurandis, quam in transfereundo corpore, & legatis adimplendis, eandem eciam pietatem erga matrem, & reliquos fratres exerceis, magnam apud omnes virtutis, & probitatis famam consecutus est: ac posterna vestigia ingressus, in Senatoris munere obeundo atque alijs arduis negotijs ab inuictissimo Rege nostro Philippo, & à serenissimo Principe Alberto, ipsius fidei commissis, omnino summa integritatis, & doctrinæ laude versatur, auius aetatis quadragesimum quartum.

Superest ut de eius scriptis, deque studiorum ratione aliquid dicamus. Et quod ad iuris civilis disciplinam attinet, multa scribere, & in lucem edere potuisset, nisi persuasum haberet, parum ex ea re utilitatis reipublice provenire, propter innumerabilem prope librorum copiam, ex quibus tantum abest, ut aliqua lux legum obscuritati afferatur, ut potius maiores in dies ex illis tenebras, atque ambages oriri videamus. Ut non inmerito Imperator Iustinianus celeberrimo veterit edicto, ne quis in posterum commentarios in ius civile scribere auderet, idque etiam Summis Pontificibus cura fuit: sed auida hominum mens ad ea semper audenda, quæ vetita & prohibita sibi, aut indignatur, aut dolet, effecit, ut nodie collidentibus







Opera Sidonij, Apollinaris, quæ librariorum incuria penitus corrupta, ac deprauata circumferuntur, nactò Parisijs, in bibliotheca Victoriana, codice manuscripto, restituere conatus est. Nec minorem diligentiam adhibuit in elucidandis varijs veterum auctorum locis difficilioribus. Statura fuit nec breui, nec nimis procera, flauo capillo, hilari vultu, sed innata quadam grauitate decoro, & cuius aspectum, tam domestici, quam extranei non minus amabant, quam reuerentur.

FINIS.

Clarissimi viri Michaelis Cabedij Epitaphium,  
per Ignacium de Moraes.

Ossa Michaelis sunt hîc tumulata Cabedi  
Quem legum, & iuris docta caterua gemit.  
Florentem studijs, genere, haud ætate labantem  
Mors tulit: humanis inuidiosa bonis  
Causarum iudex, inter quos regia honorat  
Curia, præclarum nomen adeptus erat.  
Cingebat gemina (quod rarum est) tempora lauro  
Inque forum Phœbum, Castalidasque tulit.  
Gloria sed maior morum est, & vita probata  
Quæ nunquam à recto deuia iure fuit.  
Ergo cadauer humo requiescit, ad astra volauit  
Mens iusta, & iusti iudicis ora videt.

FINIS.





Opera Sidorij Apollinaris, p[er] librorum incuria pe-  
nitur corrupta, ac depravata circumstantiis, h[ab]ito Sidorij in  
bibliotheca Victoriana, codice manu scripto, testibus co-  
natis est. Nec minoris diligentia adhibuit in elucidanda  
v[er]bis veterum auctorum locis difficultatibus. Quibus h[ic] nec  
p[er] se nec in his proceris, h[ab]ito capillo, h[ab]ito vultu, sed in  
p[er] h[ab]itum gl[ori]e, & cuius aspectu, tam domesticis  
quam extranei non minus amabant, quam tenebantur.

FINIS.

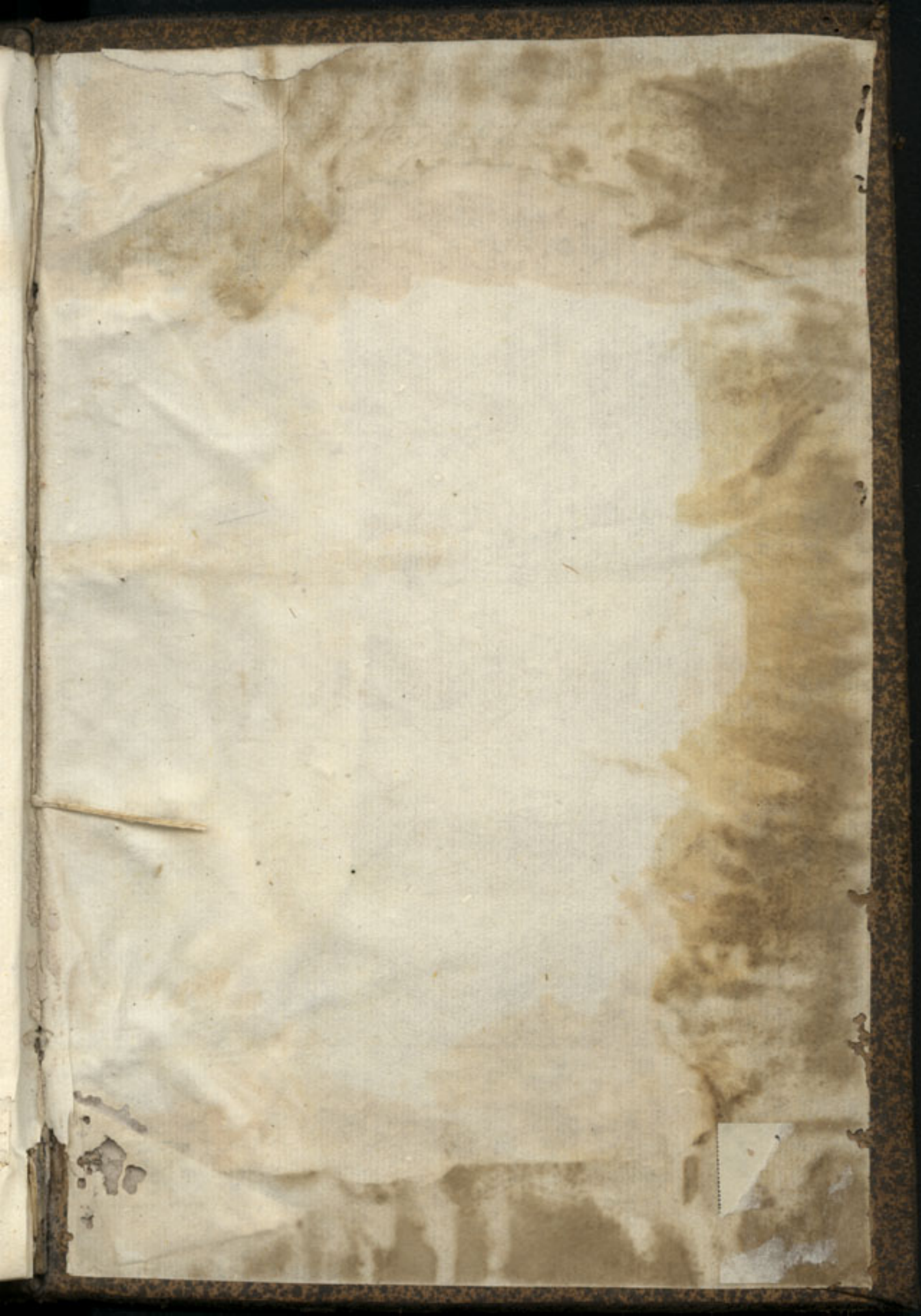
Clarissimi viri Michaelis Cabedij Episcopi  
per Ignacium de Morac.

**O**ssa Michaelis sunt h[ic] tumulata Cabedij  
Quem legum, & iuris doctus cetera gemis  
Floruit in studijs, generis, h[ab]uit recte laborum  
Mors tunc: humanis iudiciis bonis  
Causam iudex, inter quos regis honorat  
Cuius, preclarum nomen adeptus erat  
Cingebat gemmas (quod ratum est) temporis iano  
Inque formis Phœnix, Cassidibusque tunicis  
Gloria sed maior motum est, & vita probata  
Que nudum à regis o denis iure fuit  
Ergo cadaver humo repositum, ad alta volavit  
Mens iusta, & iusti iudicis ora videt.

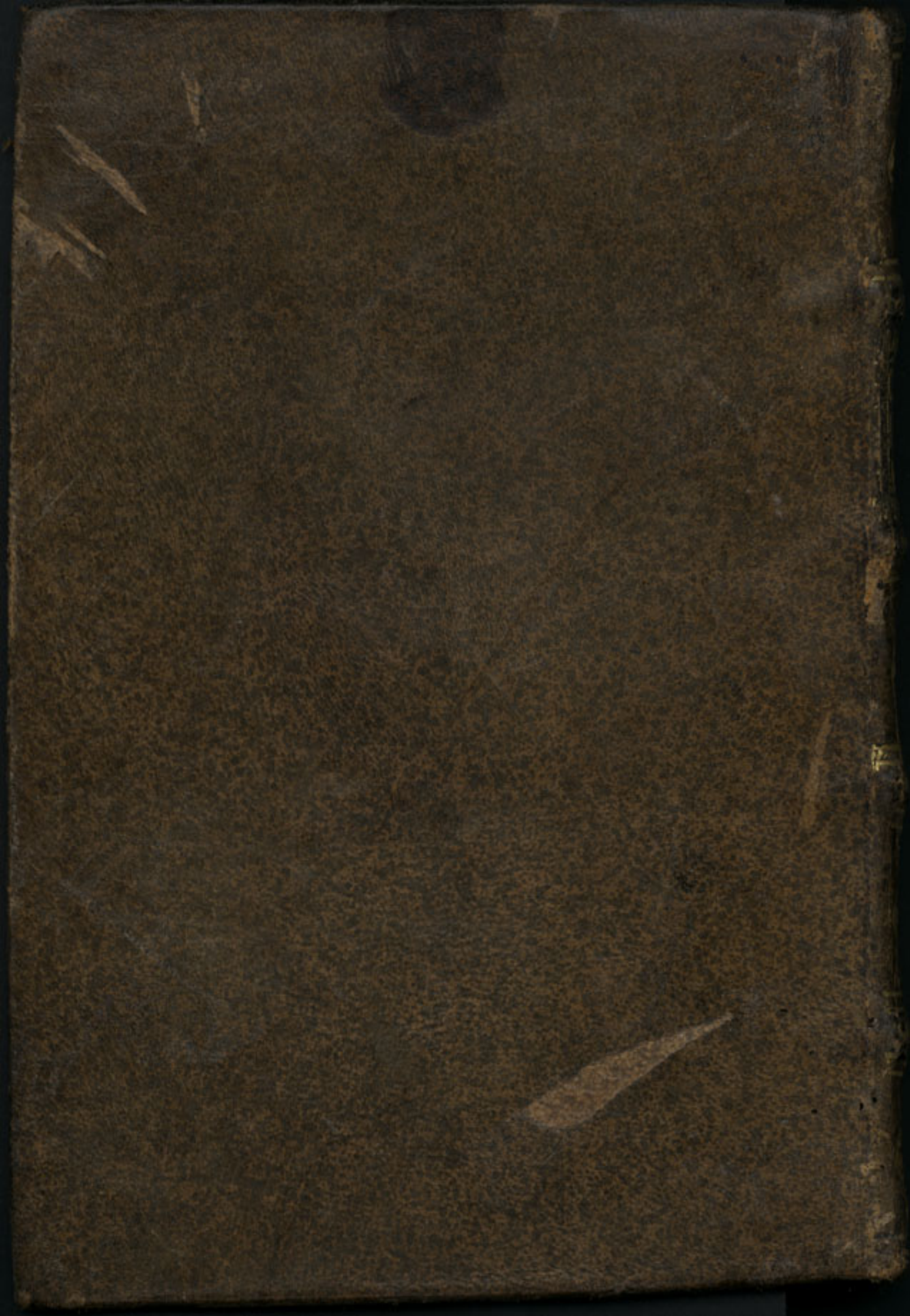
FINIS.













LIBRARY OF THE  
UNIVERSITY OF CHICAGO



BY JOHN W. GARDNER

AND

CAB  
DIV  
ARG

1877

CHICAGO



WALKER



NEW YORK

